T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YARGITAY KARARLARI BAĞLAMINDA FİKRİ İÇTİMA

Zeynep TOPDEMİR

2501229125

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Abdullah Batuhan BAYTAZ

İSTANBUL

2024

ÖZ

Yargıtay Kararları Bağlamında Fikri İçtima

ZEYNEP TOPDEMİR

Bu çalışmada Yargıtay Kararları Bağlamında Fikri İçtima incelenmiştir. Fikri içtima, aynı neviden ve farklı neviden olmak üzere iki türü barındırmakta olup Türk Ceza Kanunu'nda 43. maddenin ikinci fıkrasında ve 44. maddesinde ayrı ayrı düzenlenmiştir. Madde metinlerinin düzenleniş biçimi ve tek fiille birden fazla suçun meydana gelmesi, cezanın belirlenmesi açısından öğretide ve Yargıtay kararlarında tartışmaların önünü açmaktadır. Tartışmaların günümüzde hala devam etmesi ve görüş ayrılıklarının Yargıtay kararlarına yansıması ilk derece mahkemelerinde verilen kararlardaki cezanın belirlenmesinde etkili olduğundan konunun incelenmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda çalışmamız, öğreti ışığında ve Yargıtay kararları doğrultusunda tartışmalı hususlar dikkate alınarak hazırlanmıştır.

ANAHTAR KELİMELER: Fiil, hareket, netice, suç çokluğu, hukuki anlamda tek fiil, hareket bütünlüğü, icra hareketlerin ayniyeti, görünüşte içtima, hedefte sapma.

ABSTRACT

Ideal Concurrence in the Context of Supreme Court Decisions

ZEYNEP TOPDEMİR

In this study, Ideal Concurrence in Turkish Law in the Context of Supreme Court Decisions was examined. Ideal Concurrence includes two types, the same kind and different kinds, and is regulated separately in the second paragraph of Article 43 and Article 44 of the Turkish Penal Code. The way the article texts are arranged and the fact that more than one crime occurs with a single act paves the way for discussions in the doctrine and in the decisions of the Supreme Court in terms of determining the penalty. It is important to examine it because the debates still continue today and the reflection of the differences of opinion on the Supreme Court decisions are effective in determining the sentence given in the first instance courts. In this context, our study has been prepared in the light of doctrine and in line with the decisions of the Supreme Court, taking into account controversial issues.

KEY WORDS: Act, action, result, multiplicity of crimes, single act in the legal sense, integrity of action, identity of executed actions, seeming concurrence deviation from the target.

ÖNSÖZ

Fikri içtimaın ceza kanunumuzdaki tanımı gerek öğretide gerek uygulamada problemleri beraberinde getirmiştir. Fikri içtima türlerinin farklı madde başlığı altında düzenlenmesi, aynı neviden fikri içtimaın zincirleme suçla birlikte gerçekleştiğinde cezanın belirlenmesi problemi ve farklı neviden fikri içtimaın yaptırımı gibi hususların ceza adaleti açısından sakıncalı yönlerine değinilerek çalışma yürütülmüştür. Öğreti ve Yargıtay'daki görüş farklılığının fazla olması ise daha adil bir çözüm bulma çabasından kaynaklanmaktadır. Her ne kadar fikri içtima Yargıtay kararları bağlamında incelenmiş olsa da mahkemelerce verilen hükümlerin öğretideki görüşler ışığında gerekçesi yazıldığından öğretideki hukuki teoriler ihmal edilmeden çalışmamız hazırlanmıştır.

Bu vesile ile yüksek lisans tez danışmanlığımı üstlenen, bu çalışmanın hazırlanmasında değerli tavsiyeler bulunarak yol gösteren sayın Doç. Dr. Abdullah Batuhan Baytaz'a ve tez savunmasında jüri olan hocalarımız sayın Doç. Dr. Selman Dursun, Doç. Dr. Elif Ergüne, Doç Dr. Zafer İçer ve Dr. Muhammed Buhari Çetinkaya'nın tezime olan çok değerli katkıları için şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca hazırlamış olduğum yüksek lisans tezinin konusunun belirlenmesinde ilham kaynağı olan ve müzakerelerdeki tartışmalı hususları detaylı açıklayan Yargıtay 6. Ceza Dairesi üyelerinden sayın Salim Çevik, daire içi alınan kararlarda gerekli kaynakları sunan dairenin tetkik hakimi sayın Sadık Subaşı'ya ve çalışma konumun önemini hatırlatan ve bana birçok hukuki farkındalık kazandıran İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 24. Ceza Dairesi Başkanı sayın Yaşar Kılınç'a, ülkemizde adaleti en iyi şekilde tesis edebilmemiz adına bizleri iyi yetiştirme gayretinde olan kıymetli eğitmen Hâkimlerimize ve tüm yargı teşkilatımıza ve son olarak her daim yanımda ve desteği arkamda olan aileme şükranlarımı sunuyorum.

ZEYNEP TOPDEMİR

İSTANBUL, 2024

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **ii**

ABSTRACT ..... **iii**

ÖNSÖZ ..... **iv**

İÇİNDEKİLER ..... **v**

KISALTMALAR LİSTESİ ..... **viii**

GİRİŞ **1**

1. BÖLÜM
SUÇLARIN İÇTİMAI
VE
İÇTİMA TÜRLERİ

I. SUÇLARIN İÇTİMAI **3**

A. Fikri İçtima Açısından Fiil Kavramı ve Bu Kapsamda Fiil Sayısının Tespiti *6*
1. Fikri İçtima Açısından Fiilin Hareket Olduğunu Kabul Eden Görüş 9
2. Fikri İçtima Açısından Fiilin Netice Olduğunu Kabul Eden Görüş 11

B. Suç Sayısının Tespiti *13*
1. Suçun Maddi Unsurunu Esas Alan Görüş 14
2. Normun İhlali Kriterini Esas Alan Görüş 16
3. Değerlendirme 17

II. İÇTİMA TÜRLERİ **19**

A. Gerçek İçtima *19*

B. Görünüşte İçtima *24*
1. Özel-Genel Norm İlişkisi 25
2. Tüketen-Tüketilen Norm İlişkisi 28
a. Bileşik suç 31
3. Asli-Tali Norm İlişkisi 35

C. Suçların İçtimaı *40*
1. Zincirleme Suç 40

a. Birden Çok Fiilin Bulunması 41
b. Aynı Suçun Birden Fazla İşlenmesi 42
c. Mağdurun Aynı Kişi Olması 43
d. Aynı Suçu İşleme Kararı 44
e. Zincirleme Suçun Uygulanmayacağı Haller 46
f. Fikri İçtimaın Zincirleme Suçtan Farkı 46
2. Fikri İçtima 49

2. BÖLÜM
FİKRİ İÇTİMAIN HUKUKİ ESASLARI VE ŞARTLARI

I. FİKRİ İÇTİMAIN HUKUKİ ESASI VE FAİLE TEK CEZA VERİLMESİNİN HUKUKİ NEDENLERİ 51

A. Kastta Birlik Görüşü 55

B. Varsayıma Dayalı Birlik Görüşü 58

II. FİKRİ İÇTİMANIN ŞARTLARI 59

A. Fiilin Tek Olması 59
1. Doğal Anlamda Hareket Tekliği Görüşü 59
2. Hukuki Anlamda Hareket Tekliği Görüşü 61
a. Tipik Hareket Tekliği 62
b. Doğal Hareket Tekliği 64
c. Tipikliğin Tekrarlayan Aynı Tarz Hareketlerle Gerçekleştirilmesi 66
d. Birbirini Takip Eden Hareketlerle Tipikliğin Gerçekleştirilmesi 69

B. İcra Hareketlerinin Ayniyeti 71
1. İcra Hareketlerinin Tam Ayniyeti 71
2. İcra Hareketlerinin Kısmi Ayniyeti 73

C. Tek Fiil ile Birden Fazla Suçun Gerçekleşmesi 74
1. Fikri İçtimaın Türleri 75
a. Aynı Neviden Fikri İçtima 75
b. Farklı Neviden Fikri İçtima 81
2. Fikri İçtima Açısından Hedefte Sapma 85
a. Tek Neticeli Hedefte Sapma 88
b. Çok Neticeli Hedefte Sapma 90
3. Uygulamada Ortaya Çıkan Bazı Problemler 93

C. Suçların Her Birinin Muhakeme Şartlarının Gerçekleşmesi ve Başlı Başına Cezalandırılabilir Olması 97

3. BÖLÜM
FİKRİ İÇTİMAIN ÖZEL HALLERİ, MADDİ HUKUKTAKİ VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDAKİ SONUÇLARI

I. FİKRİ İÇTİMAIN ÖZEL HALLERİ 99

A. Kasıtlı ve Taksirli Suçlar Arasında Fikri İçtima 99

B. Kesintisiz ve Ani Suçlar Arasında Fikri İçtima 101

C. İcrai ve İhmali Suçlar Arasında Fikri İçtima 104

D. Tehlike ve Zarar Suçları Arasında Fikri İçtima 106

E. Tamamlanmış Suç ile Teşebbüs Aşamasında Kalan Suç Arasında Fikri İçtima 109

F. İştirak Halinde İşlenen Suçlarda Fikri İçtima 110

G. Suç ile Kabahat Arasında Fikri İçtima 112

II. FİKRİ İÇTİMADA CEZANIN BELİRLENMESİ 115

A. TCK Madde 43/1 ve 43/2'nin aynı olayda gerçekleştiği durumlarda sonuç ceza hesaplaması 118

B. TCK Madde 43/1 ve 44'ün aynı olayda gerçekleştiği durumlarda sonuç ceza hesaplaması 122

C. TCK Madde 43/2 ve 44'ün aynı olayda gerçekleştiği durumlarda sonuç ceza hesaplaması 123

III. FİKRİ İÇTİMAIN MADDİ HUKUK VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ 124

A. Kesin Hüküm Etkisi 125

B. Yer Bakımından Yetkili ve Görevli Mahkeme 126

C. Şikâyet 128

D. Zamanaşımı 129

E. Tekerrür 130

F. Af 131

G. Önödeme 132

H. Uzlaştırma 133

I. Suçluların İadesi 134

SONUÇ 137

KAYNAKÇA 143

KISALTMALAR LİSTESİ

A.e.	**:** Aynı eser
a.g.e.	**:** Adı geçen eser
a.g.m.	**:** Adı geçen makale
aş.	**:** Aşağıda
A.Ş.	**:** Anonim Şirket
bs.	**:** Baskı
Bkz. / bkz.	**:** Bakınız
CGK	**:** Ceza Genel Kurulu
CMK	**:** Ceza Muhakemesi Kanunu
C.	**:** Cilt
E.	**:** Esas
İ.H.F.M.	**:** İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	**:** Karar
m.	**:** Madde
S.	**:** Sayı
s.	**:** Sayfa
T.	**:** Tarih
TBB	**:** Türk Barolar Birliği
TCK	**:** Türk Ceza Kanunu
yuk.	**:** Yukarıda

GİRİŞ

Yargıtay kararları bağlamında fikri içtima konusunu ele aldığımız çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde suçların içtimaı ele alınarak suç sayısının tespitinde belirlenen kıstaslara dikkat çekilmiştir. Fikri içtima açısından fiil kavramı incelenerek fiil sayısının tespitinde dikkat edilmesi hususlar ve Yargıtay uygulamasında kabul edilen görüşler ele alınmıştır. Fikri içtimaı izah edebilmek için öncelikle fikri içtima açısından fiilin ne anlama geldiği hususu aydınlatılmaya çalışılmıştır. İçtima başlıkları birbirine karıştırılmaya açık olduğundan gerçek ve görünüşte içtimaın tanımları yapılarak sınırları belirlenmiş ve her iki içtimaın uygulanamadığı ölçüde fikri içtimaın uygulanacağına işaret edilerek bölüm bitirilmiştir. İkinci ve üçüncü bölümlerde fikri içtimaın açıklandığı bazı hususlarda gerçek ve görünüşte içtima ile kıyas yapılarak birinci bölüme atıflar yapılmıştır. Zincirleme suç ile olan farkı da ifade edilerek fikri içtima sınırları belirginleştirilmiştir.

İkinci bölümde fikri içtimaın tanımı, hukuki mahiyeti ve uygulanabilmesi için gereken şartlar izah edilmiştir. Cumhuriyet tarihinden itibaren yürürlüğe girmiş ceza kanunlarının yapılış şekilleri ve arka plandaki işleyen süreci göz önünde bulundurarak kanun koyucunun hukuki perspektifinden fikri içtimaın düzenlenişi ele alınmıştır. Diğer bölümlerde 765 sayılı Türk Ceza Kanunu yürürlükte iken kabul gören görüşlerin günümüz uygulamalarına yansımış olması sebebiyle incelenmesine devam edilmiştir. Fikri içtimaın madde hükmünde geçen yaptırımının ceza adaleti açısından uygun olup olmadığı öğreti ve kararlar ışığında değerlendirilmiştir.

Fikri içtima bağlamında fiil kavramı öğretide tartışmalı olduğundan fikri içtimaı düzenleyen madde hükmünün farklı yorumlanmasına yol açmakta ve bu durumun Yargıtay kararlarına da tesir ettiği göz önünde bulundurulduğunda fiil tekliğinin detaylı izahı gerekmiştir. Fiilin hareket veya netice olduğunun kabulüne göre fikri içtimaın uygulamadaki problemlerine değinilmiştir. Bu anlamda fikri içtimaın çıkış noktası fiil kavramına dayandığından alt başlıklarla öğreti ve Yargıtay

üyeleri arasındaki görüş ayrılıkları dikkate alınarak açıklanmıştır. Türk Ceza Kanunu'nun 44. Maddesi hükmünün gerekçesinde hedefte sapma konusuna değinilmiştir. Hedefte sapma hallerinde fikri içtima kurallarının uygulanması gerektiği madde gerekçesi ve Yargıtay tarafınca kabul edilmiş olup çalışmamızda incelenmiştir.

Üçüncü bölümde fikri içtimaın özel halleri incelenmiş suç tipleri arasında fikri içtimaın uygulanabilirliği gerçek içtima ve görünüşte içtima halleri ile değerlendirilerek tartışılmıştır. Fikri içtimaın zincirleme suç ile birlikte gerçekleştiğinde sonuç cezanın nasıl belirlendiği açıklanmıştır. Bu husus uygulamada çeşitli problemler yarattığından birden farklı görüşleri de beraberinde getirmiştir. Yargıtay kararları ile birlikte güncel uygulama izah edilmiştir. Üçüncü bölümün son kısmında fikri içtimaın maddi ceza hukuku ve ceza muhakemesi hukuku açısından sonuçları ele alınmıştır. Fikri içtimaın kesin hüküm etkisi, şikâyet, yer bakımından yetkili ve görevli mahkeme, zamanaşımı, tekerrür, uzlaştırma, önödeme, af ve suçluların iadesi konuları da izah edilerek çalışma tamamlanmıştır.

1.BÖLÜM

SUÇLARIN İÇTİMAI VE İÇTİMA TÜRLERİ

I. SUÇLARIN İÇTİMAI

Ceza hukuku sistemimizde benimsemiş olan genel kurala göre kaç fiil varsa o kadar suç, kaç suç varsa o kadar ceza vardır.[1] Bu durumda fiil sayısı kadar suç sayısı bulunmakta ve işlenen her suçtan failin ayrı ayrı cezalandırılması gerekmektedir. Failin işlemiş olduğu her suçun cezası ayrı ayrı belirlendikten sonra faile toplam bir ceza verilmesinin doktrinde "suçların gerçek içtimaı" olarak adlandırılmaktadır.[2] Failin işlediği her suçun tam karşılığıyla cezalandırılması anlamına gelen suçların gerçek içtimaı asıl olup suçların içtimaı istisna niteliğindedir.[3]

Kanunumuzda içtima terimi, toplanma, birikme, bir araya gelme, birleşme gibi anlamlara gelmektedir.[4] Suçların içtimaı ise birden fazla suçun bir araya gelmesi anlamına gelmektedir.[5] Suçların gerçek içtimaında her bir ceza bağımsızlığını korumaktadır. Bu kuralın istisnası olan suçların içtimaında birden çok suç bulunmasına rağmen faile tek bir ceza verilmektedir.[6] O halde birden fazla suçun oluşması her zaman gerçek içtima kuralının uygulanabileceği anlamına

[1] Mahmut Koca, İlhan Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 16. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2023, s. 517.
[2] Ayhan Önder, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** Cilt 2, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., Eylül 1989, s. 517; Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 517.
[3] Timur Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 18. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 581.
[4] Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat**, Ankara, Ertem Matbaacılık, 1999, s. 408.
[5] Kayıhan İçel, **Suçların İçtimaı**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kütüphanesi, İstanbul, 1971, s. 9.
[6] Kayıhan İçel, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 7. Baskı, İstanbul, Beta Basım Yayım ve Dağıtım A.Ş., 2023, s. 292.

gelmeyecektir. Zira kanun koyucunun özel düzenlenmesiyle birden fazla suç oluşmasına rağmen failin ayrı ayrı cezalandırılmadığı durumlar oluşabilmektedir. Bu halde suçların içtimaı birden çok suç işleyen failin sorumluluğunun ne şekilde tespit edileceği ile ilgili bir konudur.[7]

Suçların içtimaında, birden fazla suç işlenmesi halinde faile her suçtan ayrı ayrı ceza verilerek toplanmamaktadır.[8] Birden fazla suça karşılık gelen cezalar birbirinden bağımsız olarak değerlendirilmeksizin tek bir sonuç ceza tayin edilmektedir. Bu bağlamda suçların içtimaı, ceza sorumluluğunun sınırlarını daraltan tamamlayıcı normlardır.[9] İştirak halinde suça katkıda bulunan ancak faillik sıfatına haiz olmayan şeriklerin sorumluluğu genişlemekte iken içtimada birden fazla suç işlenmesine rağmen sorumluluk daraltılmaktadır.[10]

Nitekim 5237 sayılı TCK hazırlanırken suçların içtimaı düzenlemesinde bu husus Adalet Komisyonu raporunda "*Ceza hukukunun temel kurallarından birisi, 'kaç fiil varsa o kadar suç, kaç suç varsa o kadar ceza vardır' şeklinde ifade edilmektedir. Bunun istisnaları, suçların içtimaı bölümünde belirlenmiştir. Bu istisnalar dışında, işlenen her bir suçla ilgili olarak ayrı ayrı cezaya hükmedilecektir. Böylece verilen her bir ceza, bağımsızlığını koruyacaktır*" şeklinde ifade edilmiştir.[11]

Genel kuralın dışına çıkılarak suçların içtimaı müessesesinin uygulanmasının nedeni özü itibariyle kanun koyucunun tercihi ile ilgilidir.[12] Birden fazla ceza normunun ihlali halinde failin hangi suç bakımından cezalandırılacağı problemi gündeme gelmektedir. Failin eylemiyle ortaya çıkan birden fazla suça karşılık verilecek olan ceza failin kusuruyla orantılı ve yeterli olmalıdır. Ceza adaleti

[7] İçel, **Suçların İçtimaı**, s. 9.
[8] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 519; Hakan Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 29. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2024, s. 582.
[9] Zeki Hafızoğulları, Muharrem Özen, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 14. Baskı, Ankara, Us-A Yayıncılık, 2022, s. 353.
[10] Berrin Akbulut, **Ceza Genel Hükümler,** 8. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s. 846.
[11] TBMM Adalet Komisyonunun 03.08.2004 tarih ve 1/593-60 sayılı raporu
[12] İçel, **Suçların İçtimaı**, s. 36.

sistemine göre verilecek ceza, fiilin haksızlık içeriği ve failin kusuruna tam tekabül etmeli, verilmesi gereken ceza daha az veya daha fazla olmamalıdır. Bu sistem gereği birden fazla suç oluştuğunda faile verilen sonuç cezanın adil olabilmesi adına suçların içtimaı kuralları uygulanarak sorun çözüme kavuşturulmaya çalışılmıştır.[13].

Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu bir kararında *"İçtima öğretisinin özünde, bir taraftan failin gereksiz ve kusurunu aşan şekilde cezalandırılmaması; diğer taraftan haksız bir yarar sağlamaması esasına dayanan adil ve rasyonel bir ceza yaptırımının uygulanması düşüncesi yatar. İşte bu nedenle, birden fazla suç tipinin ihlali hâlinde adil cezanın belirlenebilmesi, içtima öğretisinin ceza hukuku sisteminde doğru bir biçimde düzenlenmesini gerekli kılar*."[14] şeklinde ifade edilerek içtima kurallarının uygulanması gerekliliği vurgulanmıştır.

Genel kural olan gerçek içtimaın istisnasını oluşturan suçların içtimaının somut olayda uygulanabilmesi için kanunda özel olarak düzenlenmesi gerekmiştir.[15] Suçların içtimaı TCK'nın beşinci bölümünde ayrı ayrı bileşik suç, zincirleme suç ve fikri içtima başlığı olarak 42, 43 ve 44. Maddelerde düzenlenmiştir. Bileşik suç, özünde görünüşte içtimaın bir türüdür[16]. Zira birden fazla suç tek bir kanun normu altına toplandığından nihayetinde fail tek bir suç işlemiş olup zincirleme suç ve fikri içtima hallerinde ise birden fazla suç oluşmaktadır. Çalışmamızın ilerleyen kısımlarında bileşik suçun suçların içtimaından ayrımına değinilecektir.

Zincirleme suç halinde birden fazla fiille aynı mağdura karşı değişik zamanlarda birden fazla suç işlenirken fikri içtimada tek fiille birden fazla aynı veya farklı suç işlenmektedir. Bu iki kanuni düzenlemenin suçların içtimaı açısından ayrım noktası fiilin tekliği veya çokluğudur.[17] Her iki düzenlemenin hukuki

[13] Neslihan Göktürk, **Fikri İçtima (Suçların İçtimaı),** Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s.66.
[14] Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 04.07.2022 tarihli, Esas: 2021/282 Karar:2022/518 nolu kararı.
[15] Muhammed Demirel, "Tehlike Suçları- Zarar Suçlarına İlişkinin İçtima Kuralları Kapsamında Değerlendirilmesi", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt LXXI, S. 1, 2013, s. 1480.
[16] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 564.
[17] Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 582; Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 519.

sonucunda birden fazla suç meydana gelmiş olsa da bu suçları oluşturan fiillerin sayısı birbirinden farklılık göstermektedir. Bu bağlamda suçların içtimaının hangi düzlemde oluştuğunun tespiti yapılırken fiil sayısına göre bir belirleme yapılacaktır.

İçtima öğretisi kapsamında yapılacak fiil tekliği ve fiil çokluğu ayrımına göre[18] değerlendirmenin zincirleme suç yahut fikri içtima kapsamında kalıp kalmadığı belirleneceğinden fiil çokluğu olduğu durumlarda diğer şartları da barındırıyorsa zincirleme suç oluşmakta olup konumuzun dışında kalmaktadır. Fikri içtimada ise madde hükmü gereği fiil tekliği şartı aranmakta olduğundan diğer şartların da gerçekleştiği durumlarda fikri içtima uygulama alanı bulmaktadır. Bu kapsamda tez konumuz açısından 5237 sayılı TCK kapsamında öncelikle fiil kavramı ve buna bağlı olarak fiil sayısının tespiti üzerinde durulması gerekmektedir.

A. Fikri İçtima Açısından Fiil Kavramı ve Bu Kapsamda Fiil Sayısının Tespiti

Bir suçun işlenmesinin mümkün olabilmesi için insan iradesi ile dış dünyaya yönelik olarak bir davranış gerekmektedir.[19] Dış dünyada somutlaşan bu iradi davranışa fiil denilmektedir.[20] İnsandan kaynaklanan bir fiil olmaksızın bir suçun varlığından söz edilememektedir.[21] Failin dış dünyada meydana getirdiği haksızlığın temeli fiile dayanmaktadır. Bu bağlamda cezai normlar ile koruma altına alınan hukuki değere göre bazı davranışların yasaklanması öngörülmüştür.[22]

Fiil kendi içinde iradilik unsurunu gerektirmekte olup kişinin ortaya çıkarmak istediği davranışı onaylaması, insan davranışlarına fiil vasfı kazandırmaktadır. Bir başka deyişle fiil, failin irade serbestisine göre oluşan bir harekettir.[23] Nitekim refleks hareketleri iradilik unsuru taşımadığından ceza hukuku anlamında bir değeri bulunmamaktadır. Kişinin iradesel onayı yalnızca vücut hareketleri bakımından olup

[18]Neslihan Göktürk, "Türk Hukuku'nda Suçların İçtiması", **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, Cilt 2, Sayı, 1-2, 2014, s. 32.
[19] Nurullah Kunter, **Suçun Kanuni Unsurları,** 2. Baskı, İstanbul, Der Yayınları, 2022, s. 20.
[20] Hafızoğulları, Özen, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 185.
[21] Önder, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 158.
[22] Göktürk, **Fikri İçtima (Suçların İçtiması),** s. 30.
[23] Selman Dursun, **Disiplinerarası Bir Yaklaşımla Ceza Hukukunda Hareket Kavram ve Terimi,** Ankara, Seçkin Yayıncılık, Eylül 2021, s. 207.

dış dünyada meydana gelen neticenin fiil ile bağlantısı nedensellik bağı yönüyledir.[24] Kişinin bedeni hareketlerini iradi olarak yönlendirmesi sonucu fiil ortaya çıkmakta ve bu kapsamda fiil ile hareketin eşdeğer olduğu ifade edilmektedir.[25]

Fikri içtimaın fiille olan ilişkisi suç teorisindeki fiille bağlantılı olup eşdeğer olduğu anlamına gelmemektedir. Suç teorisindeki fiil kavramı, insan davranışının ceza hukuku düzleminde cezalandırılabilirliği ile ilgili olup bu yönüyle fiilin niteliği ile alakalı koşullar tespit edilmektedir. İçtima öğretisinde ise suç teorisi bakımından bir fiilin varlığı kabul edilmekle birlikte fiilin sayısının tespiti bakımından farklı bir ayrıma gidilmektedir.[26] İçtima teorisindeki fiilin anlamı dış dünyada meydana gelen fiil sayısını tespit ederek suçların içtimaının oluşup oluşmadığı ile ilgilidir.[27] Zira fiil çokluğu durumunda zincirleme suç, fiil tekliği durumunda ise fikri içtima hükümleri uygulanacaktır. Bu yönüyle suç teorisindeki fiilin manası ile içtima teorisindeki fiil kavramı birbiriyle bağlantılı olup tamamıyla birbirini karşılamamaktadır.

Suç teorisine göre fiil yukarıda belirtildiği gibi insanın iradi davranışını ifade etmektedir. Örneğin suç teorisine göre özel belgede sahtecilik suçu, sahte belge hazırlanması ve kullanılması olarak iki ayrı fiil gerektirmesi sebebiyle "çok hareketli suç" olarak nitelendirilmektedir. Söz konusu suç her ne kadar suç teorisi bakımından iki ayrı fiilden oluşsa da içtima öğretisi bakımından aslında tek bir fiil oluşmuştur.[28] Buna göre içtima öğretisinde fiil kavramı hukuki anlamda ortaya çıkan fiil sayısıdır.[29] Bir başka deyişle dış dünyada hukuki anlamda kaç fiil ortaya çıktığı içtima öğretisinin konusudur.

Suç teorisinde fiilin bir suç kuralında tanımlanıp tanımlanmadığına bakılmaktadır.[30] İnsan davranışının bir normu ihlal edip etmediğine bakılarak fiilin

[24] Göktürk, **Fikri İçtima (Suçların İçtiması),** s. 31.
[25] Dursun, **Disiplinerarası Bir Yaklaşımla Ceza Hukukunda Hareket Kavram ve Terimi**, 271.
[26] Göktürk, **Fikri İçtima (Suçların İçtiması),** s. 46.
[27]Dursun, **Disiplinerarası Bir Yaklaşımla Ceza Hukukunda Hareket Kavram ve Terimi**, s. 186-189.
[28] Göktürk, **Fikri İçtima (Suçların İçtiması),** s. 47.
[29] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 564.
[30] Dursun, **Disiplinerarası Bir Yaklaşımla Ceza Hukukunda Hareket Kavram ve Terimi,** s. 271.

mevcudiyeti değerlendirilir. İçtima öğretisinde ise bir fiil birden fazla normun unsuru olabilir. Örneğin fırlattığı bir taşla hem mala zarar verebilir hem de bir insanı yaralayabilir.[31] Bu kapsamda fiil içtima öğretisi açısından dış dünyada belirlenmesi gereken fiil sayısına yönelik bir anlam taşırken suç teorisindeki fiil norma yönelik bir nitelik taşımaktadır.

Suç teorisindeki fiil kavramının normun oluşumuna yönelik anlamlandırılması içtima öğretisinin fiil sayısına yönelik olarak yapılan fiil kavramının tespiti açısından teknik farklılıkları beraberinde getirmektedir. Örneğin İçel'e göre, suç teorisinde fiilin hareket, netice ve illiyet bağından oluştuğu ve bu unsurların fiilin alt unsurları olarak fiilin çatısı altında toplandığını belirtmekle beraber fiil kavramına neticeyi de dahil etmektedir. Ancak fikri içtima söz konusu olduğunda tek fiilin belirlenmesinin harekete göre yapılacağı kanaatindedir.[32] Bir başka görüşe göre, fiilin belirtilen maddi unsurları ihtiva ettiği ancak yazara göre neticesiz suç olamayacağından fikri içtimada fiilin sayısı neticeye göre belirlenmesi gerekmektedir.[33] Diğer bir görüşe göre, neticeyi fiilin alt unsurlarından kabul ederek fiilin hareket yönünü daha çok ortaya çıkartmakla beraber fikri içtimada tek fiilden anlaşılması gerekenin netice olduğu kabul edilmektedir[34].

Dikkat edilmelidir ki içtima öğretisinde suç teorisi bakımından bir fiilin mevcut olduğu varsayılmakta olup suç teorisi açısından kabul edilen kıstaslara göre suçların içtimaının tespiti yapılamamaktadır. Sonuç olarak çalışmamızın konusu gereği fiilin maddi unsurlarıyla olan ilişkisiyle bağlantılı olsa da suçların içtimaı bağlamında fiil, öğretide farklı görüşleri ihtiva etmektedir. Bu yönüyle fiilin içtima teorisi yönünden doktrinde yer alan fiilin hareket veya netice olduğu şeklinde bir ayrıma gidilmesi gerekmiştir. Çalışmamızda yapılan fiilin hareket mi netice mi olduğu ayrımı fikri içtima kapsamında yapılan bir ayrım olup suç teorisindeki fiil teriminin kendi içindeki görüş ayrılıkları farklı bir konu kapsamında kalmaktadır.

[31] Göktürk, **Fikri İçtima (Suçların İçtimaı),** s. 47.
[32] Kayıhan İçel, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 7. Baskı, İstanbul, Beta Basım Yayım ve Dağıtım A.Ş., 2023, s. 253-254.
[33] Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s.174-175.
[34] Doğan Soyaslan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** 10. Baskı., Ankara, Yetkin Yayınları, 2022, s. 228-229.

Suçların içtimaı başlığı altında düzenlenen her bir maddede "fiil" kelimesine yer verilmiş olmasına rağmen fiilden ne anlaşılması gerektiği her bir madde için farklı anlam ifade ettiği görülmektedir. 42. maddede yer alan bileşik suça ilişkin düzenlemede fiil kelimesinden suç anlaşılabileceği, 43. maddede düzenlenen zincirleme suça ilişkin kanun metninde fiil kelimesinden hareket anlaşılabileceği son olarak tez konumuzu oluşturan fikri içtimaı kapsam altına alana 44. maddede fiil kelimesinden netice anlaşılabileceği ifade edilmiştir[35]. Bu kapsamda fikri içtima açısından fiil kelimesinin kanunumuzda ortak bir mana altında toplanmadığı görülmektedir. Bunun sebebi olarak fikri içtima bakımından fiilin ne olduğu öğretide birbirinden farklı görüşlerin olmasına dayandırılabilir. Fikri içtima açısından fiilin hareket mi netice mi olduğu tartışmasına yer verilmiş olup nihayetinde fiilin hareket olduğunun kabulüyle çalışma ilerletilmiştir.

1. Fikri İçtima Açısından Fiilin Hareket Olduğunu Kabul Eden Görüş

Suç teorisine göre fiilin hareket olduğu görüşünde olan yazarlarca, fikri içtima kapsamında fiilin de harekete göre belirlenmesi gerektiği kabul edilmektedir.[36] Bu görüşe göre, fiilden ayrı ve bağımsız olarak incelenmesi gereken suçun unsurlarından biridir. Her fiilin bir netice meydana getirmeyerek salt tehlike oluşturduğu suçlar dikkate alındığında neticenin fiilden bağımsız bir unsur olduğu sonucuna varılabilmektedir.[37]

Bu görüşün vardığı sonuç fiil sayısını belirleyen netice değil, hareket sayısıdır[38]. Zira netice ve buna bağlı olarak nedensellik bağı fiilin zorunlu unsuru

[35] Mustafa Özen, "Suçların içtimaı (zincirleme suç - fikri içtima - bileşik suç)", Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı**, Ankara, 2008, s. 38-39.
[36] Ancak fiili hareket olarak kabul etmesine rağmen her suçta bir netice olması gerektiği düşüncesi sebebiyle fikri içtimada fiil sayısı belirlenirken neticeye göre belirlenmesi gereken görüşünde olan yazarlar için bkz. Centel, Zafer, Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 268-269.
[37] İzzet Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 19. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2021, s. 231-232.
[38] Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Serkan Meraklı, Pınar Bacaksız, İsa Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** 14. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2023, s. 586.

olmayıp hareket fiile eşdeğerdir.[39] Harekete göre fiilin kendisi icra edilmiş olmaktadır. Hareket olmadan fiil oluşamayacağından hareket sayısına göre fiil sayısı belirlenmektedir.[40] Hareket tekse tek fiil oluşmaktadır.

Bu görüşe göre kanun lafzından da fiil sayısını belirlemede hareketin esas alındığı anlaşılmaktadır. Nitekim bu görüşü destekler nitelikteki yakın tarihli bir kararda: *"Dış alemde sebebiyet verilen tipik neticelerin sayısının fiil sayısını belirlemede esas alınmayacağı kanunun lafzından da anlaşılmaktadır. Zira Kanun'da (TCK. 43/2, 44 m.) bir fiille birden fazla aynı veya farklı suçun oluşumuna sebebiyet verilmesinden söz edilmektedir. Tipik neticenin sayısı, ancak birden fazla aynı veya farklı suçun oluşumu bakımından dikkate almalıdır. TCK'nın 43. maddesinin 3. fıkrasında yer verilen istisna hüküm, neticenin fiil sayısının belirlenmesinde bir etkisinin olmadığını açıkça ortaya koymaktadır."*[41] 5237 sayılı TCK dönemi ile güncel tarihli Yargıtay kararında fiilin hareket olduğu yönünde istikrarlı bir uygulama kazandırıldığı görülmektedir.

Fiilden anlaşılması gerekenin hareket olduğu noktasında kanundaki dayanaklarından biri olan TCK 8. maddesinde *"Fiilin kısmen veya tamamen Türkiye'de işlenmesi veya neticenin Türkiye'de gerçekleşmesi halinde suç, Türkiye'de işlenmiş sayılır*." olarak belirtilmesi kanun koyucunun fiil ile neticenin birbirinden farklı olduğunu kabul ettiğini gösterdiği şeklindedir.[42] Buna ek olarak 44. maddenin gerekçesi dikkate alındığında fiil kelimesinden hareket anlaşılması gerektiğinin dolaylı olarak belirtildiği yönünde bir görüş söz konusudur. Ancak karşı görüşe göre, kanun maddesi gerekçesinden bağımsız olduğundan kanun maddesinde açıkça düzenleme yapılmadıkça fiil kelimesinden hareket anlamının çıkartılması gerektiği

[39] Hafızoğulları, Özen, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 188; (Ancak yazarlar neticeli suçlarda hareket sayısının neticeye göre belirlenmesini aramaktadır.)
[40] Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen, Mehmet Emin Alşahin, Kerim Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 17. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, Nisan, 2023, s. 299-300.
[41] Yargıtay Ceza Genel Kurulu, Esas: 2021/1-282 Karar:2022/518 nolu kararı.
[42] Zafer, **Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m. 1-75,** s. 626; Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 475.

anlaşılmamaktadır. Madde gerekçesine kanun maddesinin yorumlanması için başvurulmaktadır.[43]

Nitekim bu hususta 5237 sayılı TCK döneminden sonra fiilden anlaşılması gereken hareket olduğu, neticenin fiil kapsamında değerlendirilmemesi gerektiği Yargıtay kararlarında belirtilmiştir:

"Neticeyi, suçun kanuni tanımında yer alan bir unsur kabul ederek, "Kaç fiil varsa o kadar suç, kaç suç varsa o kadar ceza vardır" ilkesi esas alınarak hazırlanan 5237 sayılı TCK'nın yürürlüğe girmesi ile Yargıtay Ceza Genel Kurulunun tek atışla hem öldürme hem de yaralama suçlarına yol açılan durumlarda TCK'nın 44. maddesindeki düzenleme uyarınca meydana gelen suçlardan en ağırından ceza verilmesi gerektiğine ilişkin kararlarında istikrar bulunmaktadır. Neticeyi fiilin içinde değerlendiren 765 sayılı TCK'nın yürürlükte olduğu dönemde oluşturulan içtihatların, 5237 sayılı TCK'nın yürürlüğe girmesi ile geçerliliği kalmamıştır. Keza önceki TCK ile ilgili açıklamaların da gözetilmesi mümkün değildir."[44]

5237 sayılı Türk Ceza Kanunundan itibaren fiil sayısının harekete göre belirlenmesi gerektiği Yargıtay kararlarında görülen istikrarlı uygulama sonucunda kabul edilmektedir. Bu sebeple çalışmamızda fiilin hareket olduğu görüşüyle fikri içtimaın izahı yapılmıştır.

2. Fikri İçtima Açısından Fiilin Netice Olduğunu Kabul Eden Görüş

Mülga TCK döneminde kabul görmüş ve yürürlükteki ceza kanunumuzu esas alarak bazı yazarlarca kabul edilen görüşe göre[45], fikri içtimada fiilden anlaşılması gereken neticedir. Fiil ile dış alemde değişiklik meydana gelir ve bu değişikliği bize hareketin meydana getirdiği netice gösterir. Netice tek ise fiil de tektir. Fiili oluşturan

[43] Özen, Suçların içtimaı (zincirleme suç - fikri içtima - bileşik suç)", s. 318,319; Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 631.
[44] Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 05.02.2019 tarihli, 2018/310 Esas, 2019/62 Karar nolu kararı.
[45] Nurullah Kunter, "Fikri İçtima Sebebiyle Suçların Birleştirilmesi", İ.H.F.M., 1948, Cilt XIV, Sayı 1-2, s. 367; Sulhi Dönmezer, Sahir Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku,** 15. Baskı, Cilt 1, Der Yayınları, İstanbul, Temmuz 2021, s. 684; İçel, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 586; Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 134-135; Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 174-175.

unsurlar hareket, netice ve hareket ile netice arasındaki nedensellik bağıdır. Failin dış dünyada meydana getirdiği değişiklik yapılan hareketin neticesi ile belli olmaktadır. Neticesiz hareket düşünülemeyeceğinden neticeye bağlı olarak fiil belirlenebilir.[46]

Dış alemdeki değişikliği netice ile görebildiğimizden neticeye göre fiilin tekliği-çokluğu belirlenebilir. Örneğin bir kurşunla hem bir kişi ölüp hem diğer bir kişi yaralanıyorsa bu durumda iki netice oluştuğundan iki fiil söz konusudur. Bu görüşe göre, netice fiilin alt unsurlarından biri olarak kabul edilir. Netice fiil sayısını, fiil sayısı da suç sayısını belirler.[47]

Neticesi olmayan suçlar bakımından (sırf hareket suçları) ise bu görüşe göre, neticesiz suç oluşmayacağından netice sayısına göre hareket sayısı belirlenmektedir.[48] Bu durum neticenin harekete bitişik olduğu yorumuyla

---

[46] Hamide Zafer, **Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m. 1-75**, 8. Baskı, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2021. s. 225-226.

[47] Dönmezer,Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, s. 684; Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 12.03.1984 tarihli ve 1983/1-176 Esas-1984/87 Karar sayılı içtihadı fiilin netice olduğu görüşüne göre karar verilmesi yönünden önemlidir: *"Fiil, insan eseri olan ve dış alemde değişiklik husule getiren olay bütünüdür. Doğal yönüyle bütünlük gösteren fiil, hukuki açıdan hareket-netice-nedensellik bağı gibi unsurlardan oluşur. Doğal anlamda neticesiz hareket olmayacağı için neticesiz de suç olmaz. Dış dünyada herhangi bir değişiklik olmaması olumlu ya da olumsuz bir hareketin bulunmamasına bağlıdır. Neticesiz hareket olmayacağından doğal anlamda hareket fiil demektir. Bu neticenin geniş anlamıdır. Normatif açıdan neticenin dar anlamı; kanunun suç saydığı neticedir. Hareket-netice ayrımı sadece bu yönden yapılabilir. Bazen kanun dar anlamda bir netice göstermez ve bu halde hareket ile suç tamamlanmış olur. Bu halde kanun doğal sonuç ile yetinmiştir. Burada suç sayılan fiil genel olarak neticeye sahip harekettir. Dar anlamda bir neticenin kanunda gösterilmediği hallerde de neticenin varlığını belirtmek için bu çeşit suçlara (neticesi harekete bitişik suçlar) ismi verilmektedir. Hukuka aykırı ve kusurlu fiil hangi kanuni tipe uygun ise o kanuni tipin bulunduğu normu ihlal eder ve o suç oluşur. Dar anlamda netice, bazı kanuni tipler bakımından ortak nitelik gösterebilir. Bu gibi durumlarda fiil, uygun düştüğü kanuni tipler sayısınca normları ihlal etmiş olur. Fiilin tekliği-çokluğu ayrımında, maddi neticeye üstünlük tanımak gerekir ve buna göre tek ya da çok fiilden bahsolunur."* Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 05.02.2019 tarihli, 2018/310 Esas, 2019/62 Karar nolu kararı'na göre:*"765 sayılı Kanun döneminde; fiil kelimesi, çok tartışılmasına rağmen, 5237 sayılı Kanun döneminde tekrar fiil tabirine yer verilmesi, kanun koyucunun bu tabiri bilinçli bir şekilde kullandığının göstergesidir. Zira 765 sayılı Kanun döneminde bu kadar tartışma yaratan bir kelime (Fiil) yerine hareket kelimesini çok rahatlıkla kullanma seçeneği bulunun kanun koyucunun, madde metninde 'fiil' tabirine yanlışlıkla yer verdiğinin kabul edilmesinin ... fiil tabirini bilinçli bir şekilde kullandığı ve fiil kelimesinin neticeyi de kapsadığının kabul edilmesinin hakkaniyete, adalete ve suç işlenmesini önlemeyi hedefleyen ceza kanununun amacına daha uygun olacağı açıktır."*

[48] Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 151-152; Nur Centel, Hamide Zafer, Özlem Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, 9. Baskı, İstanbul, Beta Basım Yayım ve Dağıtım A.Ş., 2016, s. 268-269; Neticesiz suç bulunmadığı düşüncesine rağmen fikri içtimada fiilin neticeye göre değil harekete göre belirlenmesi görüşü için bkz. Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Serkan Meraklı, Pınar Bacaksız, İsa Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** 14. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2023, s. 207-214.

temellendirilmektedir.[49] Hareketten bağımsız bir sonuç bulunmadığından dış dünyada meydana gelen netice hareket sayısına eşdeğerdir.[50] Bu görüşe göre, neticesi olan suçlarda netice sayısı kadar hareket sayısı belirlendiğinden fikri içtima uygulanamayıp gerçek içtima uygulanırken neticesiz suçlar açısından tek hareketle tek netice olduğundan tek suçla cezalandırılması gibi adaletsiz bir sonuç meydana gelecektir. Bu sebeple bu görüş neticesiz suçların ihlal ettiği norm sayısı kadar suç oluşturduğu sonucuna vararak çözüm getirmiştir. Neticesiz suçlar bakımından tek neticenin oluştuğu ve bu açıdan tek fiilin birden fazla norm ihlalinin mümkün olduğu sonucuna varılarak çözüme kavuşturulmaya çalışılmıştır.[51]

B. Suç Sayısının Tespiti

Suç normatif düzlemde tanımlanan ve failinin cezalandırılmasını öngören bir düzenlemedir. Failin birden fazla suç işlemesi durumunda nasıl cezalandırılacağı problemi ortaya çıkmaktadır. Suçların içtimaı ise failin birden çok suç işlemesi durumunda nasıl cezalandırılacağının esasını oluşturur. Suçların içtimaı, suç çokluğu oluştuğu takdirde uygulama alanı bulabilmektedir. Bu sebeple suç tekliği veya çokluğunun oluştuğu durumların tespiti yapılarak suç sayısının belirlenmesi önem arz etmektedir.[52] Zira suçun tek olduğu durumlarda suç çokluğu anlamında gelen suçların içtimaının irdelenmesine gerek bulunmamaktadır.

Belirtmek gerekir ki bir önceki başlıkta izahı yapılan fiil tekliği ve fiil çokluğu kavramları suç tekliği ve suç çokluğu anlamına gelmemektedir. Bununla beraber fiil tekliği ve çokluğu ile suç tekliği ve çokluğu arasında bağlantı bulunmaktadır. Nitekim
zincirleme suçta birden çok suçun oluşabilmesi birden fazla fiilin varlığına bağlıdır. Ancak fikri içtimada fiil tek olmasına rağmen suç çoktur.[53] Sonuç olarak fiil tekliği

[49] Hafızoğulları, Özen, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s.187; Nevzat Toroslu, Haluk Toroslu, **Ceza Hukuku Genel Kısım**, Savaş Yayınevi, 26. Baskı, Ankara, Eylül 2021, s. 270; Kunter, **Suçun Kanuni Unsurları,** s. 23.
[50] Zafer, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 625.
[51] Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 631.
[52] Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 588.
[53] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 473.

her zaman suç tekliği anlamına gelmediği gibi hareket çokluğu da suç çokluğunun oluştuğu anlamına gelmeyecektir.

Suç sayısının tespitinde öğretide farklı görüşler söz konusudur. Suçun maddi unsurlara göre tespit edilmesi görüşü, maddi unsurlardan fiile göre suçun tespit edilebileceğini ve fiilin ise hareket veya neticeye göre belirlenmesini esas alarak suç sayısının tespitinin yapılabileceğini belirtmektedir.[54] İkinci bir görüşe göre, kanundaki cezai normlar dış dünyadaki somut olguları soyutlaştırdığından fiil gibi somut davranışlara göre değil hukuki değer ihlaline göre suçun oluştuğu varsayılmaktadır.[55] Son olarak başka bir görüşe göre, eylemin kanuni tipe uygun olduğu ve tipe uygun eylemin cezalandırılabilmesi için gerekli olan diğer koşulların da sağlandığı ölçüde suç oluşmaktadır.[56]

1. Suçun Maddi Unsurunu Esas Alan Görüş

Suçun maddi unsurlarının ne olduğu hususunda öğretide görüş farklılıklarının olması maddi unsurların çeşitli alt başlıklardan oluşmasını kaçınılmaz hale getirmiştir.[57] Fiilsiz suç oluşmayacağından bu görüşe göre fiile göre suç sayısı belirlenmektedir. Ancak fiilin ne anlama geldiğinden kaynaklı olarak görüş ayrılıkları bulunması sebebiyle fiile verilen anlama göre suç sayısı da değişiklik arz etmektedir.

---

[54] Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 123.
[55] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 586.
[56] Kayıhan İçel, Füsun Sokullu-Akıncı, İzzet Özgenç, Adem Sözüer, Fatih S. Mahmutoğlu,Yener Ünver, **Suç Teorisi**, 3. Baskı, Beta Basım A.Ş., 3. İstanbul, Eylül 2004, s. 418.
[57] "Kimi yazarlar suçun yapısını ikiye ayırarak incelemiştir. Örneğin, Erem, *suçu objektif (suçun konusu, hareket, netice, nedensellik bağı, teşebbüs, içtima ve iştirak) ve subjektif yapısı (kusur, kasıt, taksir, ceza ehliyeti)* olarak, Toros-Toroslu, *maddi unsur(maddi fiil) ve manevi unsur (kusurlu irade)* olarak, Kunter, *objektif ve subjektif nazariye* olarak ele almıştır. Üçlü ayrımı kabul eden yazarlar da bulunmaktadır. Örneğin, İçel ve Özbek-Doğan- Bacaksız- Tepe *tipe uygun eylem, hukuka aykırılık ve kusurluluk* olarak, Öztürk – Erdem, *tipiklik, hukuka aykırılık ve kusurluluk* şeklinde, Özgenç, *maddi unsur, manevi unsur ve hukuka aykırılık* olarak, Hafızoğulları-Özen,*"fiilsiz, ihlalsiz, kusursuz suç olmaz suç olmaz.*" İfadesiyle üçe ayırarak incelmişlerdir. Bazı yazarlar ise dörde ayırarak incelemiştir: Alacakaptan, *yasal unsur, maddi unsur, manevi unsur ve hukuka aykırılık* olarak Centel-Zafer-Çakmut-Yenerer, *suçun kanunilik unsuru, maddi yapısal unsurlar, manevi yapısal unsurlar, hukuka aykırılık unsuru* olarak dörde ayırmıştır."; Dönmezer, Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku,** s. 5-7.

Fiilden anlaşılması gerekenin *hareket* olduğu görüşüne göre, hareket tek ise tek suç bulunmaktadır. Bir kez tetiğe basarak birini öldürdükten sonra seken merminin bir başkasını yaraladığı olayda tek hareket olduğundan tek suç oluşmaktadır. Tek sözle birden fazla kişiye hakaret edildiği olayda hareket tek olduğu için tek suç oluşmaktadır. Birden fazla hareket bulunduğu takdirde suç çokluğu oluşmaktadır. Bu durumda tek fiille birden fazla suçun oluşması şartı aranan fikri içtimaın gerçekleşebilmesi bu görüşe göre mümkün olmayacaktır.[58]

Fiilden anlaşılması gerekenin *netice* olduğu görüşüne göre, netice hareketten ayrı değildir. Failin yaptığı eylemin dış dünyadaki etkisi ancak netice ile görülmektedir. Neticesiz bir fiil bulunmayıp fiilin gerçekleştirilmesiyle birlikte meydana gelen değişim neticenin kendisidir. Bu sebeple failin gerçekleştirdiği fiil sonucu meydana gelen netice suçun kendisini oluşturmaktadır. Netice sayısı kadar suç sayısı bulunmaktadır.[59]

Tek mermiyle bir kişinin öldüğü diğer kişinin yaralandığı olayda iki netice meydana geldiğinden iki suç oluşmaktadır. Cama taş atılarak camın kırıldığı ve içerideki kişinin yaralandığı olayda yine iki suç oluşmaktadır. Cama taş atma eylemi tek hareketle yapılmış olsa da iki neticenin meydana gelmesi suçun birden fazla olması için yeterlidir. Oluşan suç çokluğuyla failin nasıl cezalandırılacağı içtimayla ilgili bir sorundur. Öncelikle suç çokluğunun tespiti yapıldıktan sonra hangi içtima kuralının uygulanacağı tespit edilerek faile ceza tayini yapılmaktadır.[60]

Görüldüğü üzere maddi unsura göre suç sayısının belirlenmesi kendi içinde değişkenlik arz etmektedir. Fiilin hareket veya netice olduğunun kabulüne göre suç sayısında değişiklik olmakta ve bu durum suçların içtimaının gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini göstermektedir. Suç tekliği olduğu sonucuna varıldığı durumda

[58] Göktürk, **Fikri İçtima,** s. 51.
[59] Göktürk, **Fikri İçtima,** s. 55; Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 122.
[60] Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 123.

suçların çokluğu şartı aranan suçların içtiması hükümleri uygulama alanı bulamayacaktır.[61]

2. Normun İhlali Kriterini Esas Alan Görüş

Bu görüşe göre, suç sayısı doğrudan fiil sayısına bağlı olarak tespit edilmemelidir. Her suç, bir davranışın cezalandırıla bilirliği bakımından fiil ve faile ilişkin tüm unsurların birlikte gerçekleşmesiyle oluşur.[62] Fiil suçun oluşması için gerekli ancak yeterli değildir. Fiil dışında faili cezalandırılabilir duruma getiren diğer unsurların da bulunması suçu oluşturmaktadır. Dolayısıyla fiil salt hareket veya netice unsuru dikkate alınarak suç oluşumunu tespit etmek yeterli olmayacaktır. Suç sayısı tespiti noktasında diğer unsurlar da dikkate alınarak bütüncül bir değerlendirmeye ihtiyaç vardır.[63]

Suç çeşitli unsurları barındıran bir bütün olduğundan sadece fiil unsurunun göz önünde tutulması diğer unsurların reddi manasını taşımaktadır.[64] Tek fiil birden fazla suçu oluşturabileceği gibi bir suç kendi içinde çeşitli hareketleri ihtiva edebilir. Bu nedenle fiilin tekliğine veya çokluğuna rağmen suç tekliği-çokluğu problemi suçun maddi unsurları dışındaki kriterlere göre çözümlenmesini zorunlu kılmaktadır.[65] Bu bakımdan norm ihlali ölçütü tüm unsurları kapsar niteliktedir. Örneğin bir bomba patlatılarak birisi ölür diğeri yaralanır ve bir başkasına ait binada hasar meydana gelirse yapılan eylemin tek olmasına karşın bu görüşe göre çeşitli normlar ihlal edildiğinden ihlal edilen norm sayısınca suçun bulunduğu kabul edilmelidir.[66]

Yargıtay'ın eski dönemlerde verdiği kararlarında suçun normun ihlaline göre oluştuğu görüşünde olduğu görülmektedir: "*Hareket veya fiilin sayısı, suç sayısını göstermez. Bu itibarla suçun tekliği - suçun çokluğunu kanuni tip sayısı belirler. Tek*

[61] Göktürk, **Fikri İçtima,** s. 57.
[62] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s.106.
[63] Göktürk, **Fikri İçtima,** s. 58.
[64] İçel, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 295.
[65] İçel, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 295.
[66] İçel, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s.43.

hareket ya da fiil, çeşitli suçları sonuçlayabileceği gibi, çeşitli hareket veya fiil de tek bir suçu oluşturur." şeklindeki ifade normun ihlali ile suçun oluştuğu görüşünü gösterir niteliktedir.[67]

Yine bir başka kararında "*Suçun tekliği-suçun çokluğu ayrımında kanuni tipe başvurulmalıdır. Bu bakımdan hareketin veya fiilin sayısı suç sayısını göstermez. Suç ile maddi unsur arasındaki fark nedeniyle tek hareket veya tek fiil çeşitli suçları sonuçlayabileceği gibi bir suçta çeşitli hareket veya fiilleri ihtiva edebilir. Bu nedenle suçun maddi unsurları dışında kriterler hangi hallerde suçun tek, hangi hallerde çok olduğu belirlenebilir. Bu kriter normdur."*[68]

3. Değerlendirme

Suçların içtiması kapsamında düzenlenen bileşik suç, zincirleme suç ve fikri içtima kurumları suç çokluğu problemini oluşturmaktadır.[69] Suç çokluğu problemi özünde failin birden fazla suç işlemesine rağmen tek bir ceza verilmesi sebebiyle oluşmaktadır. Birden fazla suçun oluşup oluşmadığı ve bu sebeple suçların içtiması kapsamına girip girmediğinin tespitinin yapılabilmesi için öncelikle suçun ne olduğunun belirlenmesi gerekmiştir.

Suçun maddi unsurunu esas alan ve fiile göre suç sayısını belirleyen görüşe katılmamaktayız. Bir fiilin hukuk düzeninde cezalandırılabilmesi, kanuna uygun birtakım belirli normatif düzenlenmeler ile mümkün kılınabilir. Başlı başına bir fiilin icra edilmesi faili cezalandırabilmek için günümüz çağdaş hukuk kurallarına göre yeterli görülmemektedir. Nitekim fiilin işlenmesinin yanı sıra kanunda düzenlenen cezalandırılabilirlik koşullarının gerçekleşmesi ve failin sosyal durumu dikkate alınarak somut olaya göre bir karar verilmesi daha adil bir çözüm getirecektir.

[67] Yargıtay CGK, 14.1.1985, E. 1984/1-491, K. 1985/8 nolu kararı.
[68] Yargıtay CGK, 12.3.1984, E. 1983/1-176, K. 1984/87 nolu kararı.
[69] Emrah Özdemir, Türk Hukukunda Yargıtay Kararları Işığında Fikri İçtima, s. 36.

Örneğin başkasına ait taşınır malı zilyedin rızası olmaksızın kendi zilyedliğine geçirmesi hırsızlık suçu oluştursa da TCK madde 167'e göre eşlerin birbirine karşılık işlediği hırsızlık suçu şahsi cezasızlık hali olarak değerlendirilerek cezaya hükmolunamamaktadır. Zira evlilik birliği içerisinde eşlerin birbirine karşı hırsızlık suçunun işlenmesi durumunda kanun gereği faile ceza verilmemektedir. Bu bağlamda suçu oluşturan her fiil cezalandırılacağı anlamına gelmemekte olup işlenen fiilin somut olaya göre ve kanuni düzenlenmelere dikkat edilerek değerlendirilmelidir.

Normun ihlali kriterini esas alan görüşün somut olaya göre bir değerlendirme yaparak daha adil bir çözüm getirmekte olduğu görülmektedir. Failin eylemi suçun maddi unsurları dışında gerekli olan çeşitli unsurlarla birlikte değerlendirilerek suç tespitinin yapılması isabetlidir.

Sonuç olarak öncelikle norm ihlali ölçütüne göre tespit yapılarak suç sayısı belirlenmelidir. Suç çokluğu sonucuna ulaşıldığı takdirde içtima kurallarının değerlendirilmesine geçilmelidir. Suç çokluğu fikri içtima ve zincirleme suç hallerinde söz konusu olup suçların içtimaı yalnızca bu hallerle sınırlı olmaktadır. Görünüşte suçun çok olduğu ancak tek bir suçun oluştuğu görünüşte içtima halleri suçların içtimaını andıran özellikler göstermesi sebebiyle bu hallerde suçların içtimaı ile birlikte incelenmektedir. Bunlarla birlikte gerçek içtima hallerinin hangi hallerde söz konusu olduğu belirginleştirildiği takdirde suçların içtimaı hususu daha iyi anlaşılacaktır. Bu sebeple suç çokluğu tespiti yapıldıktan sonra suçların içtimaı konusuna görünüşte benzerlik gösteren ancak tamamen farklı olan görünüşte içtima kuralları belirginleştirildikten sonra fikri içtima açıklanmalıdır.[70]

Nitekim içtima ismiyle adlandırılan ancak içeriği tamamen farklı olan birden fazla içtima kuralı uygulamada karışıklığa yol açabilmektedir. Bu sebeple fikri içtimaın öncelikle ne olmadığının izahı yapıldıktan sonra açıklanmasının tez

[70] İçel, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 41.

konusunun daha iyi anlaşılması ve uygulamadaki karışıklıkları giderir nitelikte olacağı kanaatindeyiz.

II. İÇTİMA TÜRLERİ

A. Gerçek İçtima

Gerçek içtima kuralına göre işlenen birden fazla suçun karşılığı olan cezalar ayrı ayrı hesaplanarak toplanır ve ortaya çıkan sonuç cezaya göre hüküm verilir. Gerçek içtima kuralı kanunumuzda açıkça tanımı yapılmamış olmakla birlikte farklı hükümler altında düzenlenerek tezahür etmiş olup temelde üç ayrı kategoride toplanabilir.[71]

İlk olarak cebrin temel veya nitelikli hal olduğu suçlarda yahut farklı bir suç işlendiği sırada, failin cebir oranını artırarak ağırlaşmış bir durum meydana getirdiği, cebrin işlenen suç dışında somut olarak mağdura bıraktığı hasarın ağırlığı dolayısıyla oluşan kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış halleri gerçekleştiğinde kanun koyucu failin hem ilgili suçtan hem de kasten yaralama suçundan cezalandırılması gerektiğini hüküm altına almıştır.[72]

Bu bağlamda kanunda geçen çeşitli suçlar olarak *cinsel saldırı(102/4, 103/5), kişiyi hürriyetinden yoksun kılma(109/6), 1 engellenmesi, kamu kurumu veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinin engellenmesi, siyasi hakların kullanılmasının engellenmesi, inanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasını engelleme, konut dokunulmazlığının ihlali, iş ve çalışma hürriyetinin ihlali(119/2), yağma(149/2)*[73] *ve görevi yaptırmamak için direnme(265/5)* suçlarında kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinin gerçekleşmesi durumunda, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.[74]

---

[71] Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 656.
[72] **A.e.**, s. 669.
[73] Selman Dursun, "Malvarlığına Karşı Suçlar", **Hukuki Perspektifler Dergisi**, Sayı: 2, 2004, s. 193.
[74] Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 670.

İkinci olarak bazı suçların kanuni tanımında, suça kastın yanında failin bir amaç doğrultusunda suçu işlemesi aranmaktadır. Bazı suçlar açısından amaç, suçun temel şeklinin işlenmesi için gereklidir.[75] Örneğin göçmen kaçakçılığı suçunun işlenebilmesi için maddi menfaat elde etme maksadının güdülmesi gerekmektedir. Tefecilik suçunda kazanç elde etmek amacıyla başkasına ödünç para verilmesi suretiyle işlenebilmektedir. Suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme suçunun işlenebilmesi için failin gerçeğin meydana çıkmasını engellemek maksadıyla hareket etmiş olması aranmaktadır. Kanunun madde metninde hususi olarak ele alınan saiklerle fiilin işlenmesi halinde suç oluşacaktır. Bu bakımdan amaç, suçun manevi unsuru kapsamında kalmakta olup amaç ve araç suçu olarak ayrı ayrı cezalandırma uygulama alanı bulamamaktadır.[76]

Suçun kanuni tanımında amacın nitelikli hal olarak bulunduğu durumlarda da faile tek ceza verilir. Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun *cinsel amaçla* işlenmesi ve mala zarar verme suçunun *sona ermiş olsa bile, görevinden ötürü öç almak amacıyla bir kamu görevlisinin zararına olarak* işlenmesi daha fazla cezayı gerektiren nitelikli hal kapsamına girmektedir[77]. Hırsızlık, dolandırıcılık ve yağma suçlarının *bir hukuki ilişkiye dayanan alacağını tahsil amacıyla* ve belgede sahtecilik suçunun, *bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın ispatı veya gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla* işlenmesi suçun daha az cezayı gerektiren nitelikli hallerini oluşturmaktadır. Bu durumda fail hakkında suçun nitelikli halinden olmak suretiyle tek bir cezadan hüküm kurulur.[78]

Yukarıda örneği verilen durumlar dışında bazı somut olaylarda ise suçun kanuni tanımlamasında verilen amaç unsuru bir başka suçun işlenmesine yönelik olabilir. Bir başka suçun işlenmesine aracı olan fiillerin yapılması kanuni tipe uygun ise başlı başına ayrı bir suç olarak cezalandırılır. Bu bakımdan amaçlanan suçun gerçekleşip gerçekleşmemesinin bir önemi yoktur. Amaçlanan suçun bilahare

[75] Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 671.
[76] **A.e.**
[77] Dursun, "Malvarlığına Karşı Suçlar", s.194.
[78] Dursun, "Malvarlığına Karşı Suçlar", 193-195.

işlenmesi durumunda hem araç suç hem amaç suçundan fail gerçek içtima kuralları uygulanarak ayrı ayrı ceza almaktadır. Örnek olarak bir suçun işlenmesini kolaylaştırmak için kasten öldürme suçu işlenirse, işlenmesi kolaylaştırılan suç ile kasten öldürme suçu ayrı ayrı cezalandırılır. Hırsızlık işlemek amacıyla güvenlik görevlisinin öldürülmesi olayında fail iki suçtan ayrı ayrı cezalandırılır. Ayrıca "bir suçun işlenmesini kolaylaştırmak amacı" daha ağır cezayı gerektiren bir nitelikli hal olduğundan kasten öldürme suçunun nitelikli hali ile amaçlanan suç olarak gerçek içtima kuralı uygulanır.[79]

Görevinin ifasıyla ilgili bir işi yapması veya yapmaması için, bir kamu görevlisi rüşvet aldıktan sonra, ihaleye fesat karıştırdığı takdirde fail hem rüşvet hem ihaleye fesat karıştırma suçundan dolayı cezalandırılacaktır. Bu gibi durumlarda iki suç arasında amaç suç – araç suç ilişkisi olup fail araç suçun tamamlanmasıyla birlikte amaç suçtan bağımsız olarak cezalandırılmaktadır.[80]

Belirtmek gerekir ki bazı suçlar açısından suçun işlenebilmesi için bir başka suçun işlenmesi zorunluluğu doğmaktadır. Dolayısıyla yukarıda izahı yapılanın aksine bir araç-amaç suç ilişkisi doğmamaktadır. Araç suçunun unsurları amaç suçun kapsamı altındadır. Cinsel saldırı suçunda fiilin icra edilebilmesi için mağdurun hürriyetinin kısa süreli olarak kısıtlanması gereklidir. Kısa süreli olarak kişiyi hürriyetinden yoksun bırakmak cinsel saldırı suçunun zorunlu bir sonucudur. Bu durumda fail yalnızca cinsel saldırıdan cezalandırılmalıdır. Ancak suçun işlenmesi için gereken sürenin dışında kalan bir hürriyetinden yoksun bırakma söz konusu ise artık failin cinsel saldırı suçunun yanında kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan da cezalandırılması gereklidir. Nitekim bu örnek açısından Yargıtay kararlarında hangi hallerde gerçek içtima kuralının uygulanması gerektiği izah edilmiştir.

"Yargıtay uygulamalarına göre de kişinin vücut dokunulmazlığı amaç suçun konusu olması durumunda hürriyeti sınırlandırılmadan bu suçların işlenmesine

[79] Akbulut, **Ceza Genel Hükümler**, s. 875.
[80] Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 658.

olanak bulunmadığı için suç süresiyle sınırlı olarak kişilerin tutulması hâlinde, örneğin cinsel saldırı (cinsel istismar) veya yaralama eylemini gerçekleştirirken sadece bu suçların işlendiği süre boyunca bekletme veya tutma eylemleri ayrı bir suç oluşturmamakta, ancak amaç suç öncesinde veya sonrasında mağdurun bir yere gitme veya bir yerde kalma özgürlüğü kaldırıldığında ise ayrıca kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu oluşmaktadır."[81]

Araç suç ve amaç suçun işlenmesi halinde birbirinden bağımsız olarak cezalandırılması gerektiğine ilişkin olarak 06/11/2006 tarihli 2/870 Esas 111 Karar nolu Adalet Komisyonu raporundaki gerekçeye göre "*Kaç tane fiil varsa o kadar suç, kaç tane suç varsa o kadar ceza" kuralı gereğince, hırsızlık suçunu işlemek için başkasının konutuna girilmesi veya mal varlığına zarar verilmesi halinde, ayrıca bu suçlardan dolayı da cezaya hükmetmek gerekir."* şeklinde kabul görmüştür.

Son olarak kanun koyucu bazı suç çokluğu durumlarında failin gerçek içtima kuralı gereğince ayrı ayrı cezalandırılmasına açıkça kanun metninde yer vermiştir. Soykırım suçu ve insanlığa karşı işlenen suçlarda işlenen her bir kasten öldürme ve kasten yaralama suçu bakımından fail, mağdur sayısınca ayrı ayrı cezalandırılmaktadır. Bir başka örnek olarak, *"tehdit amacıyla kasten öldürme, kasten yaralama veya malvarlığına zarar verme suçunun işlenmesi halinde, ayrıca bu suçlardan dolayı ceza verilir"* (106/3). Suç işlemek amacıyla kurulmuş olan örgüte üye olanlar hem örgüt üyeliğinden hem de örgütün faaliyeti çerçevesinde suç işledikleri halde ayrıca bu suçlardan dolayı da cezalandırılmaktadırlar. Resmi ve özel belgede sahtecilik suçlarının içtima hükmü gereğince (m. 212) sahte resmi veya özel belgenin bir suçun işlenmesi maksadıyla kullanılması halinde hem sahtecilik hem de ilgili suçtan dolayı fail gerçek içtima kuralı gereğince ayrı ayrı cezalandırılmaktadır.[82]

[81] Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 20.9.2023 tarihli 2020/(Kapatılan)14-355 Esas, 2023/461 Karar nolu kararı.

[82] Ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması, iftira, hükümlü veya tutukluların kaçması, hükümlü ve tutukluların ayaklanması, hükümlü ve tutukluların beslenmesinin engellenmesi, devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak, düşmanla işbirliği yapmak ve Anayasayı ihlal suçlarında da belirtilen hallerde gerçek içtima kurallarının uygulanması açıkça ifade edilmiştir.

Sonuç olarak bir suç işlendiğinde genel kural olan gerçek içtimaın uygulanıp uygulanmayacağı kanunda araştırılmalıdır. Uygulanmasına yer olmadığı takdirde diğer içtima hükümlerine başvurulacaktır. Ancak istinai hüküm olan ve suçların içtimaı bölümünde yer alan zincirleme suç, aynı neviden fikri içtima ve farklı neviden fikri içtima hükümlerine gidilmeden önce görünüşte içtima kurallarının somut olaya uygulanıp uygulanmadığı kontrol edilmelidir. Zira görünüşte içtima kuralının uygulanabildiği durumlarda istisna hükümlere gitmeye gerek kalmayacaktır.[83] Suçların içtimaının aksine görünüşte içtimada suç çokluğu görünüşte olup aslında tek bir suç oluşmakta ve suç çokluğu şartı olan suçların içtimaı hükümlerinin uygulanmasına gerek kalmamaktadır.

Nitekim Yargıtay bir kararının gerekçesinde bu hususu belirtmiştir: *"Görüldüğü gibi, istisnalar dışında, hukuki anlamda tek bir fiille birden fazla farklı suçun işlenmesi hâlinde, bu suçlardan en ağır cezayı gerektirenin cezasına hükmolunması kanun gereğidir. Bu istisnalardan birisini de ayrıntıları Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 23.03.2021 tarihli ve 182-135 sayılı kararında belirtildiği üzere, görünüşte içtima hâllerinden birinin bulunmamasıdır. Bu bakımdan, tek fiille ilgili suç tipleri arasında görünüşte içtima ilişkisinin bulunup bulunmadığının tespiti de gerekli olup görünüşte içtima ilişkisinin bulunması durumunda, fikri içtima hükmünün uygulanmaması gerekmektedir"*[84]

Bu nedenle çalışmamızda görünüşte içtima uygulanabildiği ölçüde fikri içtima kurallarının uygulanmasına yer olmadığından görünüşte içtima kavramı açıklandıktan sonra fikri içtima kurumunun açıklanması uygun görülmüştür. Görünüşte içtimaı fikri içtima konusundan sonra ele alan birçok kaynağın aksine öncelikle ele almak fikri içtimaı kavrama açısından daha isabetli olacağı kanaatindeyiz. Zira görünüşte iki norm ihlal edilmiş olup aslında tek normun uygulanarak somut olay kolaylıkla çözüme kavuşturulmakta iken gerçekte iki ayrı norm ihlalinin oluştuğu zannedilip ayrıca en ağır normun hangisi olduğu üzerinde

[83] Demirel, "Tehlike Suçları-Zarar Suçlarına İlişkinin İçtima Kuralları Kapsamında Değerlendirilmesi", s. 1481.
[84] Yargıtay Ceza Genel Kurulu, Esas: 2021/1-282 Karar:2022/518 nolu kararı.

düşünülerek hüküm kurulması kanun uygulayıcıları tarafından gereksiz bir emek ve zaman kaybı olmaktadır. Bu açıdan fikri içtimaın ne olduğundan önce ne olmadığının açıklanması fikri içtimaın uygulanabilirliğinin ne ölçüde olduğunu tespit edebilme açısından çalışmamızda görünüşte içtimaın detaylı izahı yapılması uygun görülmüştür.

B. Görünüşte İçtima

Görünüşte içtimaın[85] suçların içtimaı kurumunun dışında değerlendirilmesi gerekmektedir. İçtima kurallarının uygulanabilirliği işlenen birden fazla suç hakkında tek ceza verilmesi sistematiği üzerinden gidilmekte olup görünüşte içtimada işlenen sadece tek bir suç söz konusu olduğundan faile tek bir ceza verilmektedir.[86] Suç çokluğu aslında görünüşte olup gerçek anlamda oluşan suç tektir. Ancak her ne kadar görünüşte içtima kuralları diğer içtima hallerinden bağımsız olup görünüşte olsa da birden çok ceza normunun varlığına dayandığından içtima kuralları ile yakın ilişkisi bulunmaktadır.[87] Zira görünüşte içtima kurallarının uygulanamadığı bir somut olayda diğer içtima kurallarının uygulanmasının önünü kendiliğinden açmaktadır.

İhlal edilen birden fazla normun bir kısmının uygulanabilirliği normlar arasındaki ilişkiden kaynaklıdır. Örneğin asli ve tali norm arasındaki ilişkide yardımcı norm, asıl normun uygulanamadığı hallerde normatif bir boşluğun oluşmaması amacıyla kanun koyucu tarafından düzenlemiştir. Asıl normun uygulanma kabiliyetinin bulunduğu hallerde artık yardımcı normun uygulanabilirliği tamamen görünüşte olacaktır.[88]

Görünüşte içtima kuralları kanunda açıkça düzenlenmemekle birlikte gerçekleşen suçun bu kural kapsamında kalıp kalmadığına yorum metotları ile

[85] Literatürde "Normların/Kanunların İçtiması" şeklinde de adlandırılmaktadır.; Önder, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 517; Akbulut, **Ceza Genel Hükümler**, s. 869.
[86] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 592.
[87] İçel, **Ceza Hukuku Genel** Hükümler, s. 218.
[88] Erkan Sarıtaş, "Cezalandırılmayan Sonraki Hareketler", **İstanbul Hukuk Mecmuası**, 2022, s. 622.

ulaşılabilmektedir. Zira bu konuyla ilgili kanunda bir kural konulmasının daima eksik kalacağı düşünülmekte, problemin öğreti ve Yüksek Mahkemenin kararları ile çözülebileceği ve bu anlamda görünüşte içtimaın belirlenmesinin yorum meselesi olduğu sonucuna varılmaktadır.[89] Örneğin failin tek bir fiiliyle aynı anda asıl ve yardımcı norm ihlali yapıldığı takdirde doğrudan fikri içtima kurallarına gidilmeden iki norm arasında öncelikle asıl-yardımcı norm ilişkisinin bulunup bulunmadığının yorum yoluyla tespiti yapılmalıdır. Bu ilişkinin bulunduğu sonucuna ulaşıldığında somut olaya yalnızca asıl norm uygulanabilmektedir. Somut olaya görünüşte içtimaın uygulanabilirliği halinde suç tek olduğundan fikri içtima kuralları uygulanamayacaktır.[90]

Türk Ceza Kanunumuzun Genel Hükümlerinde Birinci Kitabın İkinci Kısmının Beşinci Bölümünde Suçların İçtimaı başlığı altında görünüşte içtima türlerinden yalnızca "Bileşik Suç" a yer verilmiş ve bu durumda içtima hükümlerinin uygulanmayacağı madde metninde yer almıştır. Bileşik suçta bir suç diğer suçun unsuru veya ağırlaştırıcı nedeni olarak tüketilerek tek bir suç çatısı altında toplandığından suç çokluğu görünüşte olup fail tek bir suçtan cezalandırılmaktadır. Dolayısıyla oluşan suç sayısı bakımından tek olmakla suçların içtimaı kapsamında değerlendirilememektedir. Bu sebeple kanunun bu kısmında yer verilmesi isabetli değildir.[91]

1. Özel-Genel Norm İlişkisi

Aynı hukuki değeri koruyan iki ayrı normdan birinin bazı ek özellikleri ve unsurları bulunduğu durumlarda özel normun önceliği ilkesi geçerlidir. Özel norm daha ayrıntılı ve spesifik bir şekilde düzenlendiğinden genel norma göre uygulanış sırası bakımından önceliğe sahiptir. Özel normda belirtilen ancak özellik arz etmeyen bir durum söz konusuysa genel norm uygulanacaktır. Görünüşte her iki hükmün ihlali sonucunda birden fazla suç söz konusu olmuş olsa da özel normda düzenlenen

[89] Önder, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 519.
[90] Sarıtaş, "Cezalandırılmayan Sonraki Hareketler" s. 622.
[91] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 567.

özgü ve özellikli durumlar meydana geldiğinde yalnızca özel norm uygulanması gerektiğinden tek suç oluşmuş olacaktır.[92]

29.09.2015 tarihli Ceza Genel Kurulunun vermiş olduğu bir karara göre, evlilik dışı doğan çocuğun evlilik birliği içerisinde doğmuş gibi gösterilmesiyle hem TCK'nın 206. maddede gösterilen resmî belgede yalan beyan hem 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun 67/1. maddesinde nüfus müdürlüğüne gerçeğe aykırı beyan suçu hem de TCK'nın 231/1 maddesinde düzenlenen çocuğun soy bağının gizlenmesi suçu oluşmuş olsa da, TCK'nın 231/1. maddesinin sadece çocuğun soy bağı konusundaki yalan beyanını yaptırım altına aldığı nazara aldığında diğer iki düzenlemeye göre özel norm niteliğinde kaldığı kabul edilerek özel normun önceliği ilkesi gereği failin sadece ilgili maddeden cezalandırılmasına karar verilmiştir. [93]

Özel-genel norm ilişkisine bir başka örnek olarak Atatürk büstüne zarar verilmesi mala zarar verme suçunu oluşturduğu gibi 5816 sayılı Atatürk Aleyhine işlenen Suçlar Hakkındaki Kanun'da Atatürk büstlerine zarar verilmesi ayrıca düzenlemiştir. Bu durumda mala zarar verme suçu genel norm olup özel norm olan 5816 sayılı kanunun 1. maddesinin ikinci fıkrası[94] uygulanacaktır.[95]

---

[92] Kayıhan İçel, "Görünüşte Birleşme (İçtima) İlkeleri ve Yeni Türk Ceza Kanunu", **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl:7, Sayı 14, 2008, s. 39.

[93] Yargıtay'ın fikri içtima ve görünüşte içtima konularının karşılıklı olarak tartışması bakımından önemli bir kararıdır: "*Nüfus müdürlüğüne gerçeğe aykırı beyanda bulunmak suretiyle çocuğun soybağının değiştirilmesi durumunda hem TCK'nın 231/1. maddesinde düzenlenen çocuğun soybağının değiştirilmesi, hem de 206. maddesinde düzenlenen resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun 67/1. maddesinde hüküm altına alınan nüfus müdürlüğüne gerçeğe aykırı beyanda bulunma suçlarından söz etmek mümkündür. Ancak fiilin belirtilen işleniş şekli bakımından her üç suç tipi arasında genel norm-özel norm ilişkisi bulunmaktadır. Gerçekten de TCK'nın 206. maddesinde genel olarak her türlü yalan beyanın, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun 67/1. maddesinde bundan daha özel biçimde nüfus işlemlerinde yalan beyanın, TCK'nın 231/1. maddesinde ise sadece çocuğun soy bağı konusundaki yalan beyanın yaptırım altına alındığı görülmektedir. Bu nedenle nüfus müdürlüğüne gerçeğe aykırı beyanda bulunularak çocuğun soybağının değiştirilmesi durumunda "özel normun önceliği" ilkesi uyarınca sadece TCK'nın 231/1. maddesi uygulanmalıdır. (Osman Yaşar, Hasan Tahsin Gökcan, Mustafa Artuç, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, Adalet Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2014, s.6911)"* Yargıtay Ceza Genel Kurulu 20.09.2015 tarihli, 2015/412 E., 2015/286 K. nolu kararı.

[94] 1. Madde: (2) Atatürk'ü temsil eden heykel, büst ve abideleri veyahut Atatürk'ün kabrini tahrip eden, kıran, bozan veya kirleten kimseye bir yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezası verilir.

[95] Önder, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 525; Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 582; Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 640.

Nitelikli hali bulunan suçlar bakımından, suçun basit şekli genel norm iken nitelikli hali özel norm olduğundan maddenin tasvir ettiği tipiklikte gerçekleşen nitelikli halin uygulanmasını gerektirir bir somut olay meydana geldiğinde artık yalnızca özel norm olan nitelikli hal uygulanacaktır. Örneğin elde veya üstte taşınan eşyayı çekip almak suretiyle işlenen hırsızlık suçunda somut olayda suçun basit hali olan 141. madde uygulanmayacak, kanun koyucunun hususi olarak düzenlediği özel norm uygulanması gerekeceğinden genel norm hükme esas alınmayacaktır.[96]

Belirtmek gerekir ki suçun nitelikli halleri arasında görünüşte içtima kuralları uygulanmamaktadır. Somut olay göz önünde bulundurularak suçun hangi nitelikli hale girdiği değerlendirilmelidir. Örneğin Yargıtay'ın bir kararında cami tuvaletinde bulunan muslukların hırsızlık suçunun 142. maddenin 1. fıkrasının a bendi ve 2. Fıkrasının h bentleri arasında hangi nitelikli hal kapsamında kaldığı tartışmaya yol açmıştır. İki nitelikli halin aynı anda gerçekleştiği durumlarda özel-genel norm ilişkisi olacak şekilde görünüşte içtima kapsamında değerlendirilemeyeceği ve özel-genel norm ilişkisinin suçun temel hali arasında olacağı sonucuna varılmıştır.[97]

Neticesi sebebiyle ağırlaşan kasten yaralama suçunda, suçun temel şekli olan kasten yaralama ile netice olarak meydana gelen ağırlaşmış yaralama arasında genel-özel norm ilişkisi bulunmaktadır. Kasten yaralama suçunun temel hali ağırlaşmış yaralama suçu karşısında genel norm niteliğinde olduğundan suçun daha özel hali olarak düzenlenen neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama hükümleri uygulanmalıdır. Bu sebeple fail yalnızca neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralamadan cezalandırılır.[98]

Özgü suçların faili sadece belirli kişiler olabilir. Failin insan olma dışında birtakım farklı nitelik taşımasının arandığı durumlardır. Herkesin işleyebileceği

[96] Dursun, "Malvarlığına Karşı Suçlar", s. 193.
[97] "Görünüşte içtima kuralları yönünden ise hırsızlık suçunun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâllerine ilişkin düzenlemeleri içeren TCK'nın 142. maddesinin 1. fıkrasının (a) ve 2. fıkrasının (h) bentleri arasında tüketen-tüketilen veya asli-tali norm ilişkisinin bulunmadığı da kuşkusuzdur. Özel-genel norm ilişkisi bakımından ise anılan bentler, hırsızlık suçunun temel şeklinin düzenlendiği TCK'nın 141. maddesine nazaran özel norm niteliğinde bulunmakla birlikte, kendi aralarında bu türde bir görünüşte içtimaya konu olamayacaklardır." (Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 25.10.2023 tarihli 2022/2-590 Esas, 2023/548 Karar nolu kararı.)
[98] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 593.

suçlara göre daha özgülenmiş nitelikte olduğundan özgü suçun varlığında genel suç uygulanamaz.[99] İşkence suçunu yalnızca kamu görevlisi işleyebilirken eziyet suçunun faili herkes olabilir. Bu bakımdan kamu görevlisinin insan onuruyla bağdaşmayacak şekildeki acı çektirme davranışları genel suç olan eziyet suçunu değil özgü suç niteliğinde olan işkence suçunu oluşturmaktadır.[100]

Özel-genel norm ilişkisindeki suçların failinin özel norm bakımından cezalandırılabilir olması gerekmektedir. Şahsi cezasızlık nedeni gibi durumların varlığında özel normdan ötürü failin cezalandırılamadığı durumlarda genel norma gidilerek fail cezalandırılır.[101]

2. Tüketen-Tüketilen Norm İlişkisi

Bir normun koruduğu hukuki menfaatin diğer normların da korumuş olduğu ortak hukuki menfaatleri kapsar nitelikte olacak şekilde düzenlenerek bir başka deyişle diğer normları adeta tüketerek uygulanmasına gerek bırakmamasıdır. Bir normun diğer normu içine alarak tüketmesi bağlamında ifade edilebilir. Bir normun varlığı kendinden önceki eylemleri veya sonraki eylemleri cezalandırılamaz duruma getirir.[102]

Yargıtay kararlarında hırsızlık suçu işlenirken suç konusu mala zarar verme olan önceki eylem hakkında nasıl karar verileceği tartışmalara neden olmuştur. Örnek bir Ceza Genel Kurulu kararında[103], suça konu aracın kapısına zarar verip kontak kilidini kırarak düz kontak yapmak suretiyle aracın çalınması olayında, daire oyçokluğuyla hem hırsızlık hem de mala zarar verme suçunun oluştuğuna karar vermiş olup suç konusu aracı çalmak için zarar verildiğinden ayrıca mala zarar verme suçundan ceza verilmemesi gerektiğine dair iki üye muhalif kalmıştır.

[99] **A.e.**
[100] İçel, "Görünüşte Birleşme (İçtima) İlkeleri ve Yeni Türk Ceza Kanunu", s. 40.
[101] Sarıtaş, "Cezalandırılmayan Sonraki Hareketler", s. 620.
[102] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 594.
[103] Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 21.01.2014 tarihli 2013/686 Esas, 2014/19 Karar nolu kararı.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, mala zarar verme eylemi hırsızlık suçu için gerçekleştirilmiş olduğundan kablo kesilip araç düz kontak yapılmadan çalınması mümkün olmadığı ayrıca hırsızlık eyleminde maldan faydalanma kastı olup mala zarar verme suçunda yalnızca mala zarar verme kastı bulunduğundan, eylemde ise aracı çalarak faydalanma niyeti bulunduğundan mala zarar verme suçunun maddi ve manevi unsurlarının hırsızlık suçunda eridiği gerekçesiyle itiraz kanun yoluna başvurmuştur.

Ceza Genel Kurulunca yapılan değerlendirilmede, mala zarar verme ile hırsızlık suçunun konusu aynı taşınır mal olması halinde ayrıca mala zarar verme suçundan da ceza verilmemesi gerektiğine karar verilmiştir. Hırsızlık suçu işlenirken eşyaya zarar verildiği takdirde bu husus hırsızlık suçu için yapılan ceza tayininde TCK 61. madde uyarınca alt sınırdan uzaklaşılarak temel cezanın belirlenmesinde göz önünde bulundurulmaktadır.

Nitekim bu tartışmalar 2013/686 Esas, 2014/19 Karar sayılı Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararıyla[104] nihayete ermiştir: "*aynı eşyanın hem mala zarar verme hem de hırsızlık suçuna konu edilip edilemeyeceği hususundaki tartışmalara Yargıtay Yüksek Ceza Genel Kurulu tarafından, 2014/19 K sayılı ilam ile suçun konusunun tek olması nedeniyle sadece hırsızlık suçunun oluşacağına hükmedilerek bu hususlaki tartışmalar bitirilmiştir."*[105]

Bir başka ifadeyle, hırsızlık suçunun işlenmesi amacıyla mala zarar verme suçu işlendiği durumlarda fail mala zarar vermeden ayrıca cezalandırılmaktadır. Ancak zarar verilen eşyanın hırsızlık suçunun konusundan farklı olması gerekmektedir.[106] Bu durumda ayrı fiil meydana geldiğinden mala zarar verme suçu bağımsızlığını koruyarak ayrı cezaya hükmolunur. Aksi hali olan hırsızlık suçunun konusunu oluşturan eşyaya karşı zarar söz konusu olduğunda faile ayrıca mala zarar

[104] Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 21.02.2014 tarihli, 2013/686 Esas, 2014/19 Karar nolu kararı.
[105] Yargıtay 4. Ceza Dairesi, Esas:2021/17327 Karar:2023/24234 nolu kararı.
[106] Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararlarında, mala zarar verme suçunun hırsızlıktan bağımsız ceza verilebilmesi için suçun konusunun "aynı mal olmaması" kriterini getirerek istikrar kazanmıştır. Bkz.:. CGK, 30.10.2014, E. 2014/2-40, 2014/453; CGK 6.5.2014, E. 2013/2-687, K. 2014/228; CGK, 8.4.2014, E. 2013/2-683, K. 2014/174 nolu kararlar.

verme suçundan ceza verilmez. Nitekim hırsızlık suçu işlenebilmesi için gerekli olan failin eşyanın zilyetliğini ele geçirme eylemi, suçun konusu eşyanın sökülmesi, bozulmasını gerektirebilir. Bu durumda mala zarar verme, hırsızlık suçunun eylemi bakımından gereken bir davranış olabilir. Bu bakımdan eylemin bir bütün olarak değerlendirilerek yalnızca hırsızlık suçunun oluştuğu sonucuna varılmaktadır.[107]

Fail bir suç işledikten sonra suçun konusunu oluşturan başka bir suç daha işleyebilir. Bu durumda suçun konusu aynı olduğundan sonraki norm önceki normun içinde tüketilir. Örneğin yine hırsızlık eylemi gerçekleştirildikten sonra mala zarar verildiği takdirde fail artık mala zarar vermeden dolayı cezalandırılmayacaktır.[108] İkinci suçun tüketilmesi için birinci suçun korumuş olduğu hukuki değerin ikinci suç bakımından da korunuyor olması ve daha fazla bir zararın ortaya çıkmamış olması aranmaktadır. Ancak başka bir hukuki menfaatin ihlali veya üçüncü bir kişinin zararı doğmuş ise sonraki eylemler cezadan âri değildir. Örneğin bir kişi öldürüldükten sonra suçu gizlemek için cesedin yakılması durumunda kasten öldürme ve suç delillerini yok etme suçundan ayrı ayrı cezalandırılması gerekmektedir.[109]

İcrai hareketten sonra ihmali hareketin oluşması durumunda ihmali eylem cezalandırılamaz. Şöyle ki, fail ateş ettikten sonra mağdurun kan kaybından öleceğini görmesine rağmen yardım etmemesi durumunda, yalnızca kasten öldürme suçundan cezalandırılır. Yardım etmemek suretiyle ölüme terk etmesi şeklinde işlenen ihmali suç cezalandırılmayan sonraki eylem olarak kalmaktadır. Ancak her iki fiilin farklı manevi unsurla işlenmesi durumunda, örneğin taksirle aracı birine çarptıktan sonra mağdurun hasmı olduğunu görüp ölmesine razı olması gerçek içtima kurallarının uygulanmasına sebebiyet verir. Sonradan eklenen kastın taksirle işlenen önceki suçun içinde erimesi mümkün değildir. Bu sebeple hem önce taksirle hem de sonra kastla işlenen suç bakımından ayrı ayrı ceza verilir. [110]

---

[107] Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 665.
[108] Önder, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 527.
[109] İçel, "Görünüşte Birleşme (İçtima) İlkeleri ve Yeni Türk Ceza Kanunu, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, s.44.
[110] Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 647.

a. Bileşik suç

Birbirinden bağımsız suçları oluşturan fiillerin bir araya gelerek yeni bir suçun unsurları olması veya bağımsız suçları oluşturan fiillerden biri diğerinin daha fazla cezayı gerektiren nitelikli halini oluşturması durumunda bileşik suç meydana gelir.[111] Bir başka deyişle farklı normların biri diğerinin unsuru veya ağırlaştırıcı nedeni[112] olması durumunda bileşik suç oluşur.

Bileşik suçu oluşturan fiiller, "kanunun ifadesiyle tek fiil" sayıldığından tek suçun oluştuğu kabul edilmektedir[113]. Bileşik suçun işlenmesi için yapılan hareketler bir bütün halinde değerlendirilmektedir. Bağımsız suçları oluşturan fiillerin bir araya gelmesi her ne kadar suçların içtimaını gösterir mahiyette olsa da bu içtima görünüşte olup fiiller yeni bir suçun unsuru veya nitelikli hali durumuna geldiğinden tek bir suç oluşmaktadır.[114] Bağımsız suçların fiilleri oluşan yeni suç içinde tüketilmektedir. Bu açıdan bileşik suç görünüşte içtima kuralları kapsamında kalmaktadır. O halde oluşan yeni suç tek bir suç olup birden fazla suç oluşmadığından zincirleme suç veya fikri içtima hükümleri uygulanamayacaktır.

TCK'nın 42. maddesinde açıkça bileşik suçun tek bir fiil sayılan suç olması dolayısıyla suçlarda içtima hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmiştir. Ancak bileşik suç, suçların içtimaı bölümü altında TCK'nın 42. maddesinde hüküm altına alınmıştır. Bu maddede bileşik suçta tek suç meydana gelerek suçların çokluğu söz konusu olmadığından Suçların İçtimaı bölümünde düzenlenmesi eleştirilmektedir.[115]

---

[111] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 564; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 568.

[112] "Aslında yeni TCK'ya ilişkin TBMM Adalet Komisyonundaki çalışmalarda esas alınan suç teorisinde "ağırlaştırıcı neden" veya "hafifletici neden" kavramları kullanılmadığı halde, Hükümet Tasarısından aynen iktibas edilen bu hükümde "unsur" ve "ağırlatıcı neden" ayrımına yer vermiştir."; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 660; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 568.

[113] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 564.

[114] Önder, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 527.

[115] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 565; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 570.

Kanunda sadece açıkça unsur veya nitelikli hal olarak belirtilen suçlar bağımsızlığını kaybedecektir.[116] Bileşik suçun oluşabilmesi için suçun kanuni tarifinde bağımsızlığını kaybeden suçun unsurlarını açıkça kapsayacak şekilde bir kanun metninin olması gereklidir[117]. Aksi halde açıkça belirtilmeyen suçların bağımsızlığını koruduğunun kabulü gerekmekte ve ayrıca ceza verilmektedir. Örneğin, kendisine ait olmayan bir kredi kartını kullanarak para çekilmesi halinde TCK'nın 245. maddesinde düzenlenen banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması suçu oluşur. Madde metninde "her ne suretle olursa olsun ele geçiren" denilmektedir. Bir kişi hırsızlık yoluyla da kartı ele geçirebileceği gibi yolda yere düşmüş kartı bulmak suretiyle de ele geçirebilir. Bu durumda açıkça hangi suretle kredi kartını ele geçirmek gerektiği madde metninden belirtilmediğinden bileşik suç oluşmamaktadır. Ele geçirmek fiili bir suç kapsamına girdiği takdirde fail hem o suçtan hem de banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması suçundan cezalandırılır. Örneğin madde metninde "kredi kartını bulan" ifadesiyle suçun işlenmesi aransaydı o halde TCK 160. maddede düzenlenen kaybolmuş eşya üzerinde tasarruf suçundan ayrıca ceza verilmeyecekti.[118]

Bileşik suç kendi içinde iki şekilde gerçekleşebilir. Bir bileşik suçun parçalarını oluşturan suçlar bileşik suçun ya unsuru ya da nitelikli halidir. Bileşik suçun ilk şekli bir suçun diğerinin unsuru olmasıdır. Bileşik suçları oluşturan unsur suçlar kendi bağımsızlıklarını kaybederek tek bir suç meydana gelmektedir.[119]

Örneğin hırsızlık ve cebir veya tehdit suçlarının birleşmesi ile oluşan yağma suçu diğer suçları tek bir norm başlığında tüketerek yeni bir suç oluşturmuştur. Hırsızlık, cebir ve tehdit suçları kanunda ayrı madde başlığı altında düzenlenmiştir. Bu suçların fiillerinin bir arada işlenmesi yağma suçunu meydana getirmektedir.[120] Fail ayrıca hırsızlık ve cebir veya tehdit suçlarından cezalandırılmamaktadır. Yağma suçu bakımından kendini oluşturan suçlara tekrar dönüldüğü bir durum kanunda

[116] **A.e.**, s. 569.
[117] Artuk, Gökcen, Alşahin, Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 786.
[118] Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 649.
[119] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 570.
[120] Önder, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 527.

açıkça düzenlenmiştir.[121] Buna göre TCK'nın 150. maddesinde kişinin hukuki ilişkiye dayalı alacağının tahsili amacıyla tehdit veya cebir kullanması halinde bileşik suç olan yağmadan değil tehdit veya kasten yaralama suçundan cezalandırılır.[122]

Keza hürriyete karşı işlenen suçlarda cebir ve tehdit unsurunun suç tipleri içinde eridiğinden fail ayrıca bu suçlardan cezalandırılamaz. Eğitim ve öğretim hakkının engellenmesi, kamu hizmetlerinden yararlanma hakkının engellenmesi, inanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasını engelleme suçlarının madde metninde cebir ve tehdit kullanmak suretiyle kişinin hürriyetinin kısıtlanmaktadır. Cebir ve tehdit her ne kadar ayrı bir suç oluştursa da karma haline getirilmiş tek suçun cezasıyla yetinilir[123].

Bileşik suçun ikinci şekli, bir suçun diğer suçun cezayı artıran nitelikli halini oluşturmasıdır. Nitelikli unsur olan suç bağımsızlığını kaybeder ve fail bu suçtan ayrıca cezalandırılmaz. Örneğin kanunda bağımsız suç olarak düzenlenen cebir veya tehdit suçlarının kişiyi hürriyetinden yoksun kılma (m. 109/2) ve konut dokunulmazlığını ihlal suçları (m.116/4) sırasında işlenmesi belirtilen suçların nitelikli halini oluşturur.[124]

Nitelikli kasten öldürme suçunu oluşturan; suçu gizlemek, delillerini ortadan kaldırmak veya işlenmesini kolaylaştırmak ya da yakalanmamak amacıyla işlenmesi (m. 82/1-h) halinde TCK'nın 281. maddesinde hüküm altına alınan "suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme" suçu kasten öldürme suçunun bu yolla işlenmesi nitelikli hali olduğu açıkça belirtildiğinden faile 281. maddeden dolayı tekrar ceza verilmez. Görülmektedir ki 281. madde, 82. maddede açıkça belirtildiğinden bağımsızlığını kaybettiğinden faile bu suçtan ayrıca ceza verilemez. [125]

[121] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler.**, s. 568.
[122] Dursun, "Malvarlığına Karşı Suçlar", s. 194.
[123] Artuk, Gökcen, Alşahin, Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 786.
[124] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s.565.
[125] Belirtmek gerekir ki, bu açıdan araç suç olan nitelikli kasten öldürme suçuyla amaçlanan suçun da ayrıca gerçekleştirilmesi durumunda, fail amaç suç bakımında da cezalandırılır.

Hırsızlık suçunun bina veya eklentileri içinde muhafaza altına alınmış olan eşya hakkında işlenmesi suçun nitelikli halidir (TCK 142/1-b). Hırsızlık suçu amacıyla konuta girilmesi nitelikli hal durumunu oluşturduğundan faile konut dokunulmazlığının ihlali suçundan ayrıca ceza verilemez.[126] Her ne kadar suçun nitelikli hali madde hükmüyle sabit olsa da hem hırsızlık suçunun nitelikli halinden hem de konut dokunulmazlığı ihlali suçundan faile ayrı ayrı ceza verilmesi yönünde Yargıtay tarafından içtihatları görülmektedir.

Kanun metni ile içtihat arasındaki tartışmayı önlemek için TCK'nın 142. maddesine 4. fıkra eklenilmiştir.[127] Bu fıkranın gerekçesine göre, kaç fiil varsa o kadar suç, kaç suç varsa o kadar ceza kuralı olduğundan hırsızlık suçunun işlenmesi amacıyla mala zarar verme veya konut dokunulmazlığının ihlali suçları işlendiği takdirde failin gerçek içtima gereği hırsızlık suçundan ayrıca cezalandırılması gerekmektedir. Ancak 142. Maddenin 4. Fıkrasında yer alan düzenlemenin, "konut dokunulmazlığının ihlali" cümlesinin Anayasaya aykırılığı sebebiyle itiraz yoluna başvurulmuştur.

İtiraz gerekçesi olarak, 142/1-b maddesinin bileşik suç düzenlemesi olduğu, nitelikli hal olarak düzenlemeye gidildiği bu nedenle gerçek içtima kurallarının tatbik edilemeyeceği, konut dokunulmazlığı ihlali suçunun hırsızlık suçu içerisinde unsur ve nitelikli hal olarak eridiği belirtilmiştir. Madde iptalinin dayanağı Anayasa'nın 38. maddesi olarak gösterilmiştir ancak madde metni 38. Maddeye göre bir ihlal oluşturmadığından itirazın reddine oybirliği ile karar verilmiştir.[128] Nitekim Yargıtay uygulamalarının hırsızlığın konut ve eklentilerinde işlendiği takdirde fail hem hırsızlıktan hem de konut dokunulmazlığının ihlalinden cezalandırma yönünde olduğu görülmektedir.[129]

---

[126] Dursun, "Malvarlığına Karşı Suçlar", s. 192-193.

[127] 06.12.2006 tarih, 5560 sayılı Yasanın 6. maddesi ile TCK'nın 142. maddesine ek bir düzenleme yoluna gidilmiştir: "*Hırsızlık suçunun işlenmesi amacıyla konut dokunulmazlığının ihlâli veya mala zarar verme suçunun işlenmesi halinde, bu suçlardan dolayı soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi için şikâyet aranmaz."*

[128] Anayasa Mahkemesi Kararı, Esas: 2008/14 Karar: 2010/51 Karar Günü: 24.3.2010 tarihli kararı.

[129] Yargıtay 2. Ceza Dairesi, 20.06.2019 tarihli, 2019/1255 Esas, 2019/11110 Karar nolu kararı; Yargıtay CGK, 31.01.2017 tarihli, 13-331/30 nolu kararı.

3. Asli-Tali Norm İlişkisi

Asli ve tali normlar arasındaki ilişkisinin kurulabilmesi için normların benzer hukuki yararları koruması gerekmektedir.[130] Asli normun uygulanamayacağı ölçüde yardımcı normlar uygulanmaktadır. Tali norm, asli normun bir unsuru veya ağırlaştırıcı sebebi değildir.[131] Failin ihlal ettiği asli norm beraberinde zorunlu olarak yardımcı normun ihlalini netice vermiş olsa da yardımcı normun sonralığı ilkesi gereği asıl norm uygulanmaktadır.[132] Asli ve tali normun aynı hukuki değeri korumuş olmakla asli normun uygulanmayacağı hallerde tali normlar uygulanır. Madde metninde açıkça asli normun uygulanmayacağı düzenlenebileceği gibi kanunun maksadı ve diğer normlar arası ilişkileri dikkate alınarak tali normun uygulanıp uygulanmayacağı sonucuna varılır.[133]

Bazı kanun maddelerinde *"fiil daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde", "kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan hâller dışında" veya "eylemin başka bir suç oluşturmaması hâlinde"* gibi ifadelerin yer aldığı normların yardımcı norm olduğu kabul edilmektedir. Örnek olarak görevi kötüye kullanma suçu ve kişilerin malları üzerinde usulsüz tasarruf suçlarının belirtilen ifadelerin geçmesi sebebiyle yardımcı norm oldukları sonucuna varılmaktadır.

Asli-tali norm ilişkisi kapsamında kalan cezalandırılmayan önceki eylem,[134] Türk ve İtalyan doktrini tarafından kullanılan geçitli suç olarak da ifade

---

[130] Koray Doğan, "Tehlike Suçu ile Zarar Suçları Arasındaki Suçların İçtimaı Sorunu", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Sayı: 16, 2014, s. 188.
[131] Koray Doğan, "Tehlike Suçu ile Zarar Suçları Arasındaki Suçların İçtimaı Sorunu", s. 189.
[132] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 513.
[133] Sarıtaş, "Cezalandırılmayan Sonraki Hareketler", s. 624.
[134] Cezalandırılmayan önceki eylemin hangi görünüşte içtima ilkesiyle kapsamında kaldığı tartışmalıdır. Bu tür kapsamında olduğu görüşündekiler bknz: Akbulut, **Ceza Genel Hükümler**, 872; Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** 645; Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 584; Diğer görüş, asıl ve yardımcı norm ilişkisi kapsamında kaldığı ve Yargıtay kararında da bu türün ele alındığı görülmüş olduğundan asıl ve yardımcı norm ilişkisi başlığı altında cezalandırılmayan sonraki eylem kavramı tekrar ele alınacaktır.

edilmektedir.[135] Geçitli suçun oluşabilmesi için fail ve mağdurun aynı olması, failin kastının ilk hareketten hafiften ağır neticeye doğru gerçekleştirmeye yönelik olması ve son olarak gerçekleşen neticenin aynı harekete tek bir nedensellik bağı ile bağlı olmasıdır.[136] Daha ağır sonucu olan suç gerçekleştirildiği takdirde fail geçitli suçtan cezalandırılmamaktadır.

Fail hafif neticeyi gerçekleştirirken bununla yetinmeyip hareketlerine devam ederek ağır neticeyi gerçekleştirdiği durumlarda o ana kadar meydana gelmiş hafif netice bağımsızlığını yitirir.[137] Örneğin kamu görevinin terki veya yapılmaması suçunda görevi ihmal suçu bağımsızlığını yitirerek tüketilmektedir. Böylelikle fail ağır neticeyi oluşturan kamu görevinin terki veya yapılmaması suçundan cezalandırılır.[138] Nitekim 23.03.2021 tarihli Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararı geçitli suçun asıl ve yardımcı norm ilişkisindeki yerinin detaylı izahı açısından önemlidir:

"Failin bir suçu işlemek için aynı hukuki değeri koruyan daha hafif bir suçu işlemek zorunda kaldığı hâllerde "geçitli suç" söz konusu olur. Geçit suçları cezalandırılmayan önceki eylemlerin kapsamında sayılırlar ve bu nedenle bütün cezalandırılmayan önceki eylemlerle birlikte görünüşte içtimaın bir türünü oluştururlar. Bu tip görünüşte içtimada, bir suçun işlenmesi için daha hafif suçu basamak yapmak zorunluluğu vardır ve basamak durumunda bulunan suçu düzenleyen normun yardımcı norm oluşu nedeniyle, ağır suçu düzenleyen normun uygulanması ile yetinilir. Geçitli suçun söz konusu olabilmesi için, görünüşte içtima eden normlar arasında açık nitelikte asli-yardımcı norm ilişkisinin bulunmaması, ağır suç ile bu suça ulaşabilmek için aşılması zorunlu basamak durumunda bulunan hafif suçu düzenleyen normların korudukları hukuki değerlerin aynı nitelikte ve aynı türden olmaları, ağır suçun işlenmesi için mutlaka geçit durumundaki daha hafif bir suçun işlenmesinin gerekmesi, hafif suçun faili ve mağduru ile ağır suçun faili ve mağdurunun aynı kişiler olmaları, failin hareketi ile ağırlaşan neticeler arasında

[135] Dönmezer, Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku,** s. 649.
[136] **A.e**., 647.
[137] Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s. 649.
[138] **A.e.**, s. 650.

nedensellik bağının bulunması ve failin kastının başlangıçtan itibaren ağırlaşan neticeleri gerçekleştirmeye yönelmiş olması gerekir."[139]

Bir başka örnek olarak görevi kötüye kullanma suçunun kanuni tanımında geçen "kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan haller dışında" ibaresi gözetildiğinde asıl norm olarak düzenlenen farklı bir suçun bulunması durumunda görevi kötüye kullanma suçu uygulanmayacaktır. Eylemin ihlal ettiği bir asli norm bulunmadığı takdirde tali norm uygulanabilecektir. Örneğin koruma ve gözetimiyle yükümlü olduğu malı kendisinin veya başkasının zimmetine geçiren kamu görevlisi hem zimmet hem de görevi kötüye kullanma suçunu işlemiş olsa da görevi kötüye kullanma suçunun madde metninde açıkça asli norma atıf yapıldığından fail zimmet suçundan cezalandırılır.[140]

Tehlike suçu zarar suçuna göre tali norm olup olmadığı tartışmalıdır.[141] Zarar ve tehlike suçları arasındaki ilişkinin görünüşte içtima kurallarına göre mi yoksa farklı neviden fikri içtimaya göre mi failin cezalandırılacağı hususunda tartışma toplanmaktadır. Tehlike ve zarar suçları arasında gündeme gelen asli ve tali norm ilişkisine örnek olarak trafik güvenliğini tehlikeye sokarak araç kullanan kişi tehlike suçunu işlerken taksirle birine çarpması sonucu yaralanması zarar suçunun oluşması gösterilmektedir. Bu durumda asli norm olarak kabul edildiği takdirde taksirle yaralama suçundan failin cezalandırılması gerekir.[142]

---

[139] İlgili kararda Genel Kurul arasındaki tartışma TCK 245/2'nin 245/3 maddesi için geçitli suç olup olmadığı noktasındadır. Nihayetinde varılan sonuç olarak madde fıkralarının birbirinden bağımsız suçlar olup 245/2'nin geçitli suç olmayarak ayrı ceza verilmesi kararı verilmiştir. (Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 23.03.2021 tarihli 2016/11-182 Esas 2021/135 Karar nolu kararı.)

[140] Akbulut, **Ceza Genel Hükümler**, s. 879.

[141] Farklı neviden fikri içtima oluştuğu görüşündeki yazarlar: Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 102; Göktürk, **Fikri İçtima,** s. 239, Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 584; Asli norm-tali norm ilişkisinin olduğunu savunan yazarlar: Önder, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 529, Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 658; Bahri Öztürk, Mustafa Ruhan Erdem, **Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**, 23. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 413.

[142] Osman Gazi Ünal, "Tehlike Suçu ve Zarar Suçu Arasındaki Suçların İçtiması Konusunun Uzlaştırma Kurumu Bakımından Sonuçları", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 30, S. 2, 2022, s. 871.

Uygulamada ise tehlike ve zarar suçlarının gerçekleştiği somut olayda farklı neviden fikri içtima uygulanarak faile en ağır olan suçtan ceza verildiği görülmektedir:

"*Sanığın eyleminin kasten öldürme suçuna yardım etme ve genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçlarını oluşturduğu, TCK'nun 44. maddesi delaletiyle en ağır cezayı gerektiren kasten öldürme suçundan hüküm kurulması gerektiği gözetilmeden, yerel mahkemece kasten öldürme suçundan beraat, genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçundan ise mahkûmiyet hükmü kurulması isabetsiz olup, direnme hükmünün bu nedenle bozulmasına karar verilmelidir."*[143]

Bir başka tehlike suçu olan TCK'nın 177. maddesindeki hayvanın tehlike yaratabilecek şekilde serbest bırakılması suçu ile birlikte taksirle yaralama suçunun işlenmesi durumunda taksirle yaralama suçundan faile ceza verilmesinin sebebi olarak farklı neviden fikri içtima gösterilmiştir:

"Oluşa ve tüm dosya kapsamına göre, kontrol altına alınmasında ihmal gösterilen hayvanın katılanı ısırarak basit tıbbi müdahale gerektirecek biçimde yaralanmasına sebebiyet vermesi seklinde gelişen olayda, katılanın şikâyetçi olması ve uzlaşmak istememesi karşısında hayvan sahibi olan hükümlünün eyleminin taksirle yaralama ve hayvanı tehlike yaratabilecek şekilde serbest bırakma suçlarını oluşturduğu ve 5237 sayılı TCK'nın 44. maddesi uyarınca daha ağır cezayı gerektiren taksirle yaralama suçundan cezalandırılması gerektiği gözetilmeden suç vasfında yanılgıya düşülerek yazılı şekilde hüküm kurulması,..."

Yargıtay 12. Ceza Dairesinin yerleşik kararlarına göre her iki suçun birlikte işlenmesi halinde tehlike-zarar suçu dikkate alındığında sanığın sadece taksirle yaralama suçundan cezalandırılmasının mümkün olduğu, taksirle yaralama suçu hakkında şikâyetten vazgeçme veya uzlaşma gibi durumların söz konusu olması sebebiyle taksirle yaralamadan sanığın cezalandırılması mümkün olmadığı

[143] Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 2017/713 E., 2015/203 K. sayılı ve 09.06.2015 tarihli kararı.

durumlarda 179. maddede düzenlenen trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçundan cezalandırılacaktır.[144]

Asli normun uygulanma imkânı bulunamadığı durumlarda yardımcı norma göre sanığa ceza verilmektedir. Görülmektedir ki tek bir fiille birden fazla farklı norm ihlali yapılmakta olup bu farklı normlar ortak hukuki menfaatleri kapsadığından fikri içtimaın aksine birden fazla suç oluştuğu kabul edilmemektedir.[145] Dolayısıyla suçların içtimaı değil normların içtimaı söz konusudur. Fikri içtimada birden fazla suçun en ağırından cezalandırarak hafif ceza gerektiren suç temel ceza tayininde dikkate alınmaz iken asli normun uygulanamadığı durumlarda yardımcı norm uygulanabilmektedir.[146]

Suçlar ve kabahatler arasında asli-tali norm ilişkisi bulunmaktadır. Bir fiil hem suç hem kabahat olarak tanımlanmış ise fail sadece suçtan cezalandırılır. Suç kabahate göre asli norm niteliği taşıdığından kabahatten dolayı yaptırım uygulanamaz. Bir kimsenin hem fail hem şerik olduğu durumlarda faillik şerikliğe

---

[144] *"5237 sayılı Kanun'un "Trafik güvenliğini tehlikeye sokma" başlıklı 179 uncu maddesinin üçüncü fıkrasında alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle emniyetli bir şekilde araç sevk ve idare edemeyecek olan kişinin araç kullanma hâlinin suç olarak düzenlendiği, maddede belirtilen suçun tehlike suçu olduğu, somut olayda ise bir kişinin yaralanmış olması sebebiyle zarar suçunun oluştuğu, Dairemizin yerleşik uygulamasına göre; tehlikeli eylemin zarara yol açması ve her iki suçun birlikte işlenmesi halinde sanığın hangi suç nedeniyle cezalandırılacağı belirlenirken, suçlar için Kanunda öngörülen cezaların ağırlığının değil, zarar suçu-tehlike suçu ölçütünün esas alınması suretiyle, sanığın taksirle yaralama suçundan cezalandırılmasının mümkün olduğu ahvalde sadece taksirle yaralama suçundan cezalandırılması, ancak kovuşturma şartı olan şikayetin gerçekleşmemesi, şikayetten vazgeçilmesi veya uzlaşma nedeni ile taksirle yaralama suçundan cezalandırmanın mümkün olmadığı ahvalde ise, sanığın yalnızca 5237 sayılı Kanun'un 179 uncu maddesinde düzenlenen trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçundan cezalandırılması gerektiği gözetildiğinde, somut olayda sanığın taksirle yaralama suçundan cezalandırıldığının anlaşılması karşısında, trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçundan "hüküm verilmesine yer olmadığına" kararı verilmesi gerekirken bu suçtan da mahkumiyetine karar verilmesinde isabet görülmemiştir."* (Yargıtay 12. Ceza Dairesi, 04.10.2023 tarihli 2022/2519 Esas, 2023/3651 Karar Nolu kararı.); Belirtmek gerekir ki 24/11/2016 tarihli ve 6763 sayılı Kanunun 16. maddesiyle getirilen değişiklik öncesi tehlike suçu olan trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçundan 2 yıla kadar ceza verilebilecekken zarar suçu olan taksirle yaralama suçundan 1 yıla kadar ceza alabilecekti. Bu düzenleme, tehlike suçu bakımından zarar suçundan daha fazla ceza öngördüğünden faili zarar suçunu işlemeye teşvik mahiyetindeydi. Yapılan değişiklikle cezanın asgari haddi 3 ay olarak belirlenerek hâkime trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçu bakımından somut olaya göre asgari hadden ceza verebilme imkânı tanımıştır.

[145] Önder, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 529.

[146] Tehlike ve zarar suçları arasında asıl ve yardımcı norm ilişkisi kapsamında değerlendirme yapılmaması, tehlike suçunun zarar suçundan bağımsız olarak failin ayrıca cezalandırılması gerektiği hakkındaki kanaat ve eleştirilerimiz için bkz.: aş. s. 114 vd.

göre asıl olduğundan sanık faillikten dolayı cezalandırılır. Şeriklik içerisinde ise azmettirme, yardım etmeye göre asıl olduğundan sanık azmettirmeden dolayı cezalandırılır. Suçun teşebbüs aşamasındaki hali, suçun tamamlanmış haline göre yardımcı nitelik taşıdığından tamamlanmış suçtan dolayı fail cezalandırılır.[147]

C. Suçların İçtimaı

1. Zincirleme Suç

Zincirleme suç, aynı suç işleme kararıyla değişik zamanlarda bir kişiye karşı olarak aynı suçun birden çok kez işlenmesidir.[148] Nitekim zincirleme suç 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 43. Maddesinin 1.fıkrasının 1.cümlesinde "*Bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda, bir cezaya hükmedilir*" şeklinde ifade edilerek tanımı yapılmıştır.[149]

Zincirleme suçta failin suç işleme kararının icrası kapsamında işlediği birden fazla suç vardır. Suçun çokluğu olmasına karşın faile gerçek içtimada olduğu gibi ayrı ayrı ceza verilerek ceza miktarları toplanmamaktadır. 43. maddesinin 1.fıkrasının 2.cümlesinde "*Ancak bu ceza, dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılır."* denilmek suretiyle tek bir ceza verilerek artırım yapılmaktadır. Zincirleme suç, suç çokluğuna rağmen faile tek bir ceza verilmesi sebebiyle suçların içtimaı kapsamında kalmaktadır.[150]

Zincirleme suçun hukuki niteliğini açıklayan tek suç ve çok suç halinde iki görüş ortaya çıkmaktadır.[151] Tek suç görüşüne göre, zincirleme suçun özünde tek bir suç bulunmaktadır. Aynı suçun işlenerek tek bir yasa hükmün ihlal edilmesi

---

[147] Fikri İçtimaın Özel Halleri başlığı altında kabahat, iştirak ve teşebbüs halleri detaylı incelenmiştir.
[148] Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 801.
[149] Yağmur Müge Erdoğan, "Zincirleme Suç" (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, 2023, s. 112 vd.
[150] Öztekin Tosun, "Müselsel Suçlar", (Çevrimiçi), https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/96333 , E.T.: 02.06.2024.
[151] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 516; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler.**, s. 590.

neticesinde zincirleme suçta aslında tek bir suç bulunmaktadır.[152] Çok suç görüşüne göre, ortada birden suç vardır ve bu suçlar arasında suç işleme iradesi kapsamında bir sübjektif bağ bulunmaktadır.[153] Çoğunluğun ve bizim de katıldığımız bu görüşe göre, aralarındaki bu bağlantı zincirleme suçu tek suç haline getirmemekte olup suç çokluğu hala varlığını korumaktadır.

Zincirleme suçun oluşabilmesi için, işlenen birden fazla suçun aynı mağdura karşı aynı suçu işleme kararı altında değişik zamanlarda işlenmesidir.[154] Bu kapsamda zincirleme suçun oluşabilmesi için gerçekleşmesi aranan şartlar aşağıda incelenmiştir.

a. Birden Çok Fiilin Bulunması

Zincirleme suçun oluşabilmesi için öncelikle failin değişik zamanlarda birbirinden bağımsız olarak suç oluşturan birden fazla fiilin icrasını gerçekleştirmesi aranmaktadır. Fiil tekliği başlığında fiilin hangi durumlarda tekliğinin söz konusu olduğunun tespiti zincirleme suç bakımından önemlidir. Aksi halde fiil tek olduğu durumlarda birden fazla suç oluşması durumunda fikri içtima ortaya çıkacaktır. Zincirleme suç hükümlerinin uygulanabilirliği açısından öncelikle aranan koşul fiilin çok olmasıdır.[155]

Birden fazla fiilin bulunması hukuki anlamda çok sayıda fiilin bulunmasıdır. Beden hareketleri sayısına göre fiili belirleyen doğal anlamda hareket mantığına göre fiil sayısı belirlenmemektedir. Beden hareketi sayısı birden fazla olsa dahi hukuki anlamda fiilin tek olduğu durumlarda zincirleme suç oluşmayacaktır. Örneğin, on bıçak darbesiyle birini öldürmesi yahut on tokat darbesi ile yaralama olayında her beden hareketi ayrı fiil olarak değerlendirilmemektedir.[156]

[152] Emre Duman, "Türk Ceza Hukukunda Fikri İçtima" (Yüksek Lisans Tezi), Bahçeşehir Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim dalı, İstanbul, 2021, s.7.
[153] İçel, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 309.
[154] Centel, Zafer, Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 45.
[155] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 485.
[156] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 485.

Zincirleme suç icrai hareketle işlenebileceği gibi ihmali hareketle de işlenebilir.[157] Bir suç icrai hareketle işlenebileceği gibi zinciri oluşturan diğer suç da ihmali hareketle işlenebilir.[158] Örneğin görevi kötüye kullanma suçu icrai hareketle işlendikten sonra (TCK 257/1) daha sonra ihmali davranışla da işlenebilir(TCK 257/2).[159] Ancak bu suçların farklı suçları oluşturmaması gerekir.

Bir suçun oluşabilmesi birden fazla harekete bağlı ise zincirleme suç oluşmayıp tek bir suç oluşmaktadır. Örneğin kişilerin huzur ve sükununu bozma suçunun oluşabilmesi için hareketin "ısrarlı" olması gerekmekte olup mağdura karşı tek bir fiilin işlenmesi bu suçu oluşturmayacaktır. Suçun vücut bulması için gereken birden fazla filin varlığı ise zincirleme suç kapsamında değerlendirilmeyecektir. Yine aynı kapsamda seçimlik hareketli suçlarda birden fazla seçimlik hareketin gerçekleştirilmesi zincirleme suçu oluşturmayıp suçun niteliği gereği tek bir suç oluşmaktadır.[160]

b. Aynı Suçun Birden Fazla İşlenmesi

Bu şartın gerçekleşebilmesi için işlenen suçların aynı olması gerekmektedir. Aynı suç ile ifade edilen kanunun aynı maddesinin ihlali anlamına gelmemektedir.[161] Zira TCK'da aynı madde başlığı altından birbirinden farklı suçların düzenlendiği görülmektedir. Örneğin failin bilişim sisteminin işleyişini engellemesini ayrı bir suç olup bilişim sistemini kullanarak haksız yarar sağlaması da bağımsız bir suç olmakla beraber her iki suç 244. madde de birlikte düzenlenmiştir. Bu durumda ihlal edilen değerler birbirinden farklı olması sebebiyle aynı suç oluştuğundan bahsedilemez.[162]

Buna karşılık ilk gün mağduru tehditle elindeki telefonu alması, ikinci gün tehditle senet alması hallerinde her iki suç yağma suçu oluşturmaktadır. Dolayısıyla suçlar arasında korunan hukuki değer, maddi ve manevi unsur bakımından genel

[157] Türkan Yalçın Sancar, "Yeni Türk Ceza Kanunu'nda 'Zincirleme Suç' ", TBB Dergisi, Sayı 70, Mayıs/Haziran 2007, s. 253.
[158] Hakan Hakeri, "İhmali Suçlar", Ceza Hukuk Dergisi, Yıl:2, 2007/4, s.303.
[159] Artuk, Gökcen, Alşahin, Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 804.
[160] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler.**, s. 593.
[161] Sancar, "Yeni Türk Ceza Kanunu'nda 'Zincirleme Suç' ", s. 253.
[162] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 485.

olarak ayniyetin varlığı aranmaktadır.[163] Örneğin resmî belgede sahtecilik ve özel belgede sahtecilik suçlarının konusu resmi ve özel belge olduğundan suç unsurları birbirinden farklıdır.[164] Belirtmek gerekir ki aynı hukuki değer esas alınarak ayn bölümde düzenlenen hırsızlık, dolandırıcılık ve yağma gibi suçların değişik zamanlarda aynı mağdura karşı işlenmesi halinde zincirleme suç söz konusu değildir. Bu bakımdan da suç unsurlarının ve icrai hareketler arasında ayniyet aranmaktadır.[165]

Aynı suç 43. maddenin üçüncü cümlesinde *"bir suçun temel şekli ile daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekilleri aynı suç sayılır."* ifade edilmesi suretiyle açıklığa kavuşturulmuştur. Böylelikle suçun önce temel şeklini sonra nitelikli halini veya daha az cezayı gerektiren suçu işleyen fail zincirleme suç hükümlerine göre cezalandırılacaktır. Hırsızlık suçunun temel halini işledikten sonra daha az cezayı gerektiren halinin işlenmesi durumunda faile zincirleme suç hükümlerine göre ceza verilecektir.[166]Aynı suç tanımına suçun teşebbüste kalmış hali girdiği gibi icrai veya ihmali suçlar da olabilmektedir.[167]

c. Mağdurun Aynı Kişi Olması

Zincirleme suçun oluşabilmesi için aynı suçun birden fazla kez işlenmesi yeterli olmayıp aynı mağdura karşı gerçekleşmesi koşulu aranmaktadır.[168] Bu

---

[163] Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 2022/9-46 Esas, 2023/303 Karar nolu kararında: "*Reşit olmayanla cinsel ilişki ve çocuğun cinsel istismarı suçlarının unsurlarında farklılıklar bulunmaktadır. Bu suçların icrai hareketlerinde benzerlik bulunsa da tamamen aynı olduğundan bahsetmek de mümkün değildir. Zira çocuğun cinsel istismarı suçunda 15 yaşını tamamlamamış veya 15 yaşını tamamlamış olmakla beraber eylemin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş mağdurlar bakımından hukuken geçerli olmayan bir rızaya dayalı olması, 15 yaşından büyük mağdurlar için cinsel davranışın cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilmesi suçun unsuru olarak yer almıştır. Halbuki reşit olmayanla cinsel ilişki suçunda mağdurun rızasına uygun olarak cinsel ilişkide bulunmak bu suçun unsurunu oluşturmaktadır. Yerleşik uygulama ve öğretideki görüşlere göre,* ***suçun unsurları ve icrai hareketleri bakımından her iki suçun aynı suç olarak kabul edilmesine olanak bulunmamaktadır****".*

[164] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s.535-536.

[165] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler.**, s. 592.

[166] Artuk, Gökcen, Alşahin, Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 805.

[167] Toroslu, Toroslu, **Ceza Hukuku Genel Kısım**, s. 339; Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 535-536; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 579.

[168] Centel, Zafer, Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş,** s. 516.

kapsamda fail aynı suç işleme kararında olsa dahi aynı suçu farklı mağdurlara karşı işlediği takdirde bu suçlar bir zincir kapsamında değerlendirilmeyecektir. Somut olayda mağdurun kim olduğunun doğru tespiti yapılması önemlidir.[169]

Suçun mağduru yalnızca belirli bir kişi olmak zorunda değildir. TCK 43. Maddenin 1. Fıkrasının son cümlesinde "*Mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda da bu fıkra hükmü uygulanır."* şeklinde ifade edilmiştir. Bu durumda mağdurun toplum veya kamu olduğu suçlarda da zincirleme suç hükümleri uygulanabilmektedir. Ancak zinciri oluşturan birden fazla suçtan birisinin doğrudan mağduriyeti söz konusuysa o suç zincirleme suç çatısı altında değerlendirilemeyecektir.[170]

İşlenen fiiller aynı suçu işleme kararı altında aynı suç işlenmiş olsa dahi fiillerden biri belirli bir kişinin mağduriyetine yol açmışsa diğer suçlardan ayrı değerlendirilerek gerçek içtima hükümlerinin uygulanması gerekir. Örneğin A, B ve C üç ayrı kamu kurumunda ihaleye fesat karıştırma suçu işlerken üçüncü kamu kurumunda D'yi tehdit ederek ihaleye teklif verilmesi engellenir ise D artık doğrudan doğruya mağdur konumunda olmaktadır. Bu durumda ilk iki ihale ile ilgili olarak zincirleme suç hükümleri uygulanırken üçüncü ihale bakımından gerçek içtima kurallarına göre ceza miktarı tayin edilecektir.[171]

d. Aynı Suçu İşleme Kararı

Failin birden fazla suçun bir suç işleme kararı kapsamında işlemesi zincirleme suçun subjektif unsurunu oluşturmaktadır. Suç işleme kararının icrası, birden fazla bağımsız suç arasındaki subjektif bağı oluşturduğundan faile tek ceza verilmesinin en önemli gerekçesini oluşturmaktadır.[172]

[169] Sancar, "Yeni Türk Ceza Kanunu'nda 'Zincirleme Suç' ", s. 255.
[170] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 489.
[171] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 489.
[172] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 535.

"Suç işleme kararından" ne anlaşılması gerektiği tartışmalıdır.[173] Belirtmek gerekir ki suç işleme kararı, kast anlamına gelmemektedir.[174] Bu karar kastı kapsayan genel bir durum olup failin işlediği her suç bir öncekinin devamı niteliği taşımalı adeta failin zihninde o suçu işlemek bir istikrar kazanmalıdır.[175] Fail bir plan çerçevesinde bu suçları işleyebileceği gibi fiillerin devamı sırasında yeniden karar verme durumu da söz konusu olabilir.[176]

Aynı suç işleme kararının icrasının kapsamının saptanabilmesi için Yargıtay'ın belirlemiş olduğu ölçütlere göre, suçun işleniş biçimi, eylemlerin işlendikleri yer ve zaman, eylemler arasında geçen süre, ihlal edilen yarar ve korunan değer ve yarar, olayların oluşumu ve gelişimi ile tüm özellikleri somut olaya göre değerlendirilerek belirlenecektir.[177]

İşlenen suçlar arasında subjektif bağın bulunmadığı hâkim tarafından takdir edilecektir.[178] Subjektif bağın oluşmadığının kabulünde failin işlediği her suç bağımsız olarak değerlendirilerek gerçek içtima kurallarına göre ceza tayin edilecektir. Bu kapsamda suçlar arasında subjektif bağ oluşup oluşmadığının tespiti önem arz etmektedir. Nitekim faile verilecek sonuç ceza gerçek içtimaya göre tayin edildiği takdirde önemli ölçüde ceza miktarı ortaya çıkacaktır.

Suç işleme kararı kastı içine alan genel bir unsur olduğundan taksirle işlenen suçlar bakımından zincirleme suç hükümleri uygulanamamaktadır.[179] Taksirli suçlarda önceden alınan bir karar mümkün olmadığından zincire dahil edilemeyerek ayrı değerlendirilmektedir. Failin taksirli suçların hepsi bakımından bir karar çerçevesinde hareket etmesi mümkün değildir.[180]

---

[173] Kayıhan İçel,"Suçların İçtimaı", (Doçentlik Tezi), **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kütüphanesi,** İstanbul, 1971, s. 130.
[174] Veli Özer Özbek, TCK İzmir Şerhi Türk Ceza Kanunu'nun Anlamı, 4. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2010, s. 714.
[175] Centel, Zafer, Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş,** s.515.
[176] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 489.
[177] Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 01.06.1999 tarihli, 6-122/145.
[178] İçel, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 319.
[179] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler.**, s. 596.
[180] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 490.

e. Zincirleme Suçun Uygulanmayacağı Haller

TCK madde 43/3'e göre "*kasten öldürme, kasten yaralama, işkence ve yağma suçlarında bu madde hükümleri uygulanmaz."* Düzenlemeye göre sayılan suçlardan kaç tane oluşmuş ise fail suçların sayısı kadar ayrı ayrı cezalandırılacaktır. 29/6/2005 tarihli ve 5377 sayılı Kanunun 6'ncı maddesiyle bu fıkrada geçen "cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı" ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

Söz konusu değişikliğin gerekçesinde ispat sorunu sebebiyle ölçüsüz ceza miktarının ortaya çıkabilmesine neden olması gösterilmiş ve bu endişelerin giderilmesi amacıyla "cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı" madde metninden çıkarılmıştır. [181] Kanaatimizce bu sonuç yerinde görülmemektedir. Nitekim mağdura karşı işlenen cinsel saldırı eylemi mağduru adeta yaşayan bir ölü haline getirmektedir. Cinsel istismarın bir çocuğa karşı işlenmesi çocuğun gerekli psikolojik destek alamadığı takdirde hayat boyu sürecek nitelikte ve geri dönüşü olmayan bir boyutta etki bıraktığından evleviyetle kanun hükmüne tekrar alınması gerekmektedir. İhlal edilen hukuki değer, oluşturduğu dönülemez etki, kanaatimizce madde hükmünde sayılan suçlar kadar önemlidir. Ancak burada ispat sorunu oluşabilme ihtimalinden ötürü kanun koyucunun bu şekilde bir yol izlediği görülmektedir.

f. Fikri İçtimaın Zincirleme Suçtan Farkı

Müteselsil suç olarak da isimlendirilen zincirleme suç, aynı suç işleme kararı kapsamında değişik zamanlarda aynı kişiye karşı birden fazla kez aynı suçun işlenmesidir.[182] TCK'nın 43. maddesinin ilk fıkrasında düzenlenen zincirleme suç hükümlerinin uygulanabilmesi için *"aynı suçun değişik zamanlarda birden fazla işlenmesi, işlenen suçların mağdurlarının aynı olması, bu suçların aynı suç işleme kararı altında işlemesi"*[183] gerekmektedir. Madde gerekçesinde fail aynı suç işleme kararıyla hareket ettiği için suçlar arasında sübjektif bağ bulunduğundan her birinden

[181] Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 516-517.
[182] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 570.
[183] Yargıtay Ceza Genel Kurulu 24.05.2023 tarih Esas: 2022/9-46 Karar: 2023/303 nolu kararı.

dolayı ayrı ayrı ceza verilmemektedir.[184] Zincirleme suç kapsamında fikri içtimada olduğu gibi birden fazla suç bulunmaktadır. Verilen cezada somut olaya göre dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırım yapılmaktadır.

Kanunun beşinci bölümünde Suçların İçtimaı başlığı altında zincirleme suç 43. maddede düzenlenir iken fikri içtima 44. maddede düzenlenmiştir. Aynı bölüm altında düzenlenme sebeplerinden biri olarak her iki müessesede birden fazla suç olup faile tek bir ceza verilmesi gösterilebilir. Fikri içtima türlerinden olan aynı neviden fikri içtima, zincirleme suç hükümlerinin madde başlığı altında ikinci fıkra olarak düzenlenmiştir. Aynı neviden fikri içtimaın yaptırımı zincirleme suç hükümlerine atıf yapılarak belirlenmektedir.

Zincirleme suçun fikri içtimadan farkı, fiil sayısı noktasındadır. Suçların içtimaı kapsamında kalan bu suçlar arasındaki ayrım fiil tekliği ve çokluğu temelinde belirlenmektedir. Failin farklı zamanlarda birden fazla kez aynı fiili işlemesi durumu fiil çokluğuna sebep olduğundan zincirleme suç hükümleri uygulanacakken fikri içtima hükümlerinin uygulanabilmesi için tek fiille birden fazla suçun oluşması sebebiyle fiil tekliği aranmaktadır.

Bir diğer fark olarak geniş ve dar zaman aralığının olmasıdır. Fikri içtimada fiil tekliği arandığından fiil tekliğinin oluşabilmesi için fiilin dar zaman aralığında gerçekleşmesi aranmaktadır.[185] Fikri içtimada birden fazla hareket oluşsa dahi kısa zaman aralığında gerçekleştirilmesi hukuki anlamda bütünlük arz ettiğinden tek fiil olarak kabul edilmekte olup zincirleme suç bakımından failin gerçekleştirdiği birden fazla fiilin geniş zamana yayılması sebebiyle hukuki anlamda tek fiil oluşturmadığı kabul edildiğinden gerçekleşen her fiil ayrı ayrı suçun oluşmasına sebep olmaktadır. Zincirleme suçta geniş zamana yayılarak fiillerin işlenmesi fiil çokluğunu oluşturduğundan fiil tekliği şartı aranan fikri içtima ile bu noktada ayrılık göstermektedir.[186]

---

[184] Önder, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 541.
[185] Fikri içtimaın şartlarından olan fiil tekliği hakkında detaylı bilgi tekliği başlığına bakınız.
[186] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 575.

Dar zaman aralığı içerisinde hukuki anlamda tek fiilin tespit edilip edilmeyeceği zincirleme suçunun oluşumu bakımından önemlidir. Failin dar zaman aralığında doğal anlamda birden fazla eyleminin hukuken tek fiil olarak yorumlandığı durumlarda zincirleme suç hükümleri uygulanmayacaktır.[187] Aksi halde somut olaya göre birden fazla hareketin hukuki anlamda tek fiil olarak kabul edilmediği hallerde, fiil çokluğu oluştuğunun kabulüyle zincirleme suçun varlığı kabul edilerek madde hükmündeki artırım oranlarına göre ceza tayin edilecektir ki tek fiilin doğru tespit edilmediği durumda faile daha fazla veya daha az ceza verilme ihtimali olacaktır. Bu anlamda somut olaya göre dar zaman aralığında gerçekleşen birden fazla eylemin hukuki olarak nasıl yorumlandığı ceza tayini açısından önem arz etmektedir.

Nitekim bir Yargıtay Genel Kurulu'nun 2013/14-35 Esas, 2013/266 Karar nolu kararında birden fazla kişiyle işlenen nitelikli cinsel saldırı suçunu dar zaman diliminde kabul etmeyerek birden çok fiilin oluştuğu gerekçesiyle olayda zincirleme suçun varlığı kabul edilmiştir.

"Sanıkların olay tarihinde önceden aralarında vardıkları anlaşma doğrultusunda bir araç ile ıssız bir yere götürdükleri mağdurenin cebir ve tehdit ile direncini kırdıktan sonra aynı suç işleme kararı altında diğer sanıkların da araç içerisinde bulunduğu bir sırada sanıklar Doğan ve Gökhan'ın mağdureye karşı nitelikli cinsel saldırı eylemini gerçekleştirmeleri şeklinde gerçekleşen olayda, eylemlerin değişik zamanlarda işlendiği, başka bir anlatımla aynı zaman diliminde işlenmediği gibi, hukuksal anlamda tek bir fiilden de söz edilemeyeceğinden, olayda sanıklar hakkında TCK'nın 43/1. maddesinin uygulanma şartlarının gerçekleştiğinin kabulü gerekmektedir."[188]

[187] Murat Volkan Dülger, "Suçların Birleşmesine İlişkin Tanımlar, Sorunlar ve Çözüm Önerileri", Leges Ceza Hukuku Dergisi, Yıl 2014, S. 1, s. 12

[188] Çoğunluk görüşüne katılmayan bir genel kurul üyesi ise suçun birden fazla kişiyle gerçekleştirilmesinin suçun nitelikli hali olduğundan olayda tek bir suç oluşarak zincirleme suçtan ceza verilmemesi gerektiği yönündeki gerekçesine göre: *"Bir sanığın cinsel saldırıyı gerçekleştirildiği sırada diğerine manevi olarak destek verdiği, kendisi cinsel saldırıda bulunurken de önceki saldırıda bulunanın, eylemi işlemekte olana, mağdurenin direncinin kırılması suretiyle destek olduğu açıktır.*

Fikri içtimada ise fail tek fiille birden fazla suç işlemektedir. Türleri açısından meydana gelen tek fiille birden fazla suç, aynı neviden fikri içtima açısından aynı suç, farklı neviden fikri içtima açısından farklı suçları içermektedir. Suç oluşumunun genel kabulü olan ve bizim de kabul ettiğimiz normun ihlali olduğu görüşüne göre farklı suçların oluşması farklı normların ihlali ile ortaya çıkmaktadır. Aynı neviden fikri içtimada birden fazla aynı suçun oluşması suç çokluğu anlamına gelemeyeceğinden fikri içtima kapsamına alınmaması yönünde bir görüş bulunsa da çoğunluk görüşe göre aynı neviden fikri içtima, fikri içtimaın bir türü olup suç çokluğu varlığı kabul edilerek faile tek ceza verilmektedir.

2. Fikri İçtima

Fikri içtima, 5237 sayılı TCK'nın 44. maddesinde müstakil olarak düzenlenmekte olup "*işlediği bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına*

Ancak, her bir sanık sırasıyla gerçekleştirdikleri eylemlerinde, TCK.nın 37. maddesi uyarınca zaten doğrudan birlikte işleyen durumundadır. Sanıkların cezasının, cezanın arttırıcı nedeni olan 102/3. madde uyarınca arttırılması, aynı suçu işlerken birbirlerinden destek almaları, birbirlerine yardımcı olmaları, suçun işlenmesinde az ya da çok katkılarının bulunması, suçun konusu olan mağdure üzerinde ortak bir hakimiyet kurmaları ve saldırıyı gerçekleştirmeleri nedeniyledir."

Suç hareketlerinin aynı mağdureye karşı kesintisiz zaman sürecinde işlenmiş olması, zincirleme suça ilişkin TCK.nın 43/1. maddesindeki "değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi" ifadesindeki duruma karşılık gelmemektedir. İşlenen her eylemin, sonradan işlenen bir diğerine göre daha önce ya da sonra, değişik zamanda işlendiği söylenebilir ise de, kesintisiz devam eden eylemlerde, yukarıda belirttiğimiz, bir suç işleme kararıyla, değişik zamanlarda yenilenen kastla işlenen birden fazla suç hareketinden bahsetmenin olanağı bulunmamaktadır. Aksi takdirde, belli bir zamanda başlayıp eylemine kesintisiz devam eden failin, suçun işlenmesi olarak kabul edilebilecek, okşama ve devamında organ sokma suretiyle gerçekleşen her bir hareketinin, 43. maddenin uygulanma alanına girdiğini düşünmek gerekecektir.

Açıkladığımız nedenlerle birden fazla kişi ile birlikte cinsel saldırı eylemlerini, biri beklerken diğerinin işlemesi suretiyle gerçekleştiren sanıkların her birinin 102/2. maddeye göre belirlenen temel cezasının, suçun işleniş biçimi ve birlikte işleyen kişi sayısı da gözetilerek alt sınırdan ayrılmak suretiyle belirlenmesi, ardından TCK.nın 102/3. maddesi uyarınca arttırılmasının yerinde olduğu, kesintisiz işlendiği, ortada birden fazla suçun bulunduğundan söz edilemeyeceği, suç eylemlerine ilişkin olarak 43. madde uygulamasının hukuka uygun olmayacağı, birden fazla kişinin, sırayla ve asli failin değişmesi suretiyle mağdure ile cinsel ilişkiye girme eyleminde, cezanın TCK.nın 61. maddesi uyarınca belirlenmesinde alt sınırdan uzaklaşılmak suretiyle aynı Kanunun 3. maddesinde öngörülen hakkaniyet ve suç ceza orantısının sağlanması gerektiği kanaatinde bulunduğumuzdan;

Birlikte işleme nedeniyle cezanın arttırılmasında kullanılan ağırlaştırıcı nedenin, sanıklardan birisinin eylemine TCK.nın 37. maddesi uyarınca doğrudan birlikte işlemek suretiyle katılma, bu sanıktan sonra cinsel saldırı eylemini kendisinin gerçekleştirmiş olması dolayısıyla, 43. maddenin uygulamasının gerektiği yönündeki eleştirel, kararımızın kaldırılmasını talep eden itiraznamenin Ceza Genel Kuruluna gönderilmesine ilişkin sayın çoğunluk düşüncesine katılamıyorum."

sebebiyet veren kişi" denilmek suretiyle madde metninde yalnızca fikri içtimaın bir türü olan farklı neviden fikri içtimaın düzenlendiği görülmektedir. Tez konumuzu oluşturan bu kısım, fikri içtima kavramının tanımı, şartları, türleri ve uygulanış biçimi olarak ele alınmış olup bir sonraki bölümde detaylı açıklaması yapılmaktadır.

2. BÖLÜM

FİKRİ İÇTİMAIN HUKUKİ ESASLARI VE ŞARTLARI

I. FİKRİ İÇTİMAIN HUKUKİ ESASI VE FAİLE TEK CEZA VERİLMESİNİN HUKUKİ NEDENLERİ

"Suç" adı verilen her kanun normu, bir veya birden fazla hukuki değeri koruyabilmektedir.[189] Bu sebeple suçun koruma altına aldığı hukuki değere ilişkin yapılan ihlalleri kapsayan fiil bakımından belirli bir suç tipi olarak karşılık bulur.[190] Bazı durumlarda belirli bir suç tipini ihlal eden fiil başka bir hukuki değeri koruyan bir suç tipini de ihlal edebilir. İşte bu durumlarda aynı fiilin birden fazla normun ihlali ile olan ilişkisinde fikri içtima kurumu gündeme gelmektedir.[191]

Bir fiil ile kanunun birden fazla hükümlerinin ihlali anlamına gelmekte olan fikri içtimaın oluştuğu somut olayda, faile oluşan suçlardan yalnızca en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılmaktadır.[192] Meydana gelen birden fazla suç aynı suçu oluşturuyorsa aynı neviden fikri içtima, farklı suçları oluşturuyorsa farklı neviden fikri içtima söz konusudur.[193] Örneğin bir odada bulunan topluluğa karşı hakaret etmek aynı neviden fikri içtimaı oluştururken arabanın içindeki kişiyi yaralamak maksadıyla atılan taşın hem araba camını kırması hem de kişiyi yaralaması durumunda (mala zarar verme ve kasten yaralama suçları) farklı neviden fikri içtima söz konudur.

Doktrinde fikri içtima terimi yerine önceki zamanlarda, "cali içtima, kazip içtima, şekli içtima" gibi ifadelerin kullanıldığını görmekteyiz.[194] Fikri içtima

[189] Centel, Zafer, Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 477
[190] İçel, "Suçların İçtimaı", s. 57.
[191] Emrah Özdemir, Türk Hukukunda Yargıtay Kararları Işığında Fikri İçtima, s. 39.
[192] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 530.
[193] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 541.
[194] Faruk Erem , **Türk Ceza Kanunu Şerhi, Genel Hükümler**, Cilt-1, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1993, s. 640; İçel, "Fikri İçtima Üzerine Bir İnceleme", s. 172.

hakkında tercih edilen bu kelimelerin nedeni olarak suçlar arasında aslında düşünsel anlamda bir birleşme olduğu ve failin suçlardan ayrı ayrı cezalandırılmamasının sebebinin suç siyasetinden kaynaklı olarak kanun koyucunun tercihi ile ilgi olduğu ifade edilmiştir.[195]

Ülkemiz ve Kara Avrupası'ndaki bazı devletler[196], failin maksadının hukuk düzenine karşı gelmekteki iradesinin, neticesinde çok suç oluşmuş olsa dahi sosyal barışı bozma noktasında tek oluşu sebebiyle faili tek bir suçtan dolayı cezalandırmayı ceza adaletine göre daha yerinde bulunmaktadır.[197] Alman doktrininde de kabul bulduğu gibi bizim de kabul ettiğimiz kusur ilkesine göre failin tek fiiliyle oluşan kusurunun yoğunluğuna göre cezalandırılması gerekmektedir. Bu açıdan tek fiille birden fazla suçun işlenmesi çok fiille çok suç işlenmesi karşısında aynı değerlendirilmemesi gerektiğinden faile atfedilecek kusur bakımından verilen cezanın orantılı ve dengeli olması görüşüyle fikri içtimaın uygulanışını gerektiği kabul edilmektedir.[198]

"*Tek bir fiilde birden fazla neticeye sebebiyet verilmesi ve bu neticelerin aynı veya farklı suçlar bakımından tipik olmasına rağmen faile tek ceza verilmesinin, fakat cezanın belirlenmesinde diğer ihlal edilen suç tiplerinin de dikkate alınmasının nedeni, neticelerin çokluğunu fiilin haksızlık muhtevası ve kusur yoğunluğunun arttırıcı etkiye sahip olmasıyla açıklanabilir. Ortaya çıkan neticelerin sayısı ve bu neticelerin ifade ettiği zarar veya tehlike ise söz konusu haksızlığın yoğunluğunu artırmaktadır. Bu itibarla haksızlık muhtevasının tüketilmesi, çifte değerlendirme yasağı ve kusur ilkesi bağlamında ele alındığında, tek bir fiille birden fazla aynı veya farklı suç tipine sebebiyet verilmesi hâlinde faile tek bir ceza verilmesi gerekir."*[199] şeklindeki Yargıtay kararı fikri içtimaı kusur ilkesi, haksızlık muhtevasının tüketilmesi ve çifte değerlendirme yasağına dayandırmaktadır.

---

[195] İçel, "Suçların İçtimaı", s. 60.
[196] Almanya, İtalya, İspanya ve Yunanistan'ın fikri içtimaı benimsediği görülmektedir. Eski 765 sayılı Türk Ceza Kanunu ve yürürlükteki kanunumuzun sayılan ülkelerden esinlenerek hazırlanması, fikri içtimaın kanunlarımızda da yer alması ile ilişkilidir.
[197] Dönmezer, Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku** s. 415.
[198] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 515.
[199] Yargıtay Ceza Genel Kurulu, Esas: 2021/1-282 Karar: 2022/518 nolu kararı.

Kusur ilkesi, failin gerçekleştirdiği eylemin haksızlığı kadarıyla sorumlu tutulmasıdır. Failin sadece bizzat işlediği eylem yönünden kişisel sorumluluğunu ifade etmektedir.[200] Verilen ceza failin bu sorumluluğuna dayanmakta olup her somut olaya göre failin kusuruyla orantılı olarak sorumluluğunu aşkın bir cezanın önüne geçilmek istenmektedir. Failin gerçekleştirdiği eylemlerin dış dünyada haksızlığı içerir bir karşılığı bulunduğundan faile verilecek ceza fiilin haksızlık muhtevasına göredir. Bu bakımdan kusur ilkesi, failin sorumlu tutulamayacağı haksızlık karşısında aşırı cezalardan koruyan bir kalkan işlevi üstlenmektedir. Failin işlediği fiilin kusurunu aşar nitelikte bir ceza verilmemelidir.[201]

Haksızlık muhtevasının tüketilmesi, fiilin ifade ettiği haksızlık içeriğinin verilecek cezaya tam karşılık olması düşüncesine dayanır. Bir başka deyişle yapılan haksızlıktan hiç kimsenin yarar sağlayamayacağı şekilde cezalandırılmasıdır.[202] Fikri içtimada oluşan birden fazla suçtan failin ayrı ayrı cezalandırılması, failin gerçekleştirdiği tek fiilin ifade ettiği haksızlık muhtevasını aşmaktadır. Bu aşkınlık sebebiyle failin her suçtan ayrı ayrı cezalandırılmayıp tek ceza verilerek haksızlık muhtevasının tüketilmesi ilkesinin ihlalinin önüne geçilmek istenmiştir. Ancak belirtmek gerekir ki yürürlükteki TCK 44. maddenin yaptırımı olarak yalnızca en ağır suçtan ceza verilmesi bu ilkenin ihlali niteliğinde olup çözüm olarak artırım oranının madde metnine eklenmesi ilkenin gerçekleştirdiği amaca ulaşmaya hizmet etmektedir.[203]

44. maddenin madde gerekçesinde ve çeşitli Yargıtay kararlarında "non bis in idem" ilkesi gereğince bir fiilden dolayı kişinin birden fazla kez cezalandırılmasının önüne geçilmesi amaçlanarak erime sisteminin kanun koyucu tarafından tercih edildiği izah edilse de tek fiilin birden fazla kez cezalandırılmaması bu ilkeye göre

[200] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s.76.
[201] Uğur Ersoy, "Türk ve Alman Ceza Hukuku Sistemlerinde Kusur Prensibinin Kapsamı ve Objektif Cezalandırılabilme Şartlarının Kusur Prensibi ile Bağdaştırılabilirliği" Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 109, 2013, s. 206.
[202] Uğur Ersoy, "Türk ve Alman Ceza Hukuku Sistemlerinde Kusur Prensibinin Kapsamı ve Objektif Cezalandırılabilme Şartlarının Kusur Prensibi ile Bağdaştırılabilirliği", s. 208.
[203] Göktürk, **Fikri İçtima**, s. 67.

değil çifte değerlendirme yasağı sebebiyledir. Non bis in idem ilkesi aynı fiilden dolayı fail hakkında birden fazla kez soruşturma ve kovuşturma yapılamayacağı olup tekrar yargılama yapılmasının önüne geçilmesi hedeflenerek ceza muhakemesiyle ilişkili bir konudur. Bu sebeple madde gerekçesinin ve Yargıtay'ın çeşitli kararlarında bu gerekçeye dayanarak fikri içtimaın izahının yapılması isabetli değildir.

Çifte veya mükerrer değerlendirme yasağı, aynı hususun ceza belirlemesinde birden fazla kez dikkate alınarak failin kusurunu aşacak bir cezanın belirlenmesinin önüne geçilmesidir. Bu anlamda kusur ilkesiyle yakın ilişkisi bulunmaktadır.[204] Çifte değerlendirme yasağı Türk ceza hukukunda "cezanın belirlenmesi" başlığını taşıyan TCK'nın 61. maddesinin 3. fıkrasında "*Birinci fıkrada belirtilen hususların suçun unsurunu oluşturduğu hallerde, bunlar temel cezanın belirlenmesinde ayrıca göz önünde bulundurulmaz."* şeklinde düzenleme yapılmıştır. Birinci fıkrada temel cezanın belirlenmesinde dikkat edilen hususlar tek tek sayılmıştır. Madde gerekçesine göre suçun kanuni tanımında cezanın artırılması veya azaltılmasına ilişkin nitelikli unsurlar belirtilmiş olabilir. Bu tür suçların temel cezası nitelikli hal ile birlikte değerlendirilerek belirlendiğinden TCK 61. maddeye uygun sıra ile temel ceza belirlenirken nitelikli hali çoktan değerlendirilmiş olan suçlar bakımından tekrar artırım veya indirim yapılarak temel ceza tayin edilemez.[205]

Çifte değerlendirme yasağı fikri içtima bakımından geçerli olup failin gerçekleştirdiği tek fiilin birden fazla kez değerlendirilmesinin önüne geçilmektedir.[206] Fikri içtimaın getiriliş amacı fiile karşılık olan haksızlık muhtevasının failin kusuruna göre tüketilmesi olduğundan failin gerçekleştirdiği tek fiilin netice olarak gerçekleşen birden fazla suç açısından sanki birden çok fiil ile işlenmiş gibi ayrı ayrı değerlendirilmesi bu yasak ile engellenmiş olmaktadır. Belirtildiği gibi failin kusuru yalnızca gerçekleştirdiği eylem bakımından sınırlı

[204] Göktürk, **Fikri İçtima**, s. 68.
[205] Zafer, **Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m. 1-75,** s. 653; Göktürk, **Fikri İçtima**, s 67..
[206] Uğur Ersoy, "Türk ve Alman Ceza Hukuku Sistemlerinde Kusur Prensibinin Kapsamı ve Objektif Cezalandırıabilmez Şartlarının Kusur Prensibi ile Bağdaştırılabilirliği", s. 207.

olduğundan çok fiil işlemiş gibi ayrı ayrı cezalandırılması çifte değerlendirme anlamına gelmektedir.[207]

Tüm bu görüşlerin aksine, fikri içtimaın uygulanmasının gerekli olmadığına dair görüşler de bulunmaktadır. Aksi görüşe göre, faile tek ceza verilmesinin sebebi yalnızca kanun koyucunun bu şekilde olmasını istemesidir. Fiilin tek olmasına dayanılarak faile tek ceza verilmesinin yeterli bir sebep değildir. Fikri içtimada suçlar birbirinden müstakil olup aralarında bağlantı olmayan suçları birleştirerek tek suçtan cezalandırılması beyhude bir çabadır. Faile tek bir ceza verilmesi, tek bir fiille birden fazla suç işlemiş olma maharetini ödüllendirmek anlamına gelmektedir. Bu sebeple fiilin tek olması da tek ceza verilebilmesi için yeterli bir gerekçe değildir.[208]

Fikri içtimaıyla ortaya çıkan suçun tek suç mu yoksa çok suç mu meydana getirdiği hususu tartışmalara konu olmuştur.[209] Fikri içtimada tek suç oluştuğunu kabul eden *kastta birlik görüşüne* göre fikri içtimaın hukuki esasının açıklanmasında kendi içinde görüş ayrılıkları meydan gelmiştir. Bir diğer görüş olarak görünürde tek suç olduğunun kabulünü kapsayan *varsayıma dayalı birlikte görüş* dikkate alınarak aşağıda incelemesi yapılmıştır.[210]

A. Kastta Birlik Görüşü

Fikri içtimada suçta teklik görüşüne göre, failin kastı yalnızca tek suç işlemeye yönelik olduğundan tek bir suç meydana gelmektedir.[211] Bu görüşü savunan yazarlara göre, failin ceza sorumluluğu eyleme başlamadan önce işlemeyi

---

[207] 44. Maddenin gerekçesi "non bis in idem" ilkesiyle açıklanmaktadır. Ancak bu ilke ceza yargılaması yapılabilmesi için gerekli olan ceza muhakemesi şartı olduğundan temel ve sonuç ceza belirlenmesi bakımından hâkimin aynı fiilin birden fazla değerlendirmeye tabi tutmaması çifte değerlendirme yasağı ile ilişkili olup maddenin non bis in idem ilkesi ile ilişkilendirilmemesi gereklidir; Göktürk, **Fikri İçtima**, s. 65.

[208] İçel, "Suçların İçtimaı", s. 59-60.

[209] Kunter, "Fikri İçtima Sebebiyle Suçların Birleştirilmesi", s. 366; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 584.

[210] Emrah Özdemir, Türk Hukukunda Yargıtay Kararları Işığında Fikri İçtima, s. 44.

[211] Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 685; Zeki Hafızoğulları, Muharrem Özen, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 379.

kast ettiği suç sayısına göre belirlenir. Fikri içtimaın oluşması failin tek bir suç işlemeye kast etmesinden kaynaklı olduğundan tek bir suçtan ceza verilmektedir.[212]

Failin kastının belirlenmesinde de yazarlar ikili ayrıma gitmiştir. Bir görüşe göre harekete göre failin kastının tek suça yönelik olup olmadığı belirlenir. Hareket tek ise tek bir suça kasıt vardır ve böylece tek bir suç oluşur. Faile tek bir suçun cezası verilmekle yetinilir.[213] Kastın ve böylelikle suçun tek olmasını hareketin tekliğine bağlayan bu görüş eleştirilmektedir.[214] Zira öldürme fiilini gerçekleştirmek için şahsın evine giren failin kastı yalnızca öldürmeye yönelik olduğundan konut dokunulmazlığı suçundan ayrıca ceza verilemeyecektir ki bu durum dokunulmazlığı ihlali suçundan sanığın cezasız bırakılması anlamına gelmektedir. Ayrıca fail tek bir hareketi birden çok kast ile birlikte de işleyebilir. Tek bir hareketin tek bir kast anlamına gelmesi kendi içinde çelişmektedir.

Failin kastının belirlenmesinin neticeye göre olması gerektiğini savunan yazarlara göre, fiil sonucunda oluşan netice tek ise failin kastı da tektir ve böylece tek suç meydana gelir.[215] Bu görüş de eleştirilmektedir çünkü maddi netice ile hukuki neticeyi bir tutmak anlamına gelecektir.[216] Örneğin kızına nitelikli cinsel istismarda bulunan baba aynı zamanda kötü muamele suçunu işlemiş olacaktır. Bu görüşe göre birden fazla norm ihlal edildiği halde doğrudan maddi neticeyi gösteren suçtan ceza alması anlamına gelecektir.[217] Bu görüşe göre failin neticesinin gerçekleşmesini istediği ancak elinde olmayan sebeplerle neticenin doğmadığı suçlar bakımından failin kastının olmadığı sonucuna ulaşacaktır.

Kastta birlikte görüşüne göre kastın hareket veya neticeye göre belirlenilmesi suretiyle tek hareket veya tek netice olduğu durumlarda failin kastının da tek olduğu ve dolayısıyla tek suç oluştuğu fikri son derece güç görünmektedir.[218] Kanaatimizce

[212] Özen, Suçların içtimaı (zincirleme suç - fikri içtima - bileşik suç)", s. 296.
[213] Kunter, "Fikri İçtima Sebebiyle Suçların Birleştirilmesi", s. 370.
[214] Kunter, "Fikri İçtima Sebebiyle Suçların Birleştirilmesi", s. 370.
[215] Kunter, "Fikri İçtima Sebebiyle Suçların Birleştirilmesi", s.370.
[216] Kunter, "Fikri İçtima Sebebiyle Suçların Birleştirilmesi", s.370.
[217] İçel, "Fikri İçtima Üzerine Bir İnceleme", s. 174.
[218] Dönmezer, Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku,** s. 412.

de bu görüş isabetli değildir. Nitekim bu görüş, adeta önemli olan şeyin failin niyeti olduğu ve dış dünyada bıraktığı etkiyi ekarte ederek cezai normları gözardı etmek manasını taşıdığı görülmektedir.

Fikri içtimada tek bir suç işlendiği kabul edilerek faile tek bir ceza verilmesinin bir başka nedeni olarak benimsenen *tabii ve hukuki zorunluluk ilişkisi görüşüne* göre, fail ister tek suç ister birden fazla suç işlemeyi kast etmiş olsun meydana gelen birden fazla suçun kendi iradesiyle önlenmesinin imkansız olması sebebiyle faile tek ceza verilmektedir.[219] Bunun sonucu olarak oluşan suçların birbirinden bağımsız olarak değerlendirilmesi mümkün olamayacağı ve ihlaller arasındaki zaruret ilişkisi sebebiyle tek bir suç oluştuğu kabul edilmektedir.[220]

İhlaller arasında zorunluluk ilişkisi sebebiyle faile tek ceza verilmesini açıklayan bu görüş de eleştiri konusu olmuştur.[221] Nitekim kanun maddesinde şart olarak aranmayan bir ilişkinin koşul olarak getirilmesi gerçekçi bir yaklaşımı ifade etmediğinden kanun maddesinde bulunmayan bir hususun varlığının aranması kanundaki açık düzenlemeye aykırı düşecektir.[222]

Öğretide kabul edilen çoğunluk görüşe göre fikri içtimada birden fazla suç meydana gelmektedir. Bu görüşe göre, suç tekliği veya çokluğu tek hareket veya tek neticeye olan kastın sayısına göre değil fiilin birden fazla kanun normunu ihlal edip etmemesine göre değerlendirilmektedir.[223] Ayrıca fikri içtimaı düzenleyen kanun metinleri, meydana gelen birden fazla suç arasındaki zorunluluk ilişkisinin varlığını düzenlememiş olduğundan tek suçun oluştuğunun bu ilişki varlığına dayandırılması yerinde değildir.[224]

---

[219] Erem, **Türk Ceza Kanunu Şerhi, Genel Hükümler**, s. 370.
[220] Dönmezer, Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku** s. 412-413.
[221] Kunter, "Fikri İçtima Sebebiyle Suçların Birleştirilmesi", s. 373.
[222] Emrah Özdemir, Türk Hukukunda Yargıtay Kararları Işığında Fikri İçtima, s. 44.
[223] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 588; Koca, "Fikri İçtima", s. 199; Kunter, "Fikri İçtima Sebebiyle Suçların Birleştirilmesi", s. 375.
[224] Kunter, "Fikri İçtima Sebebiyle Suçların Birleştirilmesi", s. 373.

B. Varsayıma Dayalı Birlik Görüşü

Varsayıma dayalı birlik görüşüne göre, failin işlediği eylemle birden fazla suçun birbirinden bağımsız olarak oluştuğunu kabul etmiş olmakla birlikte faile yalnızca en ağırından ceza verilmesinin kanun koyucunun suç siyasetinden kaynaklanan bir tercihi ile ilişkilidir.[225] Fikri içtimaın başka bir adlandırması olarak 'düşünsel birleşme' şeklinde ifade edilmesi, fikri içtimaın kanun koyucunun inisiyatifiyle gerçekte birbirinden bağımsız suçların birbiriyle ilişki kurulmasını izah edilmektedir.[226] Kanun koyucunun iradesinin fikri içtimaın uygulanmayışı şeklinde kullanması da mümkündür.

Varsayıma dayalı birlik görüşüne göre, fikri içtimada suç tekliği meydana gelmesi suçlar bakımından olmayıp failin cezai sorumluluğunu kapsamaktadır.[227] Bahse konu bu görüşe göre failin tek bir fiil işlemesi sonucu birden fazla normun ihlalinden kaynaklı olarak birden fazla suçun oluştuğunun kabulü sabittir.[228] Bir başka deyişle fiilin tek olması suçun da tek olduğu anlamına gelmemektedir.

Fikri içtimaın hukuki nedeni olarak varsayıma dayalı birlik görüşüne katılmakla birlikte fikri içtima kurumu kanaatimizce de İçel'in tabiriyle "hayali bir müessese"[229]'dir. Zira birden fazla suçun oluşmasına sebep olan faile tek bir ceza verilmesinin suçların tek bir fiille işlemesinin ödülü mahiyetinde olacağı kuşkusuzdur. Failin işlediği fiilin içerdiği haksızlık muhtevası ve failin kusuruna orantılı olarak bir ceza verilmesi suç genel teorisi kapsamında kabul ettiğimiz bir sonuç olsa da hukuk düzeninin koruduğu birden fazla hukuki değerin ihlalinin gözardı edilmesi ve mağdurun mağduriyetini arttırıcı bir sonuca yola açmamalıdır. Fail perspektifiyle birlikte mağdur perspektifinin de eklenerek somut olayın değerlendirilmesi yapılmalı ve bu dengenin korunarak hukuki düzenlemeler inşa edilmesinin ceza adaleti noktasında daha adil sonuçlar getireceği kanaatindeyiz.

---

[225] İçel, "Fikri İçtima Üzerine Bir İnceleme", s. 175.
[226] İçel, "Suçların İçtimaı", s. 61.
[227] Özen, Suçların içtimaı (zincirleme suç - fikri içtima - bileşik suç)", s. 302.
[228] Dönmezer, Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku** s. 415.
[229] İçel, **"**Fikri İçtima Üzerine Bir İnceleme**"** s. 176

II. FİKRİ İÇTİMANIN ŞARTLARI

Fikri içtimaın türleri olan aynı nevi ve farklı neviden fikri içtimaın iki müşterek koşulu bulunmaktadır. Öncelik olarak fiilin tek olması son olarak bu tek fiille kanunun çeşitli hükümlerinin ihlal edilmesidir.[230] İki içtima türü arasındaki fark, aynı neviden içtimada aynı suç birden fazla kez işlenirken farklı neviden fikri içtimada işlenen suçlar birbirinden tamamen farklıdır. Her iki içtima türünün ortak koşulu, fiil tekliği ve suçların çokluğudur.[231]

Fikri içtima failin tek bir fiiliyle birden fazla suç işlemesi olarak tanımlanabilir. Fikri içtimaın oluşabilmesi için birinci koşul olarak fiilin tek olması, ikinci koşulun ise tek fiille birden fazla suçun oluşması ve son olarak aranan koşul ise oluşan suçların kovuşturulabilir olmasıdır. [232]

A. Fiilin Tek Olması

Fiilin tekliği koşulunun hareketin tekliği olduğu anlamına geldiği belirtilmiştir.[233] Fikri içtima kurallarının uygulanabilmesi için tek hareketin nasıl başladığı ve neyi kapsadığının tespiti yapılmalıdır. Hareket tekliğiyle ne anlaşılması gerektiği kendi içinde farklı görüşlere ayrılmaktadır. *Doğal anlamda hareket tekliği ve hukuki anlamda hareket tekliği* olacak şekilde iki ayrı görüş vuku bulmuştur.[234]

1. Doğal Anlamda Hareket Tekliği Görüşü

Doğal anlamda hareket ceza hukuku anlamında kişinin bedeni olarak dışa vurduğu iradesel davranışlardır. Hareket sayısı kişinin iradesinden kaynaklı beden hareketlerine göre belirlenir.[235] Tek hareketle birden fazla netice meydana gelmiş olsa dahi hareketin tekliği tek suça vücut verecektir. Önemli olan iradi olarak

[230] Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 595.
[231] Koca, "Fikri İçtima"**,** s. 202.
[232] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 561.
[233] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 587.
[234] Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 596.
[235] İçel, "Suçların İçtiması", s.31.

gerçekleştirilen bedeni hareketin varlığıdır.[236] Örneğin tek sözle çok sayıda kişiye hakaret etmek suçunda failin tek bir harekette iradi faaliyeti sürmektedir.

Hareketin ihlal ettiği hukuki değerlerin farklı olması dahilinde yine tek hareket mevcuttur. Örneğin cama fırlatılan taşın hem camı kırması hem de içerdeki kişiyi yaralaması durumunda fırlatma hareketi tek olduğundan tek fiil söz konusu olacaktır. Hareket üzerinde iradi faaliyetin çokluğu söz konusu olduğunda birden fazla suç oluşacaktır. Birden fazla kişiye birçok kez ateş edildiğinde doğal anlamda birden fazla hareket bulunduğundan hareket çokluğu söz konusu olmaktadır. Aynı anda birden çok hareketin yapılması da hareket çokluğu anlamına gelmektedir. Kişi sağ ve sol eliyle eş zamanlı olarak ateş ettiğinde doğal anlamda iki hareket vardır. Bu görüş uygulamada kabul edilmemektedir. Hareketin tekliğinden söz edilebilmesi için doğal anlamda değil hukuki anlamda hareket bahis konusudur[237]:

"...bir fiilin hukuki anlamda tekliği ile doğal anlamda tekliği kavramlarının aynı olmadığı da gözardı edilmemelidir. Bazen suçların işlenmesi sırasında doğal olarak birden fazla hareket yapılmakta ise de ortaya konulan bu davranışlar suçun kanuni tanımında yer alan hukuksal anlamdaki "tek bir fiili" oluşturmaktadır. Örneğin; kasten yaralama suçunda, failin sanığa önce yumrukla sonra sopayla sonra tekmeyle birçok kez vurması halinde doğal anlamda birçok hareket bulunmakla birlikte hukuksal anlamda bu hareketlerin tamamı tek bir kasten yaralama fiilini oluşturacaktır."[238]

Bu bağlamda önce yumrukla sonra sopayla daha sonra tekmeyle mağdura birçok kez vurulması olayında doğal anlamda hareket sayısının kabulüne göre birden fazla fiilin varlığı kabul edilmelidir. Ancak bu kabul, fiil sayısının belirlenmesi bakımından isabetli bir çözümü getirmediğinden uygulamada kabul gören görüşe göre, fiil tekliğinin tespitinde hukuki anlamda harekete göre değerlendirme yapılarak bir sonuca varılmalıdır.

[236] Akbulut, **Ceza Genel Hükümler**, s. 849.
[237] Önder, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 534.
[238] Yargıtay Genel Kurulu, 28.05.2013 tarihli, 2013/14-35 Esas, 2013/266 Karar nolu kararı.

2. Hukuki Anlamda Hareket Tekliği Görüşü

Doğal anlamda meydana gelen tek hareket hukuki anlamda da tek hareket olarak kabul edilirken doğal anlamda meydana gelen birden çok hareket hukuki anlamda her zaman çok hareket oluştuğu anlamına gelmemektedir.[239] Başka deyişle her bedensel eylem doğal olarak ayrı bir hareket oluştursa bile hukuki olarak değerlendirildiğinde kanun koyucunun koymuş olduğu kıstaslar çerçevesinde tek hareket olarak kabul edilmesi gereken durumlar söz konusu olabilir. Yargıtay yerleşik uygulamalarının da bu doğrultuda olduğu görülmektedir.[240]

"Tek fiil veya Bir fiilden ne anlaşılması gerektiğinin de değerlendirilmesi gerekmektedir. Doğal anlamda gerçekleştirilen her bedensel eylem ayrı bir hareketi oluşturmakta ise de hukuki anlamda hareketin tek olması ile ifade edilmek istenen husus, doğal anlamda birden fazla hareket bulunsa dahi, bu hareketlerin, hukuki nedenlerden dolayı değerlendirmede birlik oluşturması suretiyle tek hareket olarak kabulüdür. Diğer bir anlatımla, doğal anlamda fiilin tek olduğu herhâlde hukuki anlamda da fiilin tek olduğu söylenebilirse de doğal anlamda fiilin çok olduğu her hâlde hukuki anlamda da fiilin çok olduğu her zaman söylenemeyecektir. Bazen bir hareketler kümesi, hukuki açıdan tek bir fiil olarak kabul edilecektir. Bu hâlde suç tipinin birden fazla hareketle ihlâl edilebilir olması hareketin hukuken tekliğini etkilemeyecek, doğal hareketler hukuken tek kabul edilecektir. Fikri içtimada da, fiil ya da hareketin tekliği, doğal anlamda değil hukuki anlamda tek olmayı ifade etmektedir. Bir kısım suçların işlenmesi sırasında doğal olarak birden fazla hareket yapılmakta ise de ortaya konulan bu davranışlar suçun kanuni tanımında yer alan hukuksal anlamdaki "Tek bir fiil"i oluşturmaktadır."

[239] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 588.
[240] Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 08.11.2023 tarihli 2019/(Kapatılan)14-216 Esas, 2023/591 Karar nolu kararı.

Doğal anlamda birden çok hareket olduğu halde hukuki anlamda tek hareket olduğu durumlar kendi içinde *tipik hareket tekliği* ve *doğal hareket tekliği olarak* ayrımına tabi olarak incelenmektedir.[241]

a. Tipik Hareket Tekliği

Tipik hareket tekliği birden fazla doğal hareketle işlenmesi mümkün olan bir suçun kanun koyucu tarafından tek bir norm çatısı altında düzenlenmesi durumunda söz konusudur.[242] Suçun konusunu birden fazla farklı hareketle gerçekleştirilmesi mümkün olduğu halde kanundaki düzenlenişi sebebiyle tek hareket oluşur[243]. Tipik hareketin tekliği kanun koyucunun iradesiyle ortaya çıkmaktadır. Doğal anlamda birden fazla hareket bulunsa dahi hukuki anlamda hareket tektir. Tipik harekete verilen örnekler olarak çok hareketli suçlar, bileşik suçlar, kesintisiz (mütemadi) suçlar ve seçimlik hareketli suçlar gösterilebilir.[244]

Suçun kanuni tanımında birden çok hareket yapılarak suçun işlenebilmesi koşulu getirildiği çok hareketli suçlarda tipik hareket tekliği söz konusudur. Kanuni tanımda "ve" bağlacı kullanılarak birçok hareketin arandığı normlar bu kapsamdadır.[245] Örneğin özel belgede sahtecilik suçunda, *bir özel belgeyi sahte olarak düzenleyen veya gerçek bir özel belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren ve kullanan* ifadesi belgeyi sahte olarak düzenleyen veya değiştiren kişinin bu belgeyi kullanması şartıyla suç işlenmiş olmaktadır. Düzenleme veya değiştirme hareketleriyle birlikte kullanma suretiyle icra hareketlerinin birden fazla olması aranmaktadır. Bu suç tiplerinde birden çok hareket olsa da tipik olarak tek fiil oluştuğu kabul edilmektedir.

Bileşik suçta birden fazla norm tek norm altında birleştirilerek yeni bir suç oluşur. İçinde barındırdığı farklı suçlar farklı hareketler gerektirmiş olsa da bileşik

[241] Koca, "Fikri İçtima", s. 203; Akbulut, **Ceza Genel Hükümler**, s. 848.
[242] Tuba Kelep Pekmez, **Ceza Muhakemesinde Fiil**, İstanbul, Oniki Levha Yayınları, 2019, s. 192.
[243] İçel, "Suçların İçtimaı", s. 34.
[244] Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 251; Zafer, **Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m. 1-75,** s. 244.
[245] Akbulut, **Ceza Genel Hükümler**, s. 866.

suç kapsamı altında tek hareket olarak değerlendirilir. Örnek olarak yağma suçunda cebir veya tehdit ile malın alınmasında doğal anlamda iki hareket bulunsa da suçun kanuni tanımında bu hareketler bir kül halinde değerlendirilmeye tabi tutularak tek fiil olarak kabul edilir.[246]

Kesintisiz suçlarda, bazı suçların doğası gereği suçun işlenişi sürece yayılmaktadır.[247] Sürecin kesildiği anda suç tamamlanmış sayılmakta olup suç tamamlanana kadar hukuka aykırılığın sürmesi bakımından hareket çokluğu bu suç türü bakımından bir zorunluluktur.[248] Dolayısıyla tipik anlamda hareket tektir. Örneğin kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunda, kişiyi bir yere gitmesine engel olmak suretiyle arabayla dağ evine götürmesi, kişiyi oraya kapatması, ardından başka bir yere götürmesi gibi farklı hareketlerde bulunsa dahi kişi serbest bırakılana kadar yapılan tüm hareketler tek fiil olarak değerlendirilir.[249]

Kesintisiz suçlarda hukuki ve fiili kesinti gerçekleşene kadar tek bir fiilin oluştuğu kabul edilmektedir.[250] Yargıtay bir kararında *sahte belge kullanma suçunun temadi eden suç olması nedeniyle, aynı belgenin süregelen kullanımının hukuki kesinti gerçekleşmediği sürece tek bir sahtecilik suçunu oluşturacağı* gerekçesiyle kesintisiz olarak sahte belgenin kullanılmasını tek fiil olarak kabul etmiştir.[251]

Seçimlik hareketli suçlarda, suçun kanuni tanımında suçun birden çok hareketle işleneceği madde metninde açıkça belirtildiği halde suçun bu hareketlerden biriyle işlenmesi suçun oluşması için yeterlidir. Suç doğal anlamda birden fazla hareketle işlenebilmesine rağmen tipik olarak tek hareketin varlığı sayılır.[252] Örneğin resmî belgede sahtecilik suçunda bir resmi belgeyi sahte olarak düzenlemek, gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirmek veya sahte resmi belgeyi

[246] Çetin Akkaya, "Suçların İçtimaı Bağlamında Fiil Tekliği", **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi,** Yıl 7, Sayı 13, Haziran 2019, s. 16.
[247] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 242.
[248] Kelep Pekmez, **Ceza Muhakemesinde Fiil**, s.194.
[249] Örnek sadece suçun basit hali dikkate alınarak verilmiştir. Suçun nitelikli hallerinde farklı suçlar meydana gelmektedir.
[250] Yargıtay 8. Ceza Dairesi, 25.06.2013 tarihli 2012/25081 E., 2013/18955 K. nolu kararı.
[251] Yargıtay 11. Ceza Dairesi 14.01.2021 tarihli, 2019/6741 E., 2021/228 K. nolu kararı.
[252] Zafer, **Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m. 1-75,** s. 263.

kullanmak hareketleriyle işlenebilmekte ancak tüm hareketler gerçekleştirilerek işlense bile tipik olarak tek bir hareket varsayılır. Seçimlik hareketlerin hepsiyle birlikte suçun işlenmesi durumunda alt sınırdan uzaklaşılarak temel ceza miktarının belirlenir.

Kanuni tanımda belirtilen suçun işlenebilmesi birden fazla harekete bağlı olarak gerçekleştirilebilmektedir. Tek hareketle tamamlanamayan, dar zamansal ve mekânsal ilişkisi içerisinde birden fazla hareketle işlenebilen suçlarda tipik olarak hareket tekliğinin varlığı kabul edilmektedir. Örneğin işkence, eziyet, gürültü ve cinsel saldırı için gerekli fiiller, belli bir zaman diliminde birden fazla hareketle gerçekleştirilebilmektedir.[253]

İştirak halinde işlenen suçlarda fail ve şeriklerin hareketleriyle mutabakat sağlanan suç işlenmektedir. Birden fazla kişinin hareketi her ne kadar hareket çokluğu oluştursa da tipik olarak tek suç gerçekleştirildiğinden tek fiil kabul edilmektedir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu 2013/14-35 Esas, 2013/266 Karar nolu kararında, birden fazla müşterek failin nitelikli cinsel saldırı suçu işleminde gerçekleştirdiği eylemlerin aynı zaman diliminde gerçekleşmediği sebebiyle birden fazla hareketin tek fiil olmadığı kabul edilmiştir.[254]

b. Doğal Hareket Tekliği

Doğal anlamda hareket tekliği ile doğal hareket tekliği birbirinden farklı kavramlardır. Doğal anlamda hareket tekliği bedeni hareket sayısı kadar fiil sayısının varlığını kabul ederken doğal hareket tekliği, hukuki anlamda hareket tekliği başlığı

[253] Akbulut, **Ceza Genel Hükümler**, s. 850.
[254] Sanıkların olay tarihinde önceden aralarında vardıkları anlaşma doğrultusunda bir araç ile ıssız bir yere götürdükleri mağdurenin cebir ve tehdit ile direncini kırdıktan sonra aynı suç işleme kararı altında diğer sanıkların da araç içerisinde bulunduğu bir sırada sanıklar Doğan ve Gökhan'ın mağdureye karşı nitelikli cinsel saldırı eylemini gerçekleştirmeleri şeklinde gerçekleşen olayda, eylemlerin değişik zamanlarda işlendiği, başka bir anlatımla aynı zaman diliminde işlenmediği gibi, hukuksal anlamda tek bir fiilden de söz edilemeyeceğinden, olayda sanıklar hakkında TCK'nun 43/1. maddesinin uygulanma şartlarının gerçekleştiğinin kabulü gerekmektedir."(Yargıtay Genel Kurulu, 28.05.2013 tarihli, 2013/14-35 Esas, 2013/266 Karar nolu kararı)

altında incelenerek bedeni davranışla gerçekleştirilen birden fazla hareketin hukuki anlamda tek bir fiilin oluştuğunu kabul etmektedir.[255]

Birden fazla hareketin tek bir iradi karara bağlı olması ve zaman ve yer bakımından tarafsız bir gözlemcinin gözüyle bakıldığında hareketlerin tek olduğu ifade edilebilecek kadar dar bir bağlantının varlığı durumunda doğal bağlamda hareket tektir.[256] Doğal hareketin varlığı için dört şartın gerçekleşmiş olması aranmaktadır: tek bir iradi karar, aynı türdeki davranış şekli, davranış şekilleri arasında zaman ve mekân yönünden sıkı bir ilişkinin bulunması, bu hareketlerin dışardan tarafsız bir gözlemcinin gözüyle tek bir hareket olarak görülmesidir.[257]

Fiil tekliği değerlendirmesinde, hareketlerin objektif bir gözlemci tarafından bir bütün halinde oluştuğu kanısına vardıracak nitelikte olmalıdır. Bunun için failin suç işleme iradesinde tek bir hareketi gerçekleştirme isteği teşhis edilebilir olmalıdır.[258] Fiiller arası kısa süreli aralıklar doğal hareket tekliğine halel getirmeyecektir. Başlangıçta tek bir aracın sollanması hedeflenirken sollama esnasında kararın genişletilerek diğer araçların sollanması durumunda anlam birlikteliği bölünmemektedir. Bir kişiyi öldürmek için pusu kuran ve ateş etmeye başlayan failin silahında tutukluk yapması esnasında kaçan mağduru takip ederek öldürmesi olayında tek fiilin varlığı kabul edilmektedir.[259] Yargıtay 4. Ceza Dairesi bir kararında bina içinde katılanları tehdit ettikten sonra sanığın dışarı çıkarak havaya ateş etmesi olayında tek fiil olduğu sonucuna varılarak fikri içtima hükümlerinin uygulanmasına karar vermiştir. [260]

---

[255] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 526.
[256] Kelep Pekmez, **Ceza Muhakemesinde Fiil**, s.198.
[257] Koca, "Fikri İçtima", s. 206.
[258] Koca, "Fikri İçtima", s. 206.
[259] Akbulut, **Ceza Genel Hükümler**, s. 851.
[260] "Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun Dairemizce de benimsenen 06.07.2010 tarih ve 8-51/162 sayılı kararında belirtildiği üzere; sanığın, katılanları tehdit ettikten sonra bina dışına çıkarak havaya ateş etmesi şeklinde gerçekleşen eyleminin hukuki anlamda tek fiil olduğu ve tek fiil ile hem silahlı tehdit hem de genel güvenliği tehlikeye sokma suçunun meydana geldiği, 5237 sayılı TCK'nın 44. maddesi gereğince daha ağır cezayı gerektiren 5237 sayılı TCK'nun 106/2-a maddesinde tanımlanan silahlı tehdit suçundan cezalandırılması ile yetinilmesi gerekirken ayrıca aynı Kanunun 170/1 -c bendinde tanımlanan suçtan da hükümlülük kararı verilmesi.."(Yargıtay 4. Ceza Dairesi, 13.07.2011 tarihli 2009/9819 E., 2011/12534 K. Nolu kararı)

Güncel Yargıtay kararlarında da öğretiye paralel olarak failin tek bir iradi karara dayalı olarak ve yer ve zamansal bakımından dar bir ilişki bulunduğu somut olaylarda fiilin hukuken tek olduğunun kabulünün istikrar kazandığı görülmektedir.

"Dairemizce de benimsenen Ceza Genel Kurulu'nun 2013/13-293 Esas, 2013/297 Karar sayılı ve 11.06.2013 tarihli kararında da kabul edildiği üzere 5237 sayılı Kanun'un 43 üncü maddesinin ikinci fıkrası; "Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda da, birinci fıkra hükmü uygulanır" hükmünü içermekte olup, zincirleme suçtan farklı bir müessese olan ve aynı neviden fikri içtima olarak kabul edilen bu durumda, fiil yani hareket tektir ve bu fiille aynı suç birden fazla kişiye karşı işlenmektedir. Burada, hareket tek olduğu için, fail hakkında bir cezaya hükmolunacağı, ancak bu cezanın Kanun'un 43'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre artırılacağı öngörülmüştür. Ancak burada kastedilen, fiil ya da hareketin, doğal anlamda değil hukuki anlamda tekliğidir. Hakaret suçunun farklı mağdurlara karşı tek fiille gerçekleştirildiğinden söz edilebilmesi için hakaretin mutlaka ortak söz veya davranışlarla gerçekleştirilmiş olması şart değildir. Her bir mağdura veya mağdurlardan bazılarına özel olarak hitap edilerek hakaret içeren sözler söylenmiş veya davranışlarda bulunmuş olsa bile objektif bir gözlemcinin bakış açısıyla bakıldığında failin hareketlerinin tek bir iradi karara dayalı olduğu, aralarında yer ve zaman bakımından bağlantı bulunduğu, bu nedenle bir bütünlük oluşturduğu sonucuna ulaşılması durumunda, fiilin hukuken tek olduğu kabul edilmelidir."[261]

Doğal hareket tekliği kendi içinde tipikliğin aynı tarz hareketlerle tekrarlanması ve birbirini takip eden hareketlerle işlenmesi suretiyle ikiye ayrılmaktadır.[262]

c. Tipikliğin Tekrarlayan Aynı Tarz Hareketlerle Gerçekleştirilmesi

[261] Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 30.11.2023 tarihli, 2023/13598 Esas, 2023/25052 Karar nolu kararı.
[262] Koca, "Fikri İçtima", s. 204-207.

Tipikliğin tekrarlayan aynı tarz hareketlerle gerçekleştirilmesinin tek fiil olarak kabul edilebilmesi için zamansal ve mekânsal sıkı bir ilişkinin bulunmasıyla birlikte dışarıdan görünen hareketlerin aynı tarzda olması gerekmektedir.[263]

Tipikliğin tekrarlayan aynı tarz hareketlerle işlenmesini bazı görüşler tipik hareket tekliği başlığı altında değerlendirmekte iken bazı görüşler doğal hareket başlığı altında incelemektedir.[264] Kanaatimizce bu husus, kanun koyucu tarafından tek bir norm başlığı altında toplanarak tek hareket sonucunu bağlamadığı fiillerden olup aynı tarz hareketlerin bir bütün olduğu sonucuna yorum yoluyla ulaşılmakta olduğundan doğal hareket tekliği başlığı altında değerlendirilmesi daha isabetli olacaktır.

Aynı mağdura karşı kasten öldürme fiilinin gerçekleştirilmesi için birden fazla tetiğe basma hareketi, kasten yaralama fiili için birden fazla yumruk darbesi, içerisinde birden fazla hakaretin bulunduğu mektubun gönderilmesi, yalan tanıklık esnasında birden çok yalan beyanlar[265] gibi tekrarlayan hareketler arasında zamansal ve mekânsal olarak sıkı bir ilişki bulunup dışarıdan bir gözle bakıldığında failin fiili gerçekleştirmeye yönelik tek bir iradesinin teşhisi yapılabilmektedir. Bu durumda tekrarlayan icra hareketleri birden çok hareket sonucu doğurmuş olsa da aslında hukuki anlamda tek hareket mevcuttur. [266]

Her ne kadar somut olayda zamansal ve mekânsal olarak dar ilişki içerisinde bulunan ve hareket olarak aynı tarzda eylemler gerçekleştirilse de Yargıtay hırsızlık suçlarında ortak kullanım içerisinde bulunan eşyaların farklı kişilere ait olduğunun bilinmesi durumunda tipikliği tekrarlayan birden fazla hırsızlık eyleminin mağdur sayısınca suç oluşturacağı yönünde kararlar vermektedir. Ancak belirtmek gerekir ki konu hakkındaki tartışmalar hala devam etmektedir. Fiil tekliğinin yorumlanma şekli faile verilecek ceza tayini açısından önem arz etmektedir:

[263] Akbulut, **Ceza Genel Hükümler,** s. 852.
[264] Akbulut, **Ceza Genel Hükümler,** s. 852.
[265] Akkaya, "Suçların İçtiması Bağlamında Fiil Tekliği" s. 19; Akbulut, **Ceza Genel Hükümler**, s. 855.
[266] Koca, "Fikri İçtima", s. 204-207.

"Sanığın, mağdurların antrenman yaptıkları spor salonuna hırsızlık amacıyla gelerek soyunma odasındaki bankların üzerinde ve dolapların içinde bulunan, basketbol antrenmanı yapan mağdurlara ait çantaları karıştırıp her bir mağdurun çantasından cep telefonlarını çaldığı olayda; dört ayrı çantada bulunan cep telefonlarının ayrı ayrı çalınması nedeniyle doğal anlamda tek bir fiilden bahsedilemeyeceği, her bir hareketin ayrı ayrı neticeleri meydana getirdiği, kaldı ki, eylemlerin gerçekleştiriliş şekli itibarıyla da hukuki anlamda tek bir fiilin söz konusu olmadığı, sanığın, ekonomik değeri olan ve kolayca paraya dönüştürebileceği bir şeyler bulabilmek amacıyla her bir mağdurun çantasını bulduğu fırsattan yararlanarak yeni bir kararla ayrı ayrı karıştırıp ayrı ayrı hareketler ile suça konu cep telefonlarını çaldığı, buna göre, soyunma odasında bulunan ve içinde kıyafetler ile cep telefonları olan çantaların ***farklı kişilere ait olduğunu bilebilecek durumda olan*** *ve* ***eylemleri arasında sübjektif bir bağlantı da bulunmayan*** *sanık hakkında zincirleme suç hükümlerinin uygulanmasının mümkün bulunmadığı anlaşıldığından..."*[267]

Suç konusunun farklı kişilere ait olmasının bilinmesi ölçütüne göre tek fiilin varlığının kabul edilmeyişi diğer suçlar bakımından da geçerlidir. Otoparkta bulunan birden fazla aracın camının kırılması olayında mağdur sayısınca mala zarar verme suçunu oluşturmaktadır.[268]

Seri halde sahte banka kartı üretilmesi tek fiil olarak kabul edilmektedir.[269] Yargıtay aynı bankaya karşı tek fiil, farklı bankalara karşı eylemlerin gerçekleştirilmesi durumunda mağdur banka sayısınca hareket bulunacağı şeklinde bir ayrım yapmaktadır.[270] Birden fazla sahte belgenin üretildiği olaylarda aynı anda üretmenin gerçekleştirildiği takdirde tek fiilin oluştuğu yönünde kararlar

[267] Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 14.11.2019 tarihli, 2019/98 E., 2019/661 K.nolu kararı.
[268] Akbulut, **Ceza Genel Hükümler**, s. 856.
[269] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 476.
[270] Yargıtay 8. Ceza Dairesi, 10.02.2016 tarihli, 2015/15546 Esas, 2016/1315 Karar nolu kararı.

bulunmaktadır.[271] Bu aynı tarz hareketlerle gerçekleştirilen hareketlerin mağdur bankalara yönelik olması durumunda tek fiil olarak kabul edilmemesi eleştirilmiştir. Mağdurun gerçek kişi olduğu durumlarda ceza belirlenmesinde fark yaratılması uygun görülmemektedir.[272] Zira ceza belirlemesi bakımından fiil tekliği kabul edilmediği durumda, fail gerçek içtima kuralına göre cezalandırılırken fiil tekliğinin kabulünde tek ceza verilerek artırım yapılmakla yetinilmektedir.

d. Birbirini Takip Eden Hareketlerle Tipikliğin Gerçekleştirilmesi

Aynı motivasyon kapsamına dayalı olarak birbiri arkasına yapılan hareketler zamansal ve mekânsal olarak dar bir ilişkinin bulunması koşulu ile tek fiil olarak değerlendirilmektedir.[273] Aynı yerde ve çok kısa zaman aralığı içinde aynı suçu işlemeye yönelik eylemler hukuki olarak bir bütünlük arz edeceğinden birbirini takip eden birden fazla eylemin tek bir hareket olduğu kabul edilmektedir. Telefonu hiç kapatmadan kısa aralıklarla edilen hakaret eylemi, dışarıdan objektif olarak bakıldığında birden fazla fiil olarak görünse de hukuken bütünlük arz ettiği, fiillerin tek iradi kararla işlendiği ve aynı olay örgüsü içinde birbirini takip eder durumda tek suçun oluştuğu kabul edilmektedir.[274]

Yargıtay genel uygulamasında birbiri arkasına yapılan eylemler aynı suçu oluşturduğu takdirde birden fazla hareketi bir bütün olarak değerlendirerek tek fiilin varlığını kabul etmektedir. Farklı mağdurlara karşı art arda hakaret eden sanığın eylemlerinin bir bütün olarak değerlendirilerek tek hakaret suçun varlığı kabul edilerek aynı neviden fikri içtima hükümlerinin uygulanacağı kabul edilmektedir. Ayrıca peşi sıra edilen hakaretlerin mağdurları hitap eder şekilde olmasında dahi zaman ve mekânsal bağlantı ve tek bir iradi karara dayalı olması sebepleriyle eylemlerin bir bütün olduğu kararı verilmektedir.

[271] Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 08.06.2010 tarihli, 2010/11-98 Esas, 2010/143 Karar nolu kararı, Yargıtay 11. Ceza Dairesi, 24.06.2013 tarihli, 2012/4023 Esas, 2013/10568 Karar nolu kararı.
[272] Akbulut, **Ceza Genel Hükümler**, s. 858.
[273] Koca, "Fikri İçtima", s. 205.
[274] Akkaya, "Suçların İçtimaı Bağlamında Fiil Tekliği", s. 31.

Örneğin sanığın polis memuruna ve olayın devamında kendisini muayene etmek isteyen doktora yönelik hakaret ettiği olaydaki bir Yargıtay kararında: *"Hakaret suçunun farklı mağdurlara karşı tek fiille gerçekleştirildiğinden söz edilebilmesi için hakaretin mutlaka ortak söz veya davranışlarla gerçekleştirilmiş olması şart değildir. Her bir mağdura veya mağdurlardan bazılarına özel olarak hitap edilerek hakaret içeren sözler söylenmiş veya davranışlarda bulunmuş olsa bile objektif bir gözlemcinin bakış açısıyla bakıldığında failin hareketlerinin tek bir iradi karara dayalı olduğu, aralarında yer ve zaman bakımından bağlantı bulunduğu, bu nedenle bir bütünlük oluşturduğu sonucuna ulaşılması durumunda, fiilin hukuken tek olduğu kabul edilmelidir."*[275]

Birbirini takip eden hareketler aynı hukuki değeri koruyan normu ihlal etmiyorsa eylemler bir bütün halinde tek fiil olarak kabul edilmemektedir. Yargıtay'ın yerleşik uygulamasına göre, görevi yaptırmamak için direnme suçu işlenirken hakaret edilmesi olayında eylemler ayrı ayrı değerlendirilerek birden fazla suçun oluştuğu kabul edilmektedir.[276]

Mağdura hakaret sonrası araya giren babayı da ölümle tehdit eylemlerinin tek fiil niteliği olması sebebiyle 43/2 ye göre artırım yaptırılarak ceza verilmesi gerekir şeklinde hüküm kurulmuştur.[277] Kanaatimizce, bazı durumlarda hareketler arasında kısa aralık olduğundan bahisle failin eylemlerinin tek bir iradi karara dayandırılarak tek fiilin bulunduğu yorumu, mağdurun mağduriyetini arttıran bir yaklaşım olmakta ve bu durumun her somut olay nezdinde geniş yorumlanmaması gerekmektedir. Sanık lehine yapılan yorumlar ceza adaletini zedeleyici biçimde geniş

[275] Yargıtay 18. Ceza Dairesi'nin 15/01/2019 tarihli 2016/18526 E., 2019/1428 K. nolu kararı.

[276] **"***Hakaret suçunu oluşturacak eylemler bu suçun içine alınmadığından, suçun işlenmesi sırasında görevlilere hakaret edilmesi durumunda fail ayrıca kamu görevlisine hakaret suçundan da cezalandırılacaktır. Seçimlik hareketli bir suç olarak düzenlenen bu suçun oluşabilmesi için; kamu görevlisine, yerine getirdiği görevini yaptırmamak amacıyla cebir veya tehdit veyahut her ikisinin birden kullanılması gerekir."* (Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 30.09.2014 tarihli, 2014/68 E., 2014/411 K. nolu kararı)

[277] "*Sanığın olay günü, annesi olan mağdur Keziban'a yönelik tehditte bulunmasının akabinde, araya giren babası mağdur Hamit'i de ölümle tehdit etmesi biçiminde kabul edilen eylemlerinin, aynı zaman dilimi ve olay kapsamında, birden fazla mağduru hedef alması nedeniyle, hukuki anlamda tek fiil niteliğinde olup, sanık hakkında tehdit suçundan hükmedilecek cezasından, TCK'nın 43/2. maddesine göre artırım yapılması ile yetinilmesi gerektiği..." (*Yargıtay 4. Ceza Dairesi 11/02/2019 tarihli 2014/42479 E., 2019/1725 K. nolu kararı)

tutulmamalıdır. Tehdit ve hakaret suçları mağdurun şeref ve haysiyetini zedeleyici nitelikte olduğundan mağdura karşı ihlal edilen değerler geri planda bırakılarak zaman ve mekânsal darlık anlayışına tamamen bağlı kalmak adaletsiz sonuçların önünü açabilmektedir.

B. İcra Hareketlerinin Ayniyeti

Fikri içtimaın şartlarından biri olarak birden fazla farklı veya aynı suçu meydana getiren icra hareketleri kısmen de olsa aynılık teşkil etmelidir.[278] Aynı neviden fikri içtimada aynı suç gerçekleştiğinden fiilin icra hareketleri meydana gelen tüm suçlar bakımından aynıdır. Ancak farklı neviden fikri içtimada farklı suç oluştuğundan icrai hareketlerin farklılığı söz konusu olabilmektedir. Bu noktada farklı neviden fikri içtimaın uygulanabilmesi için aranan şart, farklı suçları oluşturan tek fiilin içinde barınan icrai hareketlerin ayniyeti gerekmektedir.[279]

Ayniyet suçun kanuni tanımı bakımından gerekli olan unsurlarda dikkate alınmakta olup manevi unsur bakımından bir ayniyet aranmamaktadır.[280] Tek fiille bir suç kastla işlenebileceği gibi meydana gelen diğer suç taksirle de işlenebilir. Birden fazla suç için gerekli olan aynı icrai faaliyetin birleşmediği durumlarda fikri içtima oluşmayacaktır. Zira birbirinden ayrı suçlar için ayrı hareketler gerektiğinden gerçek içtima hükümlerine gidilecektir. Bu açıdan fikri içtimaın uygulanabilmesi için fiili oluşturan icrai hareketlerin birbirinden farklı suçları gerçekleştirir biçimde ayniyeti aranmaktadır.[281]

1. İcra Hareketlerinin Tam Ayniyeti

İcra hareketlerinin tam ayniyeti, tek bir icra hareketinin suç tiplerinin oluşumu açısından tamamen örtüşmesidir.[282] İcrai hareketler tam olarak örtüşse de farklı neticenin meydana gelmesi mümkündür. Örneğin polis memurunun başına

[278] Akbulut, **Ceza Genel Hükümler**, s. 853.
[279] Koca, "Fikri İçtima", s. 207.
[280] Koca, "Fikri İçtima", s. 207.
[281] Göktürk, **Fikri İçtima,** s. 153.
[282] Kelep Pekmez, **Ceza Muhakemesinde Fiil**, s. 210.

odunla vurmak kasten yaralama suçunu oluşturduğu gibi kamu görevlisine görevi yaptırmamak için direnme suçları açısından fiiller birbiri arasında tam olarak ayniyeti oluşturmaktadır. Atılan bir taşla hem camın kırılması hem de kişinin yaralanması tek icra hareketiyle birleşmektedir.[283]

Bazı durumlarda kanun koyucu işlenen bir suça bağlı olarak çoklu suç meydana geldiği durumlarda fiilin ağırlığı sebebiyle failin suçlardan ötürü ayrı ayrı cezalandırılması gerektiği kanunlaştığından fikri içtima hükümlerinin uygulanmasına imkân tanımamıştır. Tehdit amacıyla öldürme, yaralama veya mala zarar verilmesi halinde tehdit ve sayılan diğer suçların icra hareketi birleştiği için fikri içtima söz konudur.[284] Ancak TCK 106/3 maddesi gereği ayrıca bu suçlardan dolayı ceza verileceği hüküm altına alındığından fikri içtimaın uygulanmasına engel olunmuştur.

Sırf hareket suçları tek bir icrai hareketle işlenebilmektedir. Örneğin yalan tanıklık ve iftira suçlarında, yalan tanıklık yaptığı sırada bir başka kişi için soruşturma ve kovuşturma başlatması durumunda aynı icra hareketlerinin birleşmesiyle iki suç meydana gelecektir. Teşebbüs edilen suç ile tamamlanmış suç arasında da icra hareketlerinin örtüşmesi durumu söz konusu olabilir. Örneğin yağma için gerekli icra hareketleri başladığı sırada yarım kalması ancak hırsızlık suçunun tamamlandığı durumlarda ayniyet söz konusu olabilir.[285]

Son olarak amaçlanan suçun gerçekleştirilebilmesi için işlenen araç suçların icrai hareketi ile amaçlanan suçun icra hareketi arasında fikri içtima ilişkisi olabilir. Dikkat edilmelidir ki araç-amaç suç olsun veya olmasın icra hareketleri arasında ayniyetin varlığı şarttır. Fail yağma suçunu tamamlamak üzereyken mağdurun çantasını alma eylemi esnasında mağdurun gözlüğünü kırdığı durumda mala zarar verme suçu yağma suçunun unsurlarından olan cebir ile gerçekleştiğinden iki suç arasında icra hareketi yönünden bir birleşme söz konusudur.[286]

[283] Göktürk, **Fikri İçtima,** s. 153.
[284] Koca, "Fikri İçtima", s. 209.
[285] Koca, "Fikri İçtima", s. 209.
[286] Göktürk, **Fikri İçtima**, s. 161.

2. İcra Hareketlerinin Kısmi Ayniyeti

Fikri içtimada, bir görüşe göre içtima eden suçların kanuni unsurlarının tam olarak örtüşmesi gerekmez.[287] Suç tiplerinden birini oluşturan icra hareketinin diğer suç tipine ilişkin icra hareketiyle birleşmesi durumunda kısmi ayniyet söz konusudur.[288] Kısmi ayniyet için yalnızca icra hareketlerinin kesişmesi yetmez ayrıca hukuken değerlendirildiğinde fikri içtima sonucunu oluşturacak bütünlüğün sağlanması gerekmektedir.[289]

Diğer görüşe göre fikri içtimaın oluşabilmesi için icra hareketlerinin kısmi ayniyeti yetmemekte tam ayniyeti aranmaktadır. Kısmi ayniyet durumunda fiiller tam örtüşmediği için fikri içtima hükümleri uygulanamaz.[290] İcra hareketi devam eden kesintisiz suç işlenirken ani bir suçun işlenmesi durumunda meydana gelen icra hareketleri farklı fiil olarak nitelendirileceğinden kısmi bir kesişme söz konusu olsa dahi fiilin aynılığından söz edilemez.[291] Ruhsatsız silah bulundurmak suretiyle suçun temadi ettiği sırada sinirlenip bu silahla birini öldürme suçu işlendiğinde yalnızca zamansal olarak bir kesişme söz konusu olup bu kesişmenin tek fiil olarak nitelendirilip fikri içtima hükümlerine gidilememektedir.

Bir görüşe göre, ilk suçun icra hareketlerinden tamamlanmasından sonra fakat bitmesinden önce bir başka suçun gerçekleştirilmesi durumunda da kısmi ayniyet şartı tamamlandığından bu durumda fikri içtima söz konusu olabilir.[292] Ancak karşı görüşe göre, sebep-sonuç ilişkisi, eşzamanlı olarak suçların meydana gelmesi, birden fazla kesintisiz suçun sadece zaman bakımından örtüşmesi kısmi ayniyet içinde yeterli değildir.[293] Banka soygunu sonrasında çalınan malların korunması için bir kimsenin rehin alınması her ne kadar birbiri arasında sebep sonuç ilişkisi olsa da

[287] Koca, "Fikri İçtima", s. 210.
[288] İçel, **Ceza Genel Hükümler**, s.67
[289] Kelep Pekmez, **Ceza Muhakemesinde Fiil**, s. 212.
[290] İçel, **Ceza Genel Hükümler**, s.67; Artuk, Gökcen, Alşahin, Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 810; Göktürk, **Fikri İçtima**, s. 156.
[291] Kelep Pekmez, **Ceza Muhakemesinde Fiil**, s. 216.
[292] Koca, "Fikri İçtima", s. 211.
[293] İçel, **Ceza Genel Hükümler**, s.67; Artuk, Gökcen, Alşahin, Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 810; Göktürk, **Fikri İçtima**, s. 157.

suçların icra hareketleri bakımından bir örtüşme söz konusu olmayarak iki ayrı fiil bulunduğundan fikri içtima da söz konusu değildir.

Kanaatimizce zamansal olarak beraber işlenen, sebep-sonuç ilişkisi kapsamında kalan icrai hareketleri doğrudan fikri içtima kapsamında ele almak yüzeysel bir değerlendirme olacaktır. Her ne kadar tek fiille gerçekleşen suçlar arasında sübjektif bir bağ bulunuyor olsa da suçların işlenişi bakımından fikri içtimada aranan tek fiil şartı gereği hareketler arasında bir ayniyetin bulunması gerekmektedir.

C. Tek Fiil ile Birden Fazla Suçun Gerçekleşmesi

Tek fiil ile birden fazla suç meydana geldiği takdirde fikri içtimadan söz edilebilir. Tek fiil ile tek suç oluştuğu takdirde fikri içtima müessesesine başvurulmaz. Oluşan birden fazla suç birbirinden farklı ise farklı neviden fikri içtima, birden fazla suç aynı suç türünü oluşturuyorsa aynı neviden fikri içtima hükümleri uygulanır.[294]

Kanun yerine bakıldığında aynı ve farklı neviden fikri içtima, tek bir kanun başlığı altına düzenlenmemiştir. Aynı neviden fikri içtima, zincirleme suç başlığı altında 43. maddenin 2. fıkrasında düzenlenerek verilecek ceza, 43. maddenin 1. fıkrasında düzenlenen zincirleme suç hükümlerine atıf yapılarak belirlenmektedir. Farklı neviden fikri içtima 44. maddede müstakil olarak düzenlenerek ayrı bir ceza oranı hükme esas alınmıştır. Fikri içtima başlığı altında yalnızca farklı neviden fikri içtima düzenlenmiş olup zincirleme suça göre ortak paydası daha fazla olmasına rağmen aynı neviden farklı içtima ile aynı kanun maddesi başlığı altında düzenlenmemiştir. Kanun sistematiği açısından, tek fiil ile birden fazla suça sebebiyet veren aynı ve farklı neviden fikri içtima müesseslerinin aynı kanun başlığı altında toplanarak fıkralar halinde düzenlenmesi daha isabetli olacaktır.[295]

[294] Zafer, **Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m. 1-75,** s. 625.
[295] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 589.

1. Fikri İçtimaın Türleri

a. Aynı Neviden Fikri İçtima

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 43. maddesinin ikinci fıkrasına göre aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda ceza, dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılmaktadır. 756 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda aynı neviden fikri içtima düzenlenmemekteydi. Fiil sayısını neticeye göre belirleyen görüşe göre oluşan tek bir neticenin aynı hükmü birden fazla kez ihlal etmesi mantıklı bulunmamaktaydı.[296] Tek bir sözle birden fazla kişiye hakaret edilmesi birden fazla netice anlamına gelmekteydi. Zincirleme suç hükümlerine aykırı bir durum yoksa zincirleme suç hükümleri uygulanmaktaydı.[297]

Yeni TCK ile fiil sayısını harekete göre belirleyen görüş hâkim olduğundan kanun maddeleri bu görüş doğrultusunda yazılmıştır. Tek hareket ile aynı anda tek suçun birden fazla kişiye karşı işlenebildiği durumlarda kanun koyucu aynı neviden fikri içtima kurumunu getirerek kanun boşluğunu doldurmuştur.

Aynı neviden fikri içtimada, fiilin tek olması ve bu fiil ile birden fazla kişiye karşı aynı suçun aynı anda işlenmesi olmak üzere iki şartı bulunmaktadır.[298] Örneğin bir odada bulunan topluluğa karşı tek bir sözle hakaret suçunun işlenmesi durumunda mağdur sayısınca ceza tayini yapılmamakta tek ceza verilerek artırıma gidilmektedir. Birden fazla kişiye karşı işlenebilmesi şartı, oluşan suç konularının birbirinden farklı olmasını gerektirir. Suç konusunun tek olduğu hallerde suçtan birden fazla kişi zarar görmüş olsa dahi tek bir suç oluşmuştur. Birden fazla kişinin suçtan zarar görmüş olması aynı neviden fikri içtimaın uygulanması için yeterli değildir.[299]

---

[296] Ekrem Çetintürk, "Farklı Neviden Fikri İçtimaın Ceza Adaletine Zarar Veren Sonuçlarına İlişkin Değerlendirmelere", **Yargıtay Dergisi**, Cilt 45, Sayı 1, Ocak 2019, s. 232.

[297] 765 sayılı TCK'nun 80. maddesi ise, zincirleme suçu şu şekilde düzenliyordu: *"Bir suç işlemek kararının icrası cümlesinden olarak kanunun aynı hükmünün birkaç defa ihlal edilmesi, muhtelif zamanlarda vaki olsa bile bir suç sayılır. Fakat bundan dolayı terettüp edecek ceza altıda birden yarıya kadar artırılır".*

[298] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 590.

[299] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 522-523.

Örnek olarak sahte bir senet düzenlenirken birden fazla kişi alacaklı olarak gösterilmiş olsa dahi suç konusunun tek bir senet olması sebebiyle tek bir sahtecilik suçu oluşur. Müşterek olarak malik olunan bir otomobilin çalınması durumunda tek bir hırsızlık suçu oluşmuştur. Müşterek malik olan karı kocanın evine izinsiz olarak girildiğinde tek bir konut dokunulmazlığının ihlali suçu işlenmektedir.[300] İkinci olarak farklı eşyalar tek bir kişinin zilyetliğine bırakıldığında eşyaların çalınması durumunda da işlenen hırsızlık suçu tektir. Örneğin vestiyer görevlisine bırakılan palto ve şapka, sınava girmeden önce giriş kapısında bulunan emanetçiye bırakılan çantaların çalınması sonucunda muhtelif eşyalar tek bir kişinin hakimiyet alanına bırakıldığı için tek bir hırsızlık suçu işlenmektedir.[301]

Bir başka örnek olarak, görevi yaptırmamak için direnme suçunun konusu kamu güvenidir. Kamu güveni, kamu görevlileri tarafından sağlandığından bu suçun birden fazla kamu görevlisine karşı işlenmiş olması durumunda oluşan suç tekliği-çokluğu tartışılagelmiştir.[302] Uygulama ve öğretide görüş birliği bulunmamasına

---

[300] Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 690.

[301] Müşterek maliklik ve emanetçi konumunda olan zilyedliğe karşı suçun işlenmesi tek hırsızlık suçu olarak kabul edilmiştir. Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 26.04.2022 tarihli Esas: 2021/10184 Karar: 2022/6479 nolu kararına göre:

"Birinci husus, örneğin birden fazla kişinin iştirak halinde veya müşterek malik olarak maliki olduğu bir otomobilin çalınması halinde, bir hırsızlık suçu işlenmiş kabul edilecektir. Çünkü, suçun konusu aynıdır. Aynı olan suçun konusu üzerinde birden fazla kişinin iştirak halinde veya müştereken malik olması eşyaya yönelik olarak hırsızlık suçunun işlenmesi halinde, mağdur sayısınca suçun oluştuğunu söylemek mümkün değildir. Bu durumda fiilin tekliğinin yanı sıra, suçun konusu da tekdir. TCK'nın 43. maddesinin ikinci fıkrası hükmünün uygulanabilmesi, için suçun konusunun da farklı olması gerekir.

İkinci husus, failin hırsızlık suçunun konusunu oluşturan her bir eşyanın mülkiyetinin farklı kişilere ait olmasına rağmen, bu eşya üzerinde bir kişi zilyed olabilir. Mülkiyeti farklı kişilere ait olan eşya üzerinde emanetçi konumunda bir kişi zilyeddir. Emanetçi ambarında bulunan mülkiyeti farklı kişilere ait eşyaların çalınması, halinde, suçun mağduru, bu eşyalar üzerinde meşru zilyed konumundaki emanetçidir. Farklı kişilere ait olan eşyayı nakletmekte olan bir kamyoncu, bu eşya üzerinde meşru zilyeddir. Kamyondan bu eşyaların çalınması halinde, mağdur, zilyed konumundaki kamyon şoförüdür. Bu itibarla, söz konusu örnek olaylarda bir hırsızlık suçunun işlendiğini kabul etmek gerekir. Bu örnek olaylarda suçun konusunu oluşturan muhtelif eşyanın mülkiyeti farklı kişilere ait olsa bile, bu eşya üzerindeki hakimiyeti ve zilyetliği esas alarak, bir hırsızlığın işlendiğini kabul etmek gerekir. Muhtelif kişiler tarafından vestiyer görevlisine teslim edilmiş olan palto gibi eşyanın çalınması halinde, bir hırsızlık suçu işlenmiştir."

[302] "Yargılamaya konu edilen görevi yaptırmamak için direnme suçunda; 2009 yılına kadar mağdur sayısının birden fazla olması durumunda TCK'nın 43/2 maddesinin uygulanamayacağına dair teoride ve uygulamada herhangi bir duraksama yaşanmamasına karşın, yasada hiçbir değişiklik olmadan 2009 yılının sonlarından itibaren Yargıtay Yüksek 4. Ceza Dairesi tarafından içtihat değişikliğine gidilmiş, ancak uygulamada mağdur sayısının fazla olması durumunda TCK'nın 43/2 maddesinin uygulanacağına dair önceki içtihatlarla çelişen içtihatlar öğretide desteklenmeyerek aşağıda

karşın görevi yaptırmamak için direnme suçunun icrai hareketleri olan cebir veya tehdidin kamu güvenini zedeleyici tek bir fiil olarak kabul edilmesi sebebiyle suç birden fazla kamu görevlisine karşı işlenmiş olsa dahi tek bir suç oluşmaktadır.[303] Suç çokluğu oluşmadığından aynı neviden fikri içtima hükümleri uygulanamaz. Birden fazla kamu görevlisine karşı işlenmesi cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi kapsamında dikkate alınır. Benzer şekilde bazı Yargıtay dairelerinin ticareti terk suçunun bir kez işlenebilen suç olması sebebiyle müşteki sayısı fazla olsa dahi 43. maddenin uygulanmaması gerektiği hakkında kararları mevcuttur.[304]

Hırsızlık suçu kendi içinde işlenme şeklinin fazla oluşu ve ülkemizdeki suç oranları dikkate alındığında[305] hırsızlığın ilk sıralarda olması ve yüksek mahkeme kararlarında tartışma konusu olması sebebiyle hırsızlık suçunun aynı neviden fikri içtima açısından ayrıca irdelenmesi uygun görülmüştür. Hırsızlık suçunun farklı

---

açıklandığı üzere tamamen önceki içtihatlar doğrultusunda (TCK'nın 43/2 maddesinin uygulanamayacağına dair) görüşler ileri sürülmüştür." (Yargıtay 4. Ceza Dairesi Esas: 2021/17327 Karar: 2023/24234 nolu kararı)

[303] Yargıtay 4. Ceza Dairesi Esas:2021/17327 Karar:2023/24234 nolu kararı.

[304] **Yargıtay 16. Hukuk Dairesi, 30/06/2014 tarihli, 2014/8665 Esas, 2014/9307 Karar nolu kararında:** "Zincirleme suç halinde aynı suçun aynı kişiye karşı birden fazla işlenmiş olması ve bu suçların bir suç işleme kararının icrası kapsamında işlenmesi, bir başka anlatımla bu suçlar arasında subjektif bir bağ bulunması gerekmekte olup, ticareti terk hükümlerine muhalefet suçunun da aynı sanık tarafından aynı işyeri ile ilgili olarak ancak bir kez (ticaret terk edilebileceği) işlenebileceğinden, zincirleme suç olarak işlemesi mümkün değildir. O halde ticareti terk suçundan dolayı hükmedilen temel hapis cezasının TCK'nın 43/1-2. maddeleri gereğince artırılmasına karar verilmesi isabetsiz, temyiz itirazları bu itibarla yerinde görüldüğünden kabulü ile hükmün istem gibi BOZULMASINA," karar verilmiştir.

Yargıtay 19. C.D 12/11/2015 gün, 2015/7112 K, 31/03/2016 gün, 2016/14243 Karar sayılı ilamlarında özet olarak; "2004 sayılı İİK'nın 337/a maddesindeki ticareti usulüne aykırı terk etmek suçunun maddede gösterilen icra hareketlerinden birinin işlenmesi ile oluşan tek bir suç olması ve suçtan zarar görenlerin birden çok olmasının bu sonucu değiştirmeyeceği cihetle; sanık hakkında 5237 sayılı TCK'nın 43. maddesi gereğince zincirleme suç hükümlerinin uygulanamayacağı, ancak Antalya 3. İcra Ceza Mahkemesinin 2014/487 ve 2014/1313 Esas sayılı dosyalarında İİK'nın 337/a maddesi uyarınca yargılanıp ceza aldığı anlaşılan sanık hakkındaki söz konusu davaların birleştirilmesi ve tek ceza verilmesi gerekirken her dosya için ayrı ayrı mahkumiyet hükmü kurulduğundan bahisle yerel mahkemece verilen mahkumiyet kararlarının BOZULMASINA," karar verilmiştir.

Yargıtay 11. Ceza Dairesinin 10/04/2014 gün, 2014/6980 K sayılı ilamında; "Ticareti usulüne aykırı terk etmek suçunun, icra takip dosya sayısı birden fazla olsa dahi, aynı işyeri ile ilgili olarak ancak bir kere işlenebileceği cihetle..."

[305] "*TCK'da belirlenen suçlarla ilgili olarak yıl içinde açılan dosyalardaki suç sayısı 3.074.691 olup, ilk üç sırayı, 721.762 ile malvarlığına karşı suçlar (TCK 141-169) 656.713 ile vücut dokunulmazlığına karşı suçlar (TCK 86-93) ve 446.546 ile hürriyete karşı suçlar (TCK 106-124) almaktadır."* Adalet İstatistikleri 2022, (https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/29032023141410adalet_ist-2022cal%C4%B1sma100kapakl%C4%B1.pdf) Tarih 12.01.2024

mağdurlara karşı işlendiği durumda gerçek içtimaın mı yoksa aynı neviden fikri içtimaın uygulanıp uygulanmayacağı konusunda Yargıtay kararları arasında görüş ayrılıkları hala sürmektedir.

Tartışma, ortalıkta bırakılan farklı kişilere ait eşyaların, kimsenin zilyetlik veya hakimiyet alanına bırakılmadığı durumlarda işlenen hırsızlık suçu sayısında toplanmaktadır. Öğretide bir görüşe göre muhafaza altında bırakılmayan bir yerde muhtelif kişilere ait eşyaların çalınması durumunda hukuki anlamda tek bir fiilin varlığı kabul edilerek tek bir fiille birden fazla kişiye karşı hırsızlık suçu işlenmiş olacağından 43/2 gereği faile tek ceza verilerek artırım yapılması gerekir. Mülkiyetin farklı kişilere ait olması sebebiyle mağdur sayısınca hırsızlık suçunun oluştuğu sonucuna varılmamalıdır.[306]

Yargıtay bir kararında öğretmenler odasında bulunan bilgisayar ve telefonların çalınması eylemlerinin tek bir hırsızlık suçu oluşturmayacağı zira çalınan eşyaların farklı öğretmenlere ait olduğu kaldı ki hukuki anlamda da tek bir fiil olarak kabul edilemeyeceği bu sebeple birden fazla hırsızlık suçunun gerçekleşmiş olduğu sonucuna varmıştır.[307] Bir başka kararında üzerlerinde farklı seri numaraları bulunan on ayrı su sayacının çalınması eyleminin gerçek içtima kuralına göre cezalandırılması gerektiği yönünde karar vermiştir.[308]

Yargıtay 6. Ceza Dairesi, bir kararında, camide birden fazla kişiye ait ayakkabıları çalmak suretiyle işlenen hırsızlık suçunda, çalma eyleminin doğal anlamda birden fazla hareket olmasına karşın hukuki anlamda tek fiilin varlığı kabul edilerek aynı neviden fikri içtimaın uygulanmasına karar vermiştir.[309] Önemle belirtmek gerekir ki konu hakkındaki tartışmalar devam etmekte olup somut olaya göre farklı kararların verildiği de görülmektedir.

[306] Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 691.
[307] Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 22.04.2014 tarihli, 2013/13-5 E., 2014/204 K. nolu kararı.
[308] Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 06.06.2017 tarihli, 2017/317 E., 2017/317 K. nolu kararı.
[309] Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 23.02.2022 tarih, 2021/7254 Esas, 2022/2258 Karar nolu kararı.

Aynı dairenin farklı bir kararının gerekçesinde camiden ayakkabı çalma olayını cezanın belirlenmesi yönünden önem arz etmektedir: "*Dairemizin, oy çokluğuyla verdiği 16.01.2012 gün ve 2011/31869 esas, 2012/778 karar sayılı kararında ise; "üç ayrı vakitte (... aynı gün ikindi, akşam ve yatsı vakitlerinde), üç ayrı camiiden olmak üzere, toplam 25 çift ayakkabı çalınması olayında, mağdur sayısınca (25 ayrı) suç değil; her bir camiiden gerçekleştirilen birden fazla mağdura ait ayakkabı çalınması fiili ayrı birer hırsızlık suçu kabul edilip, bu fiillerin mağdurları birden fazla olduğu için, aynı neviden fikri içtima hükümleri uygulanmak suretiyle üç ayrı camiden üç ayrı hırsızlık suçunun varlığı" kabul edilmiştir. Karara konu olayda, gerçek içtima yâni mağdur sayısınca fiil ve hırsızlık suçunun oluştuğu görüşünün kabulü hâlinde failin, çaldığı 25 çift ayakkabı nedeniyle, en az 25 yıl 200 ay yâni yaklaşık 41 yıl 7 ay (6545 sayılı Kanun değişikliğinden sonra ise 100 yıldan fazla ...) ceza alması gerekecektir. Bu cezanın fiilin ağırlığıyla orantılı olamayacağını değerlendirmekteyiz."*[310]

Yargıtay failin muhtelif eşyaların farklı kişilere ait olduğunu bilebilecek durumda olup olmadığı kıstasından yola çıkarak suç sayısını belirleme yolundan gitmektedir. Her ne kadar çalma eylemlerinin hukuki anlamda tek fiil oluşturmayacağından gerçek içtima kuralıyla ayrı ayrı cezalandırılması sonuç bakımından kanaatimizce de isabetli olsa da suç sayısının belirlenmesinde eşyaların farklı kişilere ait olduğunun fail tarafından bilme kıstası hatalıdır. Zira suç olarak tanımlanan eylemin ve oluşan neticenin bilerek ve isteyerek işlenmesi aranmaktadır. Bilme unsuru, suçun gerçekleştirilmesi için gereken eylem ve oluşacak neticesi bakımından olup failin mağduru bilip bilmemesi yönünden bir önem taşımamaktadır. Fiili işleme iradesiyle kanunda tanımlanan eylemin gerçekleştirilmesiyle suç meydana gelmektedir.

Belirtmek gerekir ki, somut olay açısından aynı neviden fikri içtimaın uygulanmaması da problem oluşturabilmektedir. Tek bir fiille 20 kişiyi tehdit suçunda aynı neviden fikri içtima maddesi getirilmediği takdirde gerçek içtima kuralı

[310] Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 26.04.2022 tarihli Esas: 2021/10184 Karar: 2022/6479 nolu kararı.

uygulanacak ve fail 20 kez tehdit suçundan ayrı ayrı ceza alacaktır. Bu durum cezanın veriliş amacını aşarak faile orantısız ve aşırı bir cezalandırma yolu olup cezası daha ağır olan tek bir suçu işlemesi yönünde faili teşvik ettiği anlamına geldiği söylenebilir. Ceza adaletini ve toplumsal refah dengesi bozmamak adına aynı neviden fikri içtimaın uygulanması gerekmektedir.

Öte yandan "kasten öldürme, kasten yaralama, işkence ve yağma" gibi toplum nezdinde sonucunun ağır olduğu suçlarda kanun koyucu 43. maddenin son fıkrasında aynı neviden fikri içtimaın uygulanmayacağını hüküm altına almıştır. Bu suçlar bakımından tek fiille birden fazla kişiye karşı işlense bile, gerçek içtima uygulanarak kaç tane suç oluşmuşsa her suçtan ayrı ayrı fail cezalandırılır. Tek fiille birden fazla kişinin ölümü meydana geldiğinde aynı neviden fikri içtima uygulanması faili az enerji ile çok şey yapmasının ödüllendirileceği anlamına gelecektir ki bu durum ceza adaleti açısından mümkün görülmemektedir.[311]

Aynı neviden fikri içtima uygulanması gerekirken kanunda bazı maddelere göre gerçek içtima kurallarının uygulanmasına veya cezanın ağırlaştırılmasına ilişkin özel içtima hükümleri yer almaktadır. Bu tür düzenlemeler bulunduğu takdirde tek suçtan artırım yapılmayacaktır. Soykırım suçu ve insanlığa karşı işlenen suçlarda madde hükmüne göre kasten yaralama ve kasten öldürme suçları bakımından mağdur sayısınca ceza verilir. Ancak bu özel düzenleme bulunmasaydı dahi 43. maddenin son fıkrasına göre gerçek içtima kuralları uygulama alanı bulacaktır.[312]

Bir başka örnek olarak bir başkasını, sağlığını bozmak amacıyla ve bu amacı gerçekleştirmeye elverişli olacak surette, radyasyona tabi tutan kişi hakkında fiilin belirsiz sayıda kişilere karşı işlenmiş olması halinde, beş yıldan az olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur. Kanun koyucu topluma karşı tehlikeyi korumak adına cezayı ağırlaştırarak düzenlemiştir. Böylece radyasyon yayma suçunun tek fiille

[311] İçel, "Fikri İçtima Üzerine Bir İnceleme", s. 175.
[312] Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 298.

birden fazla kişiye işlendiği durumlarda 43. maddenin ikinci fıkrası uygulanmayacaktır. [313]

Son olarak TCK madde 85/2'ye göre taksirle tek fiille birden fazla kişinin ölümüne yahut birden fazla kişinin ölümüyle birlikte birden fazla kişinin yaralanmasına sebebiyet verildiği durumlarda kişi iki yıldan on beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ceza ağırlaştırılarak kanunda özel olarak düzenleme getirildiğinden aynı neviden fikri içtimaya göre belirlenen ceza artırım oranı uygulama alanı bulamaz.[314]

b. Farklı Neviden Fikri İçtima

Türk Ceza Kanunu'nun fikri içtima başlığı altında 44. maddesine göre, işlediği tek fiil ile birden fazla farklı suçun oluşumuna sebebiyet veren fail en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılır. Kanun koyucu tek fiille birden fazla farklı suç için faili ayrı ayrı cezalandırmak yerine işlenen suçlar arasındaki en ağır cezayı gerektiren suçtan cezalandırmayı yeterli görmüştür. Kanun koyucu tarafından daha az ceza gerektiren suçtan cezalandırılmaması tercih edilerek erime sistemi kabul edilmiştir.[315]

Farklı neviden fikri içtimada cezanın belirlenmesinde, işlenen farklı türdeki suçlardan yaptırımı en ağır olan suçun cezasıyla faili cezalandırma yöntemi tercih edilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, kanun koyucu daha hafif olan suçları en ağır suçun içinde eriterek hafif suçtan cezalandırmadığı gibi en ağır suçtan verilen cezada bir artırım yapılmaksızın hüküm verilmesidir.[316]

Farklı neviden fikri içtimaın oluşabilmesi için tek fiil ve tek fiille birden fazla farklı suçun meydana gelmiş olması temel iki şartıdır. Tek fiilin ne anlama geldiği fiil kavramı başlığı altında değerlendirilmiştir. Fiilin hareket olduğunu kabul eden

[313] Artuk, Gökcen, Alşahin, Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 812.
[314] Artuk, Gökcen, Alşahin, Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 812.
[315] Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 297.
[316] Artuk, Gökcen, Alşahin, Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 801**.**

görüşe göre, hukuki anlamda hareketin netice aranmaksızın ayrı ayrı farklı normları ihlal etmesi gereklidir. Fiilin netice olduğunu kabul eden görüşe göre, tek bir neticenin ihlal ettiği hukuki değerin farklı norm başlığı altında korunması gerekmesiyle farklı neviden fikri içtima söz konusudur.[317] Ancak fiilin hareket olduğunun kabulüyle hareketin tam ayniyetiyle birden fazla suçun oluşması gerekmektedir.

Farklı suçlar, farklı suç türü anlamına gelmektedir. 5237 sayılı TCK'nın 44. maddesinin gerekçesinde; *"Bir suçun temel ve nitelikli şekilleri dışındaki suçlar, fikri içtima uygulamasında farklı suç olarak kabul edilmelidir"* şeklinde açıklamalara yer verilmiştir. Buna göre, anılan maddede yer alan "farklı suç"tan kastedilen, bir suçun temel ve nitelikli şekilleri dışında kalan ve Türk Ceza Kanunu'nda ya da diğer özel ceza kanunlarında yer alan suç hükümleridir. Bunun yanında, bir suçun temel ve nitelikli hâli ya da unsurları aynı olan suçlar aynı suç sayılır. Bir suçun teşebbüs aşamasında kalması ile suçun tamamlanması veya doğrudan kastla işlenmesi ile olası kastla işlenmesi hâllerinde de aynı suç söz konusu olacaktır.[318]

Fikri içtimaın uygulanabilmesi için en az iki suçun oluşması gerekir. Failin mağdurun evini yakarak mağduru öldürmesi halinde hem genel güvenliği kasten tehlikeye sokma suçu hem de kasten öldürme suçunun nitelikli hali işlenmiş olur.[319] Biri suç diğeri kabahat ise fikri içtima uygulama alanı bulamamaktadır. Birden fazla kabahatin oluştuğu durumlarda fikri içtimaın yolu açılmaktadır. Ancak buradaki şart kabahatin sadece para cezasını öngören fiil ile işlenmesidir. Bu durumda en ağır para cezası gerektiren kabahat bakımından cezalandırılacaktır. Kabahatler Kanununda idari para cezası dışında başka idari yaptırımlar hüküm altına alınmışsa bu takdirde farklı neviden fikri içtima uygulanamayıp her kabahat ayrı ayrı cezalandırılır.[320]

"Tek fiille birden fazla suç normunun ihlali hâlinde, bu normlar arasındaki içtima ilişkisi ya "farklı neviden fikri içtima" ya da "görünüşte içtima" kapsamında

[317] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 585.
[318] Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 5.2.2019 T., 2018/310 E., 2019/62 K. nolu kararı.
[319] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 660.
[320] Kabahatler hakkında detaylı izahı ilerleyen bölümlerde yapılmıştır.

kalmaktadır."[321] Her iki alanda tek fiile birden fazla norm ihlali yapılmaktadır. Ancak görünüşte içtima kurallarında (özel normun genel normdan önceliği, bir normun diğeri tarafından tüketilmesi ve yardımcı normun sonralığı ilkeleri) suçun çokluğu görünüşte olduğundan aslında ortada tek bir suç oluşmaktadır. Görünüşte tek bir suçun varlığı durumunda görünüşte içtima kurallarına göre tek bir norm uygulanmaktadır. Bu durumda birden fazla farklı suç çokluğu oluşmadığından farklı neviden fikri içtimadan söz edilememektedir. Önemle belirtilmek gerekir ki fikri içtimaın uygulanabilmesi için görünüşte içtima şartlarının oluşup oluşmadığı kontrol edilmeli, oluşmadığı takdirde madde 44 uygulamasına gidilmelidir.[322]

Bir fiille bir suçun birden fazla farklı nitelikli halini oluşması sorununun incelenmesi gerekmektedir. Örneğin Yargıtay'ın bir kararında etrafı duvarla çevrili cami binası ile aynı bahçe içinde bulunması nedeniyle caminin eklentisi niteliğinde olan tuvaletin musluklarının çalınması olayının hırsızlık suçunun TCK'nın 142. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde düzenlenen "*kamu yararına veya hizmetine tahsis edilen eşya hakkında"* ve ikinci fıkrasının (h) bendinde düzenlenen *"bina veya eklentileri içinde muhafaza altına alınmış olan eşya hakkında"* olmak arasında hangi nitelikli hal kapsamında kaldığı tartışmaya yol açmıştır. Gelinen noktada iki farklı nitelikli hal hakkında 44. madde hükmünün uygulanmasının mümkün olmadığı sonucuna varılmıştır.[323]

---

[321] Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 2017/1153 E., 2021/203 K. nolu kararı.

[322]Demirel, "Tehlike Suçları- Zarar Suçlarına İlişkinin İçtima Kuralları Kapsamında Değerlendirilmesi", s. 1484.

[323] "*İşlenen bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşması hâlinde uygulanma imkânı bulunan TCK'nın 44. maddesinin, bir fiil ile aynı suçun daha ağır veya daha hafif cezayı gerektiren birden fazla nitelikli hâlinin ihlal edilmesi durumunda uygulanması mümkün değildir. Dolayısıyla aynı suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâllerine ilişkin düzenlemeleri içeren TCK'nın 142. maddesinin birinci fıkrasının (a) ve ikinci fıkrasının (h) bentleri arasında farklı neviden fikri içtima ilişkisinden söz edilemeyecektir."* Ayrıca iki farklı nitelikli hal arasında görünüşte içtima ilişkisinin bulunmadığı da izah edilerek açıklanmaya devam edilmiştir. "*Görünüşte içtima kuralları yönünden ise hırsızlık suçunun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâllerine ilişkin düzenlemeleri içeren TCK'nın 142. maddesinin 1. fıkrasının (a) ve 2. fıkrasının (h) bentleri arasında tüketen-tüketilen veya asli-tali norm ilişkisinin bulunmadığı da kuşkusuzdur. Özel-genel norm ilişkisi bakımından ise anılan bentler, hırsızlık suçunun temel şeklinin düzenlendiği TCK'nın 141. maddesine nazaran özel norm niteliğinde bulunmakla birlikte, kendi aralarında bu türde bir görünüşte içtimaya konu olamayacaklardır."* (Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 25.10.2023 tarihli 2022/2-590 Esas, 2023/548 Karar nolu kararı.)

Farklı neviden fikri içtimaın yalnızca yaptırım hususu değil yapısal anlamda da adil olmayan problemler barındırmaktadır. Tek fiilin belli bir mağdura yönelik neticesi olan iki farklı suçun oluştuğu durumlarda en ağır olanından ceza vermek aslında suçlardan birini yok saymak anlamına gelmektedir. Örneği tek bir yumrukla mağdurun basit tıbbi müdahaleyle giderilemeyecek şekilde yaralanması ve gözlüğünün kırılması gibi durumunda fail yalnızca yaralamadan dolayı cezalandırılacaktır. Bu adaletsizliği giderebilmek için, cezanın bireyselleştirilmesi sırasında hâkim hafif suçu da dikkate alarak ağır suçta belirtilen ceza aralığı içerisinde alt sınırdan uzaklaşarak temel cezayı belirlemesiyle problemin önüne geçilebilir.[324] Zira faili yalnızca en ağır cezadan mesul tutmak anlamına gelir ki bu durum ceza adaleti sorununu ortaya çıkarmaktadır. Nitekim bu husus Yeni TCK'nın hazırlığı için TBMM Adalet Komisyonunda yapılan çalışmalarda hâkimin ceza oranında belli bir artırım yapabilmesine yönelik takdir yetkisi tanınması önerilmişse de bu öneri kabul görmemiştir.[325]

Bu durum Yargıtay'ın kendi kararlarında da eleştiri olarak getirilmiş ancak kanun maddesi olduğundan uygulamak dışında başka bir seçeneğin olmadığı da ifade edilmiştir: *"Diğer yandan tek atışla bir kişinin ölümüne bir ya da birkaç kişinin ise ağır şekilde yaralanmasına neden olan bir sanığın sadece öldürme suçundan cezalandırılıp sonuçları ne kadar ağır da olsa yaralama suçundan cezalandırılmaması bu bağlamda TCK'nın 44. maddesinin mevcut hâliyle ceza adaleti yönünden sakıncalı durumlara yol açtığı savunulabilirse de; hâkimler kanuna göre adalet dağıtırlar, kendilerine göre adalet dağıtamazlar. Hâkim kanunu beğendiği veya adil bulduğu için değil, içinde bulunduğu ceza hukuku düzeninde var olan çıkar çatışmalarını ve dolayısıyla irade uyuşmazlıklarını çözmek üzere usulüne uygun olarak konulmuş ve yürürlükte olan beşerî davranış kuralı olan ceza normunu, salt bu niteliğinden dolayı yani usulüne uygun olarak konulmuş "Kanun" olma niteliğinden dolayı uygulamak zorundadır."*[326]

[324] İçel, "Suçların İçtimaı", s. 100.
[325] Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 697.
[326] Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 05.02.2019, 2018/310 E., 2019/62 K. nolu kararı.

Kanun koyucu bazı durumlarda farklı neviden fikri içtimaın uygulanırken belli oranda artırım yapılarak ceza verilmesini özel olarak düzenlemiştir. Örneğin TCK 297/1 maddesi gereği ceza infaz kurumunda silah ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde temin edilmesi veya bulundurulması her biri bakımından ayrı bir suç oluşturduğu takdirde en ağır suçtan cezalandırarak belli oranda artırım yapılır. Fakat yukarıda izah edildiği gibi genel kural suçlardan yalnızca en ağırından cezalandırılmasıdır.[327]

Farklı neviden fikri içtimaın madde gerekçesine bakıldığında hedefte sapma ile birlikte değerlendirilmiştir. Zira madde 44'ün en çok uygulandığı alana hedefte sapma halindedir. Nitekim kanun gerekçesi *"Gerek doktrinde gerek uygulamamızda, hedefte sapma durumunda da fikri içtima hükmünün uygulanması gerektiği konusundaki görüş hâkimdir. Bu nedenle, kanuni düzenlemede hedefte sapmanın şahısta yanılma ile birlikte değerlendirilmesinden vazgeçilmiştir. Örneğin bir kişiyi yaralamak için fırlatılan sopa, mağduru yaraladıktan sonra veya mağdura isabet etmeden vitrin camına çarparak kırılmasına neden olabilir. Bu durumda, sopa fırlatma fiiliyle hem tamamlanmış veya teşebbüs aşamasında kalmış kasten yaralama suçu hem de başkasının malına zarar verme suçu işlenmiş olmaktadır. Aynı şekilde, bir kişiyi öldürmek için ateşlenen silâhtan çıkan kurşun, mağdura isabet etmeden duvara çarpması nedeniyle sekerek bir başkasının ölümüne veya yaralanmasına neden olabilir. Bu durumda, hedeflenen kişi açısından kasten öldürme suçu teşebbüs aşamasında kalmıştır; ancak, sekme sonucunda ölümüne veya yaralanmasına neden olunan kişi açısından ise, taksirle öldürme veya taksirle yaralama suçu işlenmiş olmaktadır. Bu gibi durumlarda kişi işlediği bir fiille birden fazla farklı suçun oluşumuna neden olmaktadır ve bu suçlardan en ağır cezayı gerektireni ile cezalandırılmasıyla yetinilmelidir."* örneklerle izah ederek farklı neviden fikri içtimaı gerekçelendirmiştir. Bu sebeple hedefte sapma incelenmesi gereklidir.

2. Fikri İçtima Açısından Hedefte Sapma

[327] Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 697.

Failin cezalandırılması suça yönelik iradesi ile değerlendirilmekle birlikte iradenin dış dünyadaki tezahürüne göre belirlenmektedir. Somut olay failin iradesi doğrultusunda gelişebileceği gibi failin öngörmediği olaylar bakımından da gelişebilir. Suçun oluşumunda failin gerçekleştirmeye yönelik iradesi ile iradenin dış dünyada meydana gelen tezahürü arasındaki fark halinde sapma söz konusudur. Bu bağlamda sapma hedefte sapma, suçta sapma ve nedensellik bağında sapma olarak üçe ayrılmaktadır.[328] Fikri içtimaı ilgilendiren sapma türü hedefte sapma olduğundan yalnızca bu kısım çalışmamızda ele alınmıştır.

Failin hareketinin suçu işlemek istediği kişinin dışında farklı bir kişiye yönelik olarak gerçekleşmesi durumunda hedefte sapma söz konusudur.[329] Failin basiretsizliği sebebiyle işleme iradesinde olduğu suçun dışında başka bir suç oluşmaktadır. Hedefte sapma, şahısta hatadan farklıdır. Hedefte sapmada sapan failin iradesi değil dış dünyadaki harekettir. Şahısta hatada ise mağdurun şahsında hataya düşülmektedir.[330] Dolayısıyla failin iradesinde bir sapma söz konusudur. Örneğin, A'yı öldürmek isteyen B'nin attığı kurşundan çıkan saçmanın A'nın yanında duran C'ye isabet etmesinde hedefte sapma, B'nin A'yı C sanarak C'ye ateş etmesinde şahısta hata söz konusudur. Hedefte sapmada mağdur şahıs karıştırılmamakta, hareketin sonucunda sapma meydana gelirken şahısta hatada mağdur karıştırılarak failin iradesinde bir hata meydana gelmektedir. [331]

[328] Toroslu, Toroslu, **Ceza Hukuku Genel Kısım**, s. 274.
[329] Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 431.
[330] Önder, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 352.
[331] Nitekim hedefte sapma ve şahısta hata arasındaki fark kararlarda izah edilmiştir. "Hedefte sapma; yapılan hareketin, gerçekleştirilmek istenen suç konusu üzerinde değil de failin yetersizliği veya yeteneğini gereği gibi kullanamaması ya da sair bir sebepten ötürü meydana gelen sapma sonucunda başka bir konu üzerinde gerçekleşmesidir. Hedefte sapma hâlinde bir hata söz konusu değildir. Zira, hedefte sapmada sapan failin iradesi değil hareketidir. Bu halde hareket adeta saparak yön değiştirmekte ve neticesini istenilen konu üzerinde değil de başka bir konu ya da istenilen konu yanında istenilmeyen başka konu veya konular üzerinde gerçekleştirmektedir. Hatada ise failin bilgisizliği ya da yanlış bilgisi söz konusu olup, failin düşündüğü ile gerçek arasında zıtlık bulunmaktadır. Bu itibarla, hedefte sapma ile hatanın özel bir hali olan şahısta hata farklı hususlardır. Şahısta hatada fail mağdurun şahsında hataya düşmektedir. Örneğin, failin A'yı öldürmek isterken, A olduğunu zannederek B'yi öldürmesi gibi. Oysa hedefte sapmada fail, eylemini gerçekleştirmek istediği kişiyi karıştırmamakta, ancak hareketinin sonucunda meydana gelen sapma nedeniyle kastettiği kişi dışında bir başka kişi veya kastettiği kişiyle birlikte başka bir kişiyi de öldürmekte ya da yaralamaktadır."(YCGK-K.2013/600)

765 sayılı Eski TCK döneminde hedefte sapma ve şahısta hata halleri 52. maddede birlikte düzenlenmiştir.[332] Hedefte sapma hatada olduğu gibi fail tek bir suçtan cezalandırılır. Bu görüşe göre, şahısta hata halinde olduğu gibi tek bir suç vardır. A'yı B sanarak öldürmek ile A'yı öldürmek isteyerek merminin B'ye isabet etmesi sonucu ölmesinde bir fark bulunmamaktadır. Ancak bu görüşe göre, failin gerçekleştirmek istediği suç ile işlenen suçun aynı hukuki nitelikte olması gerekir.[333] A'yı yaralamak için atılan taşın arabasının camını kırması durumunda fail mala zarar verme suçuyla birlikte kasten yaralamaya teşebbüsten de cezalandırılır.

TCK'da hedefte sapma hali için bir hüküm bulunmamaktadır. Hata hükümleriyle birlikte düzenlemekten vazgeçilmiştir.[334] Zira hedefte sapma da tek neticeli ve çok neticeli sapma bakımından artık birden fazla suçun oluştuğu kabul edilmektedir. Yeni TCK döneminde hedefte sapma hali 30 ve 44. madde gerekçelerinde açıklanarak izah edilmekle yetinilmiş uygulaması doktrin ve yargı mercilerine bırakılmıştır. Nitekim 44. madde gerekçesinde hedefte sapmanın ele alınması, failin işlemek istediği ve sonucunda farklı birden fazla suçun oluşması sebebiyle hedefte sapmanın içtima konusuyla ilintili olduğu sonucuna varılarak düzenleme yapılmıştır.[335] TCK'da hatayı düzenleyen 30. maddenin gerekçesinde "*hedefte sapma hâli ile ilgili olarak bu madde kapsamında düzenleme yapılmasına gerek görülmemiştir. Çünkü hedefte sapma hâlinde bir hata söz konusu değildir. Bu durumda suçların içtimaı hükümleri kapsamında değerlendirilmesi gereken bir sorun söz konusudur. Nitekim, uygulamada da hedefte sapma, suçların içtimaı ve özellikle fikri içtima bağlamında ele alınmaktadır."* Bu sebeple hedefte sapma konusunun hata hükümlerinde düzenlenmesine gerek kalmamış ve hata konusundan ayrılarak suçların içtimaı bağlamında ele alınması gerekmiştir.

TCK 44. maddenin gerekçesinde; "*Gerek doktrinde gerek uygulamamızda, hedefte sapma durumunda da fikri içtima hükmünün uygulanması gerektiği*

[332] Önder, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 352.
[333] Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 432.
[334] Dönmezer, Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku,** s. 688.
[335] Hacıfazlıoğlu, **Teori ve Uygulamada Suçların İçtimaı (Bileşik Suç- Zincirleme Suç-Fikri İçtima)**, s. 285.

konusundaki görüş hâkimdir. Bu nedenle, kanuni düzenlemede hedefte sapmanın şahısta yanılma ile birlikte değerlendirilmesinden vazgeçilmiştir." denilmek suretiyle kanun koyucu hedefte sapma durumunda suç çokluğu varlığını kabul etmiştir. Meydana gelen netice tekliğine veya çokluğuna göre yapılan ceza tayini değişiklik arz etmektedir.

Fiilden hareketin mi yahut neticenin mi anlaşılması gerektiği hedefte sapma açısından önem arz etmektedir. Fiilden hareketin anlaşılması gerektiği görüşüne göre, fiil meydana gelen neticeye göre değil failin hukuki anlamda hareket kabul edilen davranışları olduğundan failin tek bir hareketiyle hedeflemiş olduğu bu suçla birlikte farklı bir suçun da meydana gelmesi durumunda birden fazla suç oluşmaktadır. Bu durum 44. maddenin tanımlamış olduğu husus olan tek fiille birden fazla suçun oluşumunu işaret ettiğinden ilgili maddenin uygulanması gerekir. Nitekim uygulama da bu doğrultudadır.

Fiilin netice olduğu görüşüne göre, dış dünyada meydana gelen neticeye göre failin fiil sayısı oluşmaktadır. Oluşan netice sayısı hedefte sapma türüne göre değişiklik arz etmektedir. Tek neticeli hedefte sapma açısından meydana gelen netice tektir böylece fiil bakımından da teklik söz konusudur. Fail tek fiille hem teşebbüs aşamasında kalmış hem de tamamlanmış iki farklı suçu gerçekleştirdiğinden fikri içtima uygulama bulmaktadır. Bu noktada fiilin hareket olduğu görüşüyle aynı sonuca varılmaktadır. Çok neticeli hedefte sapma suçu bakımından ise birden fazla neticenin oluşması sebebiyle failin birden fazla fiilinin olduğu kabul edildiğinden, bu görüşe göre tek fiil şartı gereken fikri içtima uygulanmamalı ve fail gerçek içtima kurallarına göre cezalandırılmalıdır.[336]

a. Tek Neticeli Hedefte Sapma

Fail işlemeye başladığı icra hareketlerinin hedeflediği suç konusunu tamamlamadan farklı bir suç konusunun işlenmesi durumunda tek neticeli hedefte

[336] Toroslu, Toroslu, **Ceza Hukuku Genel Kısım**, 174-175; Dönmezer, Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku** s. 688.

sapma söz konusudur. Suçun işlenmesi hedeflenen kişiye karşı işlenememiş olması teşebbüs sonucunu doğurmaktadır[337]. Bir başka deyişle icra hareketi suçun işlenmesi hedeflenen mağdura karşı başlamış olup fakat tamamlanamamış olduğundan söz konusu mağdura karşı işlenen suçun teşebbüs halinden dolayı fail cezalandırılır. Suç işlenmesi hedef olunmayan diğer kişiye karşı gerçekleştirilen suçun tamamlanmış halinden ceza verilir. Tamamlanan suç bakımından ceza tayini yapılırken failin kast yahut taksirle hareket edip etmediğine göre değerlendirme yapılır[338].

Hedeflenmeyen bir suç konusu gerçekleştiğinden failin doğrudan kastla suçu işlemediği sabittir. Hedeflenmemiş olan tamamlanan suç bakımından failin olası kast ve taksir değerlendirilmesi yapılarak suç tipi belirlenir. Muhtemel sonucu öngörüp kayıtsız kaldığı takdirde olası kast, failin neticeyi öngöremediği durumlarda suçun taksirli halinden ceza verilir[339]. Bir kişiyi öldürmek için ateş edildiğinde silahtan çıkan mermi duvardan sekerek bir başkasının yaralanmasına sebebiyet verdiği olayda fail hedeflenen kişi açısından öldürmeye teşebbüs, sekme sonucu yaralanan kişi bakımında taksirle yaralama suçu oluşmuştur. Merminin duvardan sekip sekmeyeceğini öngörebildiği ölçüde taksir değerlendirilmesi yapılacaktır. Bu gibi olaylarda tek fiille birden fazla farklı suç oluştuğundan farklı neviden fikri içtima şartları oluşarak faile bu suçların en ağırından olan öldürmeye teşebbüs suçundan cezalandırılır[340].

Sapma halinde oluşan suçların konuları farklı nitelikte olabilir. Arabanın camını kırmak için atılan taşın cama isabet etmeyerek A'nın başını yarması olayında mala zarar vermeye teşebbüs ile somut olaya göre olası kast veya taksirle yaralama suçu şeklinde iki farklı suç konusu oluşmaktadır. Suç konularının aynı nitelikte olduğu tek neticeli hedefte sapma durumu da mümkün olabilir. Örneğin A öldürülmek istenirken merminin sekmesi sonucu B'nin ölmesi olayında faile, A'ya

[337] Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.** 432.
[338] Dönmezer, Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku,** s. 688.
[339] Muhammed Demirel, **Taksirli Suç**, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2024, s. 535.
[340] Hacıfazlıoğlu, **Teori ve Uygulamada Suçların İçtimaı (Bileşik Suç- Zincirleme Suç-Fikri İçtima)**, s. 286.

karşı kasten öldürmeye teşebbüs, B'ye karşı olası kastla veya taksirle öldürme suçu şeklinde aynı nitelikteki suçların oluşması mümkündür[341].

Fiilin netice olduğu görüşünü savunan yazarlara göre, tek neticeli sapma halinde tek bir netice oluştuğundan failin tek bir suç işlediği kabul edilmelidir.[342] Tek bir suç oluştuğundan fikri içtimaın uygulanmasına yer olmamaktadır. Bir suçun işlendiği sırada failin elinde olmayan sebeplerle teşebbüs aşamasında kaldığı esnada aynı zamanda başka bir normun da ihlaline sebep olunduğu takdirde fail hem teşebbüs aşamasında kalan suçu hem de diğer suçu işlemiş olmaktadır. Bu görüşe göre ancak bu gibi durumlarda teşebbüste kalan suç ve tamamlanmış suç aynı anda işlenebilmekte ve böylece fikri içtima esasına göre ceza tayini yapılabilmektedir.[343]

b. Çok Neticeli Hedefte Sapma

Failin işlemeyi hedeflediği suçu gerçekleştirmekle beraber bunun yanında işlemeyi hedeflemediği başka bir suçun da gerçekleşmesi durumunda çok neticeli sapma oluşmaktadır. Çok neticeli hedefte sapmada, tek neticeli hedefte sapmanın aksine meydana gelen iki suç tamamlanmıştır. Failin gerçekleştirmek istediği suç bakımından doğrudan kastı söz konusu iken amaçlanmayan diğer suçun gerçekleşmesinde failin olası kastı veya taksiri söz konusudur.[344] Failin kastının ne olduğu değerlendirmeye alınarak suç tipi belirlenir. Öyle ki taksirle işlenen suçlar istisnai hüküm olduğundan bazı suçların taksirle işlenmesi durumunda yasa metni olarak hüküm altına alınmadığından suç oluşmayacaktır.[345] Bu durumda fail yalnızca işlemeyi amaçladığı suç bakımından cezalandırılır.

Gerçekleşmesi hedeflenmeyen diğer suç bakımından failin en fazla olası kastı söz konusu olabilir. A ve A'nın ailesine hasım olan C, A'yı vurmak için tetiğe birden fazla kez bastığında mermi saçmaları sonucu A'nın çok yakınında olan kardeşi B'nin

[341] Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 699.
[342] İçel, "Suçların İçtiması", s. 86.; Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 432-433.
[343] Dönmezer, Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku,** s. 688.
[344] Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 434.
[345] Demirel, **Taksirli Suç**, s. 536.

de yaralandığı olayda failin olası kastla hareket ettiği sonucuna varılarak hedefte sapmanın varlığı kabul edilirken doğrudan kastla hem A'yı hem B'yi öldürme niyetiyle tetiğe bastığı durumda failin hedefinde bir sapma söz konusu değildir. Hedefte sapma durumunda failin diğer suç bakımından en fazla olası kastı bulunmakta olup doğrudan kastın söz konusu olduğu olaylarda hedefte sapma gerçekleşmemiştir.[346]

Failin yeteneğini gereği gibi kullanamamasından kaynaklı meydana gelen suç tipi belirlenirken yukarıda ifade edildiği gibi failin kastından yola çıkılmalıdır. Kastın nitelendirilmesine göre suç tipi değişmektedir. Suç tipi belirlenmesi öldürme ve yaralama suçlarının birlikte gerçekleştiği olaylarda hayli önem arz etmektedir. Failin A'yı öldürmek maksadıyla ateş ettiğinde A'nın ölümüyle birlikte hemen yanında duran B'nin de yaralanması olayında failin B'ye yönelik kastının ne olduğu mevcut suç tipini belirlemekle birlikte belirlenen suç tipine göre aynı neviden ya da farklı neviden fikri içtimaın uygulanması gerekecektir. Ki bu durum cezanın belirlenmesi açısından önem arz edecektir.[347]

Olası kastla teşebbüsün mümkün olduğunu savunan görüşüne göre yaralama neticesinin olası kastla öldürmeye teşebbüs mü yoksa kasten yaralama mı olduğu sorusuna verilecek cevaba göre ceza belirlenecektir. Nitekim B'nin A'nın hemen yanında bulunması durumunda failin B'nin de ölme ihtimalini kabullendiği sonucuna varılmalıdır. Olası kastla öldürmeye teşebbüsün kabulü durumunda; teşebbüs aşamasında kalan suç, tamamlanmış olan birinci suçla aynı suç olduğundan aynı neviden fikri içtima kurallarının istisnai hükmü olan 43/3 uygulanarak faile ayrı ayrı ceza verilirken, suçun kasten yaralama olduğunun kabulü durumunda; birden fazla farklı suç oluştuğundan farklı neviden fikri içtima gereği fail yalnızca en ağır suçtan yani öldürme suçundan cezalandırılır.[348]

---

[346] Hacıfazlıoğlu, **Teori ve Uygulamada Suçların İçtimaı (Bileşik Suç- Zincirleme Suç-Fikri İçtima)**, s. 286.
[347] Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 434.
[348] Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 713-715.

Öğretide çoğunluk görüşe ve Yargıtay uygulamasına[349] göre; olası kast netice ile belirlenir kuralı gereğince, olası kastla teşebbüsü kabul etmek, tamamlanması muhtemel olmayan suç bakımından failin sorumluluk alanını katlanılmaz ölçüde genişletmek anlamına geleceğinden olası kastla işlenen suçların tamamlanmış olması gereklidir.[350] Faili teşebbüs hükümlerine göre cezalandırabilmek için sonucunu kesin olarak bildiği ve istediği suçun icra hareketlerine başlamış olması aranmaktadır. Failin B'nin de ölmesini istediğinin kesin bir tespiti yapılamamaktadır. Bu sebeple hedefte sapma sonucu ölümle birlikte yaralanan mağdur bakımından olası kastla öldürmeye teşebbüs hükümleri değil kasten yaralama hükümlerine göre cezalandırılmalıdır. Bu sayede fail istisnai hüküm olan 43/3'ün göstermiş olduğu gerçek içtima kuralından cezalandırılmamalıdır. Tek fiille farklı suçların oluşumu söz konusu olduğundan fail 44. madde gereği en ağır suç olan kasten öldürmeden dolayı cezalandırılır.

Bir görüşe göre, olası kastla gerçekleştirdiği eylemin neticesini göze alan fail, neticenin gerçekleşmeyerek teşebbüs aşamasında kalmış olmasını da göze almış demektir. Çok, azı da kapsadığından neticenin meydana gelmemiş olmasından da sorumlu tutulmalıdır. Ancak birden fazla neticenin gerçekleştiği suçlar bakımından bu görüşe göre, failin hangi mağdur bakımından hangi kastla hareket ettiği failin sorumluluğu açısından belirlenmesi gerekmektedir. Bu durumda meydana gelen neticeye göre sorumluluğun belirlenmesi daha adil görünmektedir.[351]

Fiilin netice olduğu görüşünde olan yazarlara göre ise attığı mermiyle bir kişi öldürdükten sonra suç işlemeyi hedeflemediği başka bir kişinin de yaralanması olayında iki ayrı netice meydana gelmiştir. İki netice meydana geldiğinden iki ayrı fiille suçların işlenmiş olması sebebiyle fikri içtima uygulanamayacağından gerçek içtima kurallarına göre failin sorumlu tutulması gerekmektedir. [352]

---

[349] Yargıtay 16. Ceza Dairesi, 16.10.2019 tarihli, 2019/8067 E., 2019/6031 K., Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 21.11.2012 tarih, 2012/1872 E. 2012/8562 K. nolu kararları.
[350] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 170; Toroslu, Toroslu, **Ceza Hukuku Genel Kısım**, s. 304; Hafızoğulları, Özen, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 309-310; İçel, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 508;
[351] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 286.
[352] İçel, "Suçların İçtiması", s. 87.

3. Uygulamada Ortaya Çıkan Bazı Problemler

Fiilin hareket mi netice mi olduğunun doktrin ve Yargıtay uygulamasında bu kadar çok tartışmaya söz konu olmasının sebeplerinden biri tek kurşunla bir kişiyi öldürmekle beraber kurşundan çıkan saçmaların diğer kişileri yaralaması durumunda fikri içtima uygulanıp uygulanmayacağı meselesidir.[353] Öldürme ve yaralama suçlarının aynı anda gerçekleştiği olaylarda, cezanın belirlenmesinde daha adil çözüm getirilebilmesi bakımından mesele ayrıca tartışmalara sebebiyet vermiştir. Fiilin hareket olduğunun kabulünde silahtan tek atış veya birden fazla atış yapılması hukuki anlamda tek hareket değerlendirilmekte ve tek hareket tek fiil olarak kabul edildiğinden 44. maddenin uygulanması gerekmektedir. Karşıt görüş ise netice sayısı kadar fiilin olduğu ve bu sebeple 44. maddenin uygulanmayarak gerçek içtima kurallarına gidilmesi gerektiği yönündedir.[354] Bu durum failin alacağı sonuç cezayı etkilemektedir.

Öldürme ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama neticesinin sırf tek bir fiille gerçekleştirildiği için ayrı ayrı cezalandırılamaması adil görünmemesi sebebiyle tartışmaya bu kadar konu olmuştur.[355] Alman doktrini de bu durumun önüne geçilebilmesi adına bu hususa farklı bir çözüm getirmiştir. "*Malvarlığına ilişkin olmayan bireysel nitelikteki hukuki menfaatlerin ihlali*" durumunda fikri içtima kuralına bir istisna getirerek gerçek içtima kuralına göre faile ceza verilmesini ağırlıklı görüş kabul etmiştir. Yaşam, vücut dokunulmazlığı, cinsel dokunulmazlık, kişi hürriyeti gibi hukuki menfaatlerin ihlali halinde fiil tekliği bulunmadığı kabul edilerek mağdur sayısınca fiil bulunduğu ve faile mağdur sayısınca öldürme ve yaralama suçlarından ceza verileceği uygun görülmüştür.[356]

---

[353] Çetintürk, "Farklı Neviden Fikri İçtimaın Ceza Adaletine Zarar Veren Sonuçlarına İlişkin Değerlendirmelere", s. 249-253.
[354] Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 174-175.
[355] Göktürk, **Fikri İçtima,** s. 200.
[356] Göktürk, **Fikri İçtima.**, s. 201.

Alman hukukundaki ağırlıklı görüşün Yargıtay tarafından da uygulandığı bazı kararlarına yansımaktadır. 5237 sayılı TCK'ya göre 43/2 ve 44. maddelerindeki belirsizlikleri giderebilmek adına Anayasa ve uluslararası sözleşmelere uygun yorumlama ilkesi gereği bu sonuca varılmıştır. *"Aralarında yer ve zaman bakımından sıkı bağlantı bulunmasına rağmen doğal anlamda bir veya birden fazla hareketle, doğrudan veya olası kastla işlenen yaşam hakkı ve vücut dokunulmazlığına yönelik hukuki menfaatlerin ihlal edilmesi durumunda, fiilin hukuki anlamda tek olarak kabul edilip edilmeyeceği hususu üzerinde ayrıca durulmalıdır. Doğal anlamda birden fazla hareketin hukuki anlamda tek bir fiil olarak kabul edilip edilmeyeceği işlenen suçun özelliği de göz önüne alınarak yapılacak hukuki değerlendirme sonucunda belirlenmelidir. Bu bakımdan korunan hukuki menfaatler arasında en üstte yer alan yaşam hakkı ve vücut dokunulmazlığına yönelik eylemlerde eğer fail doğal anlamda bir veya birden fazla hareketle bir ya da birkaç kişiyi öldürmek ya da yaralamak amacıyla, öldürmek ya da yaralamak istediği kişinin yanında veya yakınında bulunan başka kişilerin de ölebileceğini veya yaralanabileceğini öngörmesine rağmen bunu göze alarak hareket edebiliyorsa artık ortada tek bir fiil değil, mağdur sayısınca birden çok fiil bulunduğunu kabul etmek gerekir."*[357]

Yargıtay uygulamasında bu görüş istikrarlı bir şekilde uygulanmamakta, fiil tekliği nazara alınarak fikri içtima hükümlerini uygulanmış olduğu kararlar da mevcuttur: *"Av tüfeğiyle bir el ateş eden sanığın, öldürmeyi kastettiği kişi dışında aynı atışla bir başkasını yaraladığı olayda, 5237 sayılı TCK'nın 44. maddesi gereğince fikri içtima şartlarının oluştuğuna, sanık hakkında meydana gelen suçların en ağırı olan kasten öldürme suçuna teşebbüsten ceza verilmesi gerektiğine, bunun dışında katılana yönelik olası kastla yaralama suçundan ayrıca mahkûmiyet hükmü kurulmasında isabet bulunmadığına..."*[358] şeklinde karar verilmiştir. Yine başka bir kararında: "*tek olan eylem sonunda hem mağdura karşı olası kastla yaralama suçunu, hem de katılana karşı kasten öldürme suçuna teşebbüsün meydana geldiği*

[357] Yargıtay Ceza Genel Kurulu Esas No: 2021/1-282 Karar No:2022/518 nolu kararı.
[358] Yargıtay Ceza Genel Kurulu 18.10.2018 tarihli ve 158-444 sayılı, 05.02.2019 tarihli ve 310-62 sayılı kararları, Yargıtay Ceza Genel Kurulu Esas: 2021/1-282 Karar:2022/518 nolu kararı.

hususlarında şüphe bulunmadığından, bir fiili ve birden fazla suçun oluşmasına sebebiyet veren sanık hakkında TCK'nın 44. maddesinin uygulanması ve meydana gelen suçların en ağırından ceza verilmesi gerekmektedir."[359]

Öğretide tek fiille birden fazla ölüm ve yaralamanın gerçekleştiği olaylarda fikri içtima uygulanarak faile tek suçtan ceza verilmesinin adalet duygusunu zedeleyici yönünün önüne geçilebilmesi için birtakım çözümler getirilmiştir. Yukarıda izah ettiğimiz ve Yargıtay'ın bazı kararlarında benimsemiş olduğu Alman doktrinindeki ağırlıklı görüşle birlikte bu çözümlerden birisi, fiil tekliğinin failin karar tekliğine bağlanmasıdır. Failin suç işlemedeki kararı tek ise 'hareket ve netice sayısına bakılmaksızın' tek fiilin oluştuğu kabul edilmelidir. Bu durumda fikri içtimaın uygulanması uygun görülmüştür. Örneğin yan yana duran A'yı öldürme ve B'yi yaralama kastıyla tek el ateş eden failin hareketi tek olup iki netice gerçekleşmiştir. Hareket tek olmasına rağmen fikri içtima uygulanmamalıdır zira failin kastı iki kişiye yöneliktir. Bu durumda olası kast kapsamında kalan suçlar bakımından faile gerçek içtima hükümlerine göre ceza verilmesi uygundur. Aksi halde tek hareketle birden fazla suç işleyen faile tek ceza verilmesi bir ödül niteliğinde olacaktır.[360]

Bu çözüm yolu doğrultusunda Yargıtay bazı kararlarında suç işleme kastını ön planda tutarak hareket veya netice sayısı dikkate alınmaksızın fikri içtima şartlarının oluşup oluşmadığını değerlendirmiştir:

"Sanığın, olay yerinde bulunan kişi ya da kişilerin isabet alıp yaralanabileceklerini ya da ölebileceklerinin öngörmesine karşın kardeşi mağdur Ergün'ü öldürmek amacıyla hedef alarak ateş ettiği sırada, Ergün'ün yakınında bulunan eşi mağdure Laika'nın yapılan atışlar sırasında yaralandığı olayda; Dairemizce de benimsenen Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 10.05.2005 tarih 37/52 nolu ilamı doğrultusunda 5237 Sayılı Yasanın 44. maddesinde düzenlenen farklı

[359] Yargıtay Ceza Genel Kurulu 03.12.2013 tarih, 1569 Esas, 575 Karar nolu kararı.
[360] Çetintürk, "Farklı Neviden Fikri İçtimaın Ceza Adaletine Zarar Veren Sonuçlarına İlişkin Değerlendirmelere", s. 256.

neviden fikri içtima kurallarının uygulanmasını gerektiren farklı suçların oluşması koşulu gerçekleşmediğinden, gerçek içtima kurallarına göre hüküm kurulması gerektiği olayda...''[361]

Öğretideki bir görüşe göre, yaralama neticelerini olası kastla öldürmeye teşebbüs şeklinde kabul ettiğinden teşebbüs durumunda ise aynı suç söz konusu olup farklı neviden fikri içtimaın şartları oluşmamaktadır. Tek fiille birden fazla aynı suç oluştuğundan aynı neviden fikri içtima hükümleri uygulanması gerekse de öldürme suçu bakımından 43/3 gereği aynı neviden fikri içtima hükümlerinin istisnası oluştuğundan fail gerçek içtimadan cezalandırılır. Gerçek içtimaın uygulanış sebebi madde 43/3'ten kaynaklanır. Ölen kişi sayısınca tamamlanmış doğrudan veya olası kastla öldürme suçundan, yaralanan kişiler bakımından olası kastla öldürmeye teşebbüsten fail ayrı ayrı cezalandırılmalıdır.[362]

Bir başka görüş olarak öldürmeye teşebbüs dikkate alınmayarak tek fiille birden fazla öldürme veya birden fazla yaralama gerçekleştiği olayda aynı neviden fikri içtimaın istisnai hükmü olan TCK 43/3 gereği kasten öldürme, yaralama, işkence ve yağma suçlarında fikri içtima uygulanmayarak mağdur sayısınca suçtan ceza verileceği hüküm altına alınmıştır. Bu durumda yukarıda izah edilen sorunlar aslında kanun maddesiyle giderilmiştir.[363] Ancak belirtmemiz gerekir ki bu durum birden fazla 'aynı suçun' gerçekleştiği somut olaylar bakımından söz konusu olup tek fiille ölüm ve yaralama suçunun birlikte netice verdiği olaylar bakımından izah edilen tartışmalar hala devam etmektedir.

765 sayılı TCK'nın uygulandığı dönemde ve 5237 sayılı TCK'nın uygulandığı günümüz döneminde 43 ve 44. maddelerinin yorum gerektirici lafzi düzenlemesi nedeniyle Yargıtay kararlarında somut olaya göre farklı çözümler getirildiği görülmektedir.

[361] Yargıtay 1. CD, 25.10.2010 tarihli, E. 2009/586, K. 2010/6893 nolu kararı.
[362] Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 698.
[363] Akbulut, **Ceza Genel Hükümler**, s. 853.

C. Suçların Her Birinin Muhakeme Şartlarının Gerçekleşmesi ve Başlı Başına Cezalandırılabilir Olması

Fikri içtimada birden fazla suç oluştuğundan, fiilin oluşan her suç bakımından maddi, manevi ve hukuka aykırılık unsurlarının gerçekleşmesi aranır. Bununla birlikte yalnızca haksızlık unsurunun gerçekleşmesi yeterli olmayıp eğer aranıyorsa kovuşturma şartlarının ve cezalandırılabilirliğin gerçekleşmiş olması şarttır.[364] Bu nedenle, izin, talep, karar, şikâyet şeklindeki kovuşturma şartlarının her suç bakımından ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir. Kovuşturma şartları gerçekleşmeyen suçların fikri içtima ilişkisinde dikkate alınmayacaktır.[365]

Örneğin bir fiille oluşan birden fazla suçlardan bazısı re'sen bazısı şikeyete tabi ise, şikâyet şartı gerçekleşmeyen suç fikri içtima ilişkisi kapsamında değerlendirilemez. Bu ihtimalde fail, yalnızca re'sen kovuşturulan suçtan cezalandırılır.[366] Oluşan suçlardan cezası daha ağır olan suçun kovuşturulması şikâyete bağlı ise şikayet süresinin dolması beklenmelidir. Şikâyet süresi geçtikten sonra cezası daha hafif olan suçtan dava açılarak failin cezalandırılması gerekir.[367] Keza zamanaşımı, af, önödeme, uzlaştırma gibi düşme sebeplerinin varlığı halinde failin suçtan cezalandırılması artık mümkün olmadığından fikri içtima ilişkisi içinde değerlendirilme yapılamaz.[368] Kovuşturma şartlarına ilişkin detaylı açıklama üçüncü bölümde yer aldığından burada genel olarak tanımlanması uygun görülmüştür.

Ayrıca oluşan suçlar yönünden, kanuni tanımında haksızlığın unsurunu oluşturmayan ancak suçun hukuki anlamda oluşabilmesi için diğer hususların gerçekleşmesi de aranıyorsa, bu şartlar gerçekleşmeksizin fikri içtima ilişkisine dahil edilemez. Örneğin objektif cezalandırılabilme şartları varsa bu şartların gerçekleşip gerçekleşmediği durumlar dikkate alınarak fikri içtima değerlendirilmesi yapılır.

---

[364] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 558.
[365] İçel, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 594.
[366] Koca, "Fikri İçtima", s. 218.
[367] Soyaslan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 251.
[368] İçel, "Suçların İçtiması", s. 74.

TCK'nin 161 inci maddesinde yer alan "hileli iflas suçu" bakımından failin cezalandırılabilmesi için iflasına karar verilmiş olması gerekir.[369] İflasına karar verilmesi objektif cezalandırılabilme şartı olarak öngörülmüştür. Bu şartın gerçekleşmesiyle fail cezalandırılabilir hale gelmekte olduğundan fikri içtima ilişkisine dahil edilebilmektedir.[370] Şahsi cezasızlık durumunda ise suç oluşmasına rağmen kanuni olarak suçun cezalandırılmaması öngörüldüğü için bu suç yönünden de fikri içtima ilişkisinde değerlendirilmesi yapılamamaktadır.[371]

[369] Elif Ergüne, **Objektif Cezalandırılabilme Koşulları ve Bu Koşullar Bağlamında Türk Ceza Kanununda Yer Alan Suçlar**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 192.
[370] Mehmet Emin Artuk, Mehmet Emin Alşahin, "Objektif Cezalandırılabilme Şartı ve Zamanaşımı", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt 19, 2013, s. 39.
[371] Mustafa Özen, "Ceza Hukukunda Fikri İçtima", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı 73, 2007, s. 143.

3. BÖLÜM

FİKRİ İÇTİMAIN ÖZEL HALLERİ, MADDİ HUKUKTAKİ VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDAKİ SONUÇLARI

I. FİKRİ İÇTİMAIN ÖZEL HALLERİ

A. Kasıtlı ve Taksirli Suçlar Arasında Fikri İçtima

Fikri içtimaın objektif unsurlarda aranan şartları sebebiyle sübjektif unsurlardaki farklılığın fikri içtimaın oluşması bakımından bir sorun teşkil etmemektedir. Bu sebeple manevi unsuru farklı olan iki suç aynı anda işlenebilmektedir.[372] Suçların oluşabilmesi için ortak icra hareketlerinin varlığı yeterlidir. Failin manevi unsuru bakımından suçlar arasında bir ayniyet aranmamaktadır.[373] Bu ihtimal özellikle hedefte sapma durumlarında oluşmaktadır. Bir kişiyi öldürmek için atılan kurşunun duvardan sekerek başka birinin ölümüne sebebiyet verdiği olayda hem kasten hem de taksirle işlenen iki suç söz konusudur. Hedeflenen kişi açısından kasten öldürmeye teşebbüs suçu, duvardan sekmesi sonucu ölen kişi açısından taksirle öldürme suçları oluşmuştur.[374] Bu durumda faile en ağır cezayı gerektiren suçtan ceza verilir.

Bir görüşe göre, ihlal edilen normların hepsi bakımından failin kastı aranmaktadır. Bu görüşe göre fiilin netice olduğunu kabul edildiğinden meydana gelen birden fazla neticenin fail bakımından istenmesi aranmaktadır. Netice istendiğine göre neticeyi düzenleyen her kanun hükmü kasıtlı ihlal edilmiş demektir. Taksirle işlenen suçun kasıtla işlenen suç ile birlikte değerlendirilerek en ağırının tercih edilebilmesi gibi bir durum mevzu bahis değildir.[375]

---

[372] Zafer, **Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m. 1-75,** s. 628.
[373] Koca, "Fikri İçtima", s. 211.
[374] **A.e.**
[375] Kunter, "Fikri İçtima Sebebiyle Suçların Birleştirilmesi", s. 376.

Fail bazı durumlarda, kasıtlı olmayan bir şekilde bir eylem gerçekleştirirken yeni bazı koşulların gerçekleşmesiyle hareketine kasıtlı olarak devam edebilir veya geriye yönelik olarak gerçekleştirilen fiili onaylayabilir.[376] Öğretide bu haller *eklenen kast* kavram ile ifade edilir.[377] Bu ihtimalde failin hareketi taksirlidir ancak eylemine kasıt ile devam etmekte ise fail tüm hareketinden kastı nedeniyle sorumludur. Örneğin hemşire hastasına ilaç yerine zehir verdiğini fark ettikten sonra müdahale etmeyerek hastanın ölümüne neden olursa ihmali davranışla kasten öldürme suçunu işlemiş olmaktadır.

Kasten işlenen iki suç arasında fikri içtima uygulanabilmektedir. Fail tek bir fiil ile doğrudan kast ve olası kastla işlenebilen iki suçu aynı anda meydana getirebilir. Örneğin, kucağında bebek olan bir kadına ateş edilmesiyle hem kadın hem de bebeğin ölmesi olayında, kadın bakımından doğrudan kastla öldürme bebek bakımından olası kastla öldürme suçu oluşmaktadır. Doğrudan ve olası kastla işlenen suçlar aynı suç sayıldığından fail aynı neviden fikri içtima hükümlerine göre cezalandırılması gerekir.[378] Ancak belirtmek gerekir ki TCK 43/3 gereği kişi sayısınca faile ceza verilmektedir.

Birden fazla taksirli suçun fikri içtima ilişkisi içinde bulunması mümkündür. Fail objektif özen yükümlülüğünü ihlali sonucunda birden fazla taksirle suç işleyebilir. Uzun zamandır bakımını yaptırmadığı aracın akan trafikte birden frenin bozularak karşıdan karşıya geçen yayalara çarpıp birinin ölmesine sebep olduğu olayda fail objektif özen yükümlülüğüne ilişkin birden fazla kural ihlal etmiştir. Bakımını zamanında yapmadığı için freni bozulma ihtimali olan bir araçla trafiğe çıkmak trafik güvenliğini taksirle tehlikeye sokma suçunu oluşturmakta iken sürüş esnasında aracın bozulması sebebiyle birinin ölümüne sebep olması durumunda

[376] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 274.
[377] Artuk, Gökcen, Alşahin, Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 601.; İçel, **Ceza Genel Hükümler**, s.240; Başlagıçtaki kast-eklenen kast ayrımının gereksiz olduğu görüşleri için bkz.: Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 148; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 275; Ancak yazarlar failin iki suçtan mı yoksa tek suçtan mı cezalandırılacağı sorununa çözüm bulunması bakımından ayrımın bir noktada gerekli olduğu kanısındadır.
[378] Göktürk, **Fikri İçtima**, s. 215.

taksirle öldürme suçu kapsamında iki ayrı suç oluşmaktadır. Neticenin meydana gelmesi bakımından objektif özen yükümlülüğüne ilişkin birden fazla kuralın ihlal edilerek tek bir neticenin ortaya çıkması halinde tek bir fiil vardır. Tek fiille birden fazla suç oluştuğundan fikri içtima hükümlerine göre fail cezalandırılır.[379]

Birden fazla meydana gelen tipik neticenin aynı dikkat ve özen yükümlülüğünün yerine getirilmemesi sebebiyle oluşması mümkün olsa da bazı yazarlara göre, dikkat ve özen görevine aykırılık unsuru fiil sayısının belirlenmesinde kıstas alınamaz. Bu sebeple fiil sayısı tayininde maddi neticeye üstünlük verilmesi zorunludur.[380] Dikkat ve özen yükümlülüğünün ihlalinden doğan suçların tespiti ancak dış dünyada tezahür eden neticeye göre belirlenebileceğinden tek fiille birden fazla taksirli suçun oluşması sebebiyle fikri içtima kuralı uygulanmamalıdır. Zira birden fazla taksirli suç netice olarak meydana geldiğinden bu görüşe göre gerçek içtima kuralına göre ceza tayini yapılmalıdır.

B. Kesintisiz ve Ani Suçlar Arasında Fikri İçtima

Fail kesintisiz suçun icra hareketleri sırasında suçun işlenmesine hizmet etmeyen ve yeni bir karara dayalı olarak ani suç işlediği takdirde gerçek içtimaya göre cezalandırılır. Nitekim failin ani suçu işlemesindeki amacı kesintisiz suçun icrasına hizmet etmemektedir. Örnek olarak failin ruhsatsız silah taşırken yolda tesadüfen görmüş olduğu hasmını öldürmesi olayında, failin işlemiş olduğu ani suç kesintisiz suça hizmet etmemektedir. Fail kasten öldürme suçunu işlemeseydi ruhsatsız silah bulundurma suçundan zaten cezalandırılacaktır. Kasten öldürme suçu ruhsatsız silah bulundurma suçundan ayrı bir iradi karara dayalı olup kesintisiz suçun işlenmesine hizmet etmediğinden fail gerçek içtima kuralınca her iki suçtan ayrı ayrı cezalandırılır.

İkinci durum olarak kesintisiz suçun işlenmesine hizmet eden ve yeni bir iradi karara dayanmaksızın işlenen ani suçlar ile kesintisiz suçlar arasında fikri içtima

[379] Göktürk, **Fikri İçtima,** s. 216.
[380] İçel, "Suçların İçtiması", s. 88.

ilişkisi bulunmaktadır. Örneğin eve giren failin direnen ev sahibini yumruklayarak dışarı atması durumunda konut dokunulmazlığının ihlali suçu işlenirken ev sahibine karşı kasten yaralama suçu birlikte oluşmakla fikri içtima meydana gelmektedir.[381] Örnekte olduğu gibi kesintisiz suçun işlenmesi amacıyla yapılan ani suç, asıl suçtan bağımsız olmayarak tek fiille hem kesintisiz suçu hem de ani suçu oluşturduğundan fikri içtima hükümlerine göre en ağır suçtan ceza verilir.

Kesintisiz suç ile ani suçun amaç-araç suç ilişkisinin bulunması sebebiyle fiil tekliği ve dolayısıyla fikri içtimaın oluşup oluşmadığı ayrıca değerlendirilmelidir. Cinsel saldırı suçunu işlemek amacıyla mağdurun konutuna zorla girildiği halinde, ani suç olan cinsel saldırı suçu ile suça araç olarak işlenen konut dokunulmazlığının ihlali suçlarının icrai hareketleri birbiriyle örtüşmemektedir. İcrai hareketler arasında ayniyet oluşmadığından fiil çokluğu söz konusu olup suçların eşzamanlı olarak gerçekleştirilmesine rağmen farklı fiillerin gerçekleşmiş olması sebebiyle gerçek içtima kuralları uygulanmalıdır. Eşzamanlı olarak gerçekleştirilen ani ve kesintisiz suçların icrai hareketleri arasında ayniyet bulunmadığı müddetçe araç-amaç ilişkisi bulunsun veya bulunmasın fikri içtima hükümleri uygulanmamalıdır.[382] Kanaatimizce de hareketleri tam ayniyet oluşturmayan suçların işlenişi salt eşzamanlı olması sebebiyle fikri içtima kapsamında değerlendirilmesi uygun değildir.

Birden fazla ani suç arasında fikri içtima ilişkisinin oluşması mümkündür. Nitekim ani suçlarda ani bir icrai hareketle birden fazla farklı suç oluşabilmektedir. Suçun tamamlanması için belli bir sürenin geçmesini gerektirecek nitelikle bir icrai hareket aranmadığından ani suçlarda tek fiille birden fazla suç oluşarak fikri içtima esaslarının uygulanabilmesi elverişlidir. Bomba patlatılarak birden fazla öldürme ve yaralama suçları işlenebilmektedir. Ancak belirtmek gerekir ki yapısal anlamda fikri içtima oluşsa da ceza tayini bakımından birden fazla öldürme veya yaralama

[381] Koca, "Fikri İçtima", s. 212.
[382] Göktürk, **Fikri İçtima**, s. 228.

suçlarında aynı neviden fikri içtima kurallarının uygulanamayacağına dair istisna gereği fail her suçtan ayrı ayrı cezalandırılır.[383]

Birden fazla kesintisiz suç arasında fikri içtima oluşup oluşmayacağı icra hareketlerinin tam ayniyetine bağlıdır. İcra hareketlerinin kısmi ayniyeti bazı görüşlere göre yeterli olmakla birlikte kanaatimizce tam ayniyet şartı gerçekleşmiş olmalıdır.[384] Nitekim fail sürücü belgesi olmaksızın kullandığı araçta aynı zamanda araç içinde bir kişiyi hürriyetinden yoksun bırakıyor ise gerçek içtima kuralı uygulanmalıdır.[385] Dikkat edilmelidir ki suçların işlenmesi için gerekli olan fiiller arasında bir ayniyet söz konusu olmadığı takdirde fikri içtima hükümleri uygulanmasına yer olmamaktadır. İcrai hareketler eş zamanlı olsa da kesintisiz suçların işlenişi farklı fiilleri gerektirdiğinden kesintisiz suçlar arasında fikri içtima ilişkisi bulunmaktadır.[386] Ancak ruhsatsız silah ve bıçağın aynı anda bulundurulması icra hareketlerinin tam ayniyetini teşkil etmektedir. Bu durumda faile 44. Madde gereği en ağırından ceza verilmelidir. Nitekim Yargıtay kararında ilk derece mahkemesinin ayrı ayrı cezalandırmasını hukuka aykırı bulunmuştur:

"Sanıktan bir adet ruhsatsız tabanca ve bir adet yasak bıçak ele geçirilmiş olması karşısında, eylemin tek suç olarak kabulü ile 5237 sayılı Kanun'un 44 üncü maddesinde düzenlenen fikri içtima kuralı uyarınca en ağır cezayı gerektiren fiilden hüküm kurulması, buna göre de sadece 6136 sayılı Kanun'un 13 üncü maddesinin birinci fıkrasında tanımlanan ruhsatsız tabanca taşımak suçundan dolayı silah sayısı dikkate alınarak alt sınırdan uzaklaşılarak ceza tayin edilmek suretiyle mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiğinin gözetilmemesi, hukuka aykırı bulunmuştur."[387]

İcra hareketlerindeki ayniyet meselesi yorum yoluyla çözüme kavuşturulabilir. Ancak kanun koyucu kesintisiz suçların birlikte işlenmesi halinde

[383] Öldürme ve yaralama suçlarının aynı anda oluştuğu olaylarda oluşan tartışmalı hususlar "Uygulamada Ortaya Çıkan Bazı Problemler "başlığı altında incelenmiştir.
[384] Fiilin ayniyeti bakımından daha önce çalışmamızda incelendiğinden tekrara düşmemek adına burada izahı yapılmayacaktır.
[385] Göktürk, **Fikri İçtima**, 229.
[386] Koca, "Fikri İçtima", s.204-207.
[387] Yargıtay 1. Ceza Dairesi 22.05.2023 tarihli Esas: 2022/14589 Karar: 2023/3403 nolu kararı.

hâkimin meseleyi nasıl çözeceğini hüküm altına almış olabilir. Örneğin uçuş sırasında uçağa el konulması ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması suçunu oluştururken aynı zamanda yolculara karşı kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu işlenmektedir. Bu durumda tek fiille birden fazla suç oluştuğundan farklı neviden fikri içtima uygulanması gerekirken kanunda yer alan özel hüküm gereği fail kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan da ayrıca cezalandırılacaktır.[388] Ayrıca ceza verilirken uçağa el koymak suretiyle tek fiille birden fazla kişiye karşı hürriyetten yoksun kılma suçu işlendiğinden aynı neviden fikri içtima hükümleri uygulanmaktadır.[389]

C. İcrai ve İhmali Suçlar Arasında Fikri İçtima

İhmali suç kendi içinde görünüşte ve gerçek ihmali suç olarak ikiye ayrılmaktadır.[390] Görünüşte ihmali suçlar, neticeyi önleme yükümlülüğü altında bulunan kişinin(garantör) neticenin oluşumuna engel olmamak suretiyle ihmali davranışla suçu işlemesidir. Nitekim acil tıbbi müdahale gereken bir hastaya gereken müdahale kasıtlı olarak yapılmayarak hasta ölür ise bu durumda hekim ihmali davranışla işlenen kasten öldürme suçundan sorumlu tutulacaktır.[391] Gerçek ihmali suç ise kanunun kişiye garantörlük görevi yüklemediği ve beklenen icrai bir hareketin yapılmaması suretiyle oluştuğu suçlardır.[392]

Görünüşte ihmali suçlar arasında neticeyi önleme yükümlülüğünün tek bir icrai hareketin yerine getirilmeyerek birden fazla neticenin ortaya çıktığı durumda tek fiilin varlığı kabul edilir.[393] Garantörün neticeyi önleme yükümlülüğünü kaç tane icrai hareketle yerine getirme imkânı var ise o kadar fiil bulunmaktadır. Örneğin bir hekimin gözetimine bırakılan hastalar bakımından garantörlüğü bulunmaktadır.

---

[388] **Ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması**
Madde 223/4: Bu suçların işlenmesi sırasında kişilerin hürriyetinin tahdit edilmesi dolayısıyla ayrıca cezaya hükmolunur.
[389] Göktürk, **Fikri İçtima**, s. 217.
[390] İzzet Özgenç, "İhmali Suç Teorisi", **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,** Cilt XXV, Y. 2021, S. 4, s. 307.
[391] A.e. s. 307.
[392] Hakeri, **Ceza Hukuku,** s. 156.
[393] Göktürk, **Fikri İçtima**, s. 219.

Hasta sayısınca ayrı ayrı ihmali nitelikteki icrai davranışları birden fazla fiil oluşturacağından gerçek içtima kuralları uygulanır.[394]

Gerçek ihmali suçlar, bir neticeyi önleme yükümlülüğü bulunmaksızın belli bir icrai davranışta bulunmamak suretiyle herkes tarafından işlenebilmektedir.[395] Örneğin *yaşı, hastalığı veya yaralanması dolayısıyla ya da başka herhangi bir nedenle kendini idare edemeyecek durumda olan kimseye hal ve koşulların elverdiği ölçüde yardım etmeyen ya da durumu derhal ilgili makamlara bildirmeyen kişi,* yardım veya bildirimde bulunma yükümlülüğünü yerine getirilmemesi suçundan cezalandırılır. Başkasının sebep olmuş olduğu kazada yaralı olarak yatmakta olan iki kişiye yardım yükümlülüğünü yerine getirmediği durumda iki kişiye karşı ihmali bir davranışla aynı suçu işlemiş olduğundan fail aynı neviden fikri içtima kuralına göre cezalandırılır. Böylelikle gerçek ihmali suçlar arasında fikri içtimaın oluşması mümkündür.[396]

Görünüşte ve gerçek ihmali suçları oluşturacak şekilde tek bir fiil ile iki suça sebebiyet verilmesi halinde asıl norm-yardımcı norm ilişkisi söz konusu olduğundan görünüşte içtimaın varlığı sebebiyle fikri içtima hükümleri uygulanamamaktadır.[397] Görünüşte içtima kuralında görünüşte iki normun ihlali söz konusu olsa da yardımcı normun sonralığı ilkesi gereği tek bir suç oluştuğundan bu durumda asıl norm olan görünüşte ihmali suçun hükümleri uygulanır. Örneğin yardımda bulunma yükümlülüğü olan bir kimsenin kasıtlı olarak yardım etmemesi suretiyle bir kişinin ölümüne sebebiyet vermesi olayında fail kasten öldürmenin ihmali davranışla işlenmesi suçundan (TCK m. 83) cezalandırılır. Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesiyle ölüm neticesinin gerçekleşmesi, TCK m. 98/2'ye göre suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hali olup 83. madde karşısında yardımcı norm niteliğinde olduğundan görünüşte içtima gereği bu suçtan dolayı fail cezalandırılmayacaktır.[398]

---

[394] İçel, "Suçların İçtimaı", s. 85.
[395] Demirel, **Taksirli Suç**, s. 167.
[396] İçel, "Suçların İçtimaı", s. 84.
[397] Göktürk, **Fikri İçtima**, s. 220.
[398] Göktürk, **Fikri İçtima.**, s. 221.

Tek fiille hem icrai hem de ihmali suçun gerçekleşip gerçekleşmediği tartışmalıdır.[399] Çünkü ihmali ve icrai hareket arasında kısmen de olsa örtüşmeyip sadece zamansal olarak birleşebilmektedir. İsabetli olan görüşe göre, ihmali ve icrai suçlar arasında fikri içtimaın oluşabileceği kabul edilmemektedir.[400] Kanaatimizce ihmali davranışla bir suçun işlenmesi için beklenilen yükümlülüğü yerine getirmemek pasif bir davranış iken icrai suçlarda failin yapmak suretiyle dış dünyada değişiklik meydana getirdiği aktif bir davranışın varlığı aranmakta olduğundan tek fiille hem icrai hem ihmali suç işlenememektedir. Bu sebeple hareketler arasında ayniyet söz konusu olmadığından hareketlerin bir bütün halinde tek fiil olarak nitelendirilmesi de mümkün görünmemektedir. Meydana gelen suçları oluşturan eylemlerin arasında ayniyet bulunmadığından birden fazla fiilin oluşmuş olduğunun kabulüyle gerçek içtima kuralları uygulanmalıdır.[401]

D. Tehlike ve Zarar Suçları Arasında Fikri İçtima

Tehlike ve zarar suçlarının birlikte oluştuğu durumlara asıl norm yardımcı norm niteliğindeki görünüşte içtima kurallarının mı yoksa fikri içtima kapsamında kalıp kalmadığı hususu öğreti ve uygulamada çeşitli görüşleri ihtiva etmektedir.

Bir görüşe göre tehlike ve zarar suçları arasında asıl ve yardımcı norm ilişkisi bulunmaktadır.[402] Bir normun yardımcı norm olduğu bazı durumlarda kanun hükmünden açıkça anlaşılırken bazı durumlarda yorum yoluyla normlar arası ilişkinin incelenmesi gereklidir.[403] Tehlike suçlarının Bazı kanun metninde yardımcı norm Örneğin 765 sayılı TCK'nın 264/7 madde fıkrasında olduğu gibi "eylem başka bir suç oluştursa bile...” şeklinde açıkça tehlike suçunun oluşan zarar suçundan

[399] Göktürk, **Fikri İçtima.**, s. 222; İçel, “Suçların İçtimaı” s. 85: “İhmali suçlarla icrai suçların aynı fiil tarafından meydan getirilmelerine imkân yoktur. Çünkü bir fiilin aynı zamanda hem icrai hem ihmali nitelikte olduğu söylenemez.”
[400] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 560.
[401] Göktürk, **Fikri İçtima.**, s. 228-229.
[402] Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 638.
[403] Demirel, “Tehlike Suçları- Zarar Suçlarına İlişkinin İçtima Kuralları Kapsamında Değerlendirilmesi”, s. 1484.

bağımsız olarak cezalandırılması öngörülmüşken 5237 sayılı TCK'nın 170/1-c maddesinde açıkça gerçek içtima kurallarına göre cezalandırılması öngörülmediğinden tek fiille meydana gelen tehlike ve zarar suçları arasındaki ilişki görünüşte ve fikri içtima kuralları dikkate alınarak çözümlenmelidir.

Bir diğer görüşe göre, tehlike ve zarar suçları arasında fikri içtima ilişkisi vardır. Nitekim yangın sonucu ölümün netice olarak meydana geldiği olayda, genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması ile kasten veya taksirle öldürme suçları arasında farklı neviden fikri içtima hükümlerinin uygulanması gerekmektedir. Alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle ya da başka bir nedenle emniyetli bir şekilde araç sevk ve idare edemeyecek halde olmasına rağmen araç kullanarak bir kişinin yaralanmasına sebebiyet verildiği olayda, trafik güvenliğini tehlikeye sokma ile taksirle yaralama suçlarının en ağır olanından fail cezalandırılacaktır.[404]

Yargıtay uygulamasında[405] 179 ve 89. maddenin birlikte işlendiği somut olayda iki suç arasında zarar ve tehlike suçları dikkate alındığında sanığın sadece zarar suçundan cezalandırılması gerektiği, zarar suçu olan taksirle yaralamanın kovuşturma şartları olan şikâyet, şikâyetten vazgeçme ve uzlaşma gibi durumların söz konusu olduğu durumlarda ancak tehlike suçu olan trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçundan cezalandırılacağı görülmektedir:

"5237 sayılı Kanun'un "Trafik güvenliğini tehlikeye sokma" başlıklı 179 uncu maddesinin üçüncü fıkrasında alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle emniyetli bir şekilde araç sevk ve idare edemeyecek olan kişinin araç kullanma hâlinin suç olarak düzenlendiği, maddede belirtilen suçun tehlike suçu olduğu, somut olayda ise bir kişinin yaralanmış olması sebebiyle zarar suçunun oluştuğu, Dairemizin yerleşik uygulamasına göre; tehlikeli eylemin zarara yol açması ve her iki suçun birlikte işlenmesi halinde sanığın hangi suç nedeniyle cezalandırılacağı belirlenirken, suçlar

[404] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 561.
[405] Yargıtay Büyük Genel Kurulunun 18/01/2024 tarih ve 1 sayılı kararında belirtilen işbölümü gereği trafik güvenliğini tehlikeye sokma ve taksirle yaralama suçuna 12. Ceza Dairesi bakmakla görevlendirilmiştir. Bu sebeple bu kısımda 12. Dairenin kararları incelenmiştir.: https://www.yargitay.gov.tr/documents/ek-1706165589.pdf (Çevrimiçi), Erişim Tarihi: 03.02.2024.

için Kanunda öngörülen cezaların ağırlığının değil, zarar suçu-tehlike suçu ölçütünün esas alınması suretiyle, sanığın taksirle yaralama suçundan cezalandırılmasının mümkün olduğu ahvalde sadece taksirle yaralama suçundan cezalandırılması, ancak kovuşturma şartı olan şikayetin gerçekleşmemesi, şikayetten vazgeçilmesi veya uzlaşma nedeni ile taksirle yaralama suçundan cezalandırmanın mümkün olmadığı ahvalde ise, sanığın yalnızca 5237 sayılı Kanun'un 179 uncu maddesinde düzenlenen trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçundan cezalandırılması gerektiği gözetildiğinde, somut olayda sanığın taksirle yaralama suçundan cezalandırıldığının anlaşılması karşısında, trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçundan "hüküm verilmesine yer olmadığına" kararı verilmesi gerekirken bu suçtan da mahkumiyetine karar verilmesinde isabet görülmemiştir." [406]

Dikkat edilmelidir ki asıl normun uygulanamadığı ölçüde yardımcı normun uygulanabileceği istikrar kazanmıştır. Bu durumda dairenin iki suç oluşarak fikri içtima kurallarına göre en ağırından cezalandırılması gerektiğini kabul etmeyip iki suç arasında asıl ve yardımcı norm ilişkisinin varlığının kabul ederek görünüşte içtima kuralların gereği asıl normun uygulanması gerektiği asıl normun uygulanamadığı ölçüde yardımcı normun uygulanması gerektiğini karara bağlamıştır.

Bir başka görüşe göre ise, tehlike ve zarar suçlarının koruduğu hukuki menfaatin aynı olması durumunda normların aynı hukuki değeri korumasından hareketle görünüşte içtima; farklı olması durumunda birbirinden farklı suçların oluştuğu kabulü sebebiyle farklı neviden fikri içtima uygulanmalıdır.[407]

Yargıtay kararlarının istikrar kazanan uygulamasına göre, silahla ateş etmek suretiyle kasten öldürme ve genel güvenliği kasten tehlikeye sokma suçu işlenmiş olmakla farklı neviden fikri içtima hükmü uygulanarak en ağır suç olan öldürme suçundan ceza verilmektedir.[408] 765 sayılı TCK'nın 264/7. maddesine göre genel güvenliği kasten tehlikeye sokan kişi eylem farklı bir suçu oluştursa dahi

[406] Yargıtay 12. Ceza Dairesi, 04.10.2023 tarihli 2022/2519 Esas, 2023/3651 Karar nolu kararı; 05.10.2023 tarihli, 2022/9256 Esas, 2023/3664 Karar nolu kararı.
[407] Göktürk, **Fikri İçtima**, s. 239.
[408] Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 09.06.2015 tarihli, 2013/713 E., 2015/203 K. nolu kararı.

cezalandırılmaktaydı.[409] 5237 sayılı TCK'nın 170. maddesi failin ayrıca cezalandırılacağına ilişkin bir düzenleme mevcut olmadığından günümüz uygulamasında tehlike suçları zarar suçlarıyla birlikte gerçekleşmesiyle görünüşte içtima kuralına göre bu uygulanamadığı takdirde fikri içtima ilişkisine göre değerlendirmektedir. Yürürlükte olan ceza kanunumuzdan kaynaklı olarak öğreti ve Yargıtay uygulamalarının aksine 765 sayılı yasa dönemindeki düzenlemenin tehlike suçunun uygulanabilmesi bakımından daha isabetli olduğu kanaatindeyiz.

E. Tamamlanmış Suç ile Teşebbüs Aşamasında Kalan Suç Arasında Fikri İçtima

Tek fiille hem tamamlanmış hem de teşebbüs aşamasında kalan iki ayrı suçun işlenmesi mümkündür. Bu hal en belirgin şekilde hedefte sapmada görülmektedir. A'yı öldürmek isterken merminin duvardan sekerek B'yi yaralaması olayında A'ya karşı öldürmeye teşebbüs, B'ye karşı olası kast veya taksirle yaralama suçundan faile cezası en ağır olan suçtan ceza verilmektedir. Tek neticeli hedefte sapma sonucu oluşan suçlar bakımından fikri içtima hükümleri uygulanmaktadır.[410]

Mağdura karşı işlenen tamamlanmış nitelikli kasten yaralama suçu aynı zamanda kasten öldürmeye teşebbüs suçunun oluşup oluşmadığının değerlendirilmesi yapıldığında, yaralama suçu öldürme suçu için gerekli olan bir geçit suç olduğundan fail öldürmeye kast etmiş ise kasten öldürmeye teşebbüsten cezalandırılır. Geçitli suçlar, bir suçun işlenmesi için geçilmesi zorunlu olan daha hafif nitelikteki suçlardır. Bu suç işlenmeden hedeflenen suç işlenememektedir. Yaralama eylemi öldürme suçunun eylemi olarak gerçekleştirilmesi zorunlu olup işlenmekle tüketildiğinden iki norm arasında tüketen-tüketilen norm ilişkisine göre görünüşte içtima kuralı uygulanır.[411]

---

[409] "Her kim korku, kaygı veya panik yaratabilecek biçimde her ne amaç ve nedenle olursa olsun, meskün bir yerde veya çevresinde veya özel veya resmi veya genel yapılara ya da her türlü taşıt araçlarına ya da halkın toplu olarak bulundukları diğer yerlere silahla ateş ederse, **eylem başka bir suçu oluştursa bile** ayrıca iki yıldan aşağı olmamak üzere hapis ve beşbin liradan az olmamak üzere ağır para cezasıyla cezalandırılır."

[410] Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 628.

[411] İçel, "Görünüşte Birleşme(İçtima) İlkeleri ve Yeni Türk Ceza Kanunu", s. 47.

Yargıtay kararlarında, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunda failin uyuşturucu maddeleri ruhsatsız olarak ihraç ederken yakalanması olayında, 188. Maddenin birinci fıkrasına göre ihraç etmeye teşebbüs suçundan, 188. Maddenin üçüncü fıkrasına göre tamamlanmış nakletme ve depolama suçlarının oluşması sebebiyle farklı neviden fikri içtimadan failin cezalandırılmasına karar verildiği görülmektedir.[412] Aksi bir görüşe göre failin ihraca yönelik suç işleme kastı olduğundan geçitli suç olan nakletme ve depolama suçlarının yardımcı norm olması sebebiyle ayrıca ceza verilmemesi gerekmektedir.[413] Kanaatimizce oluşan suçlar farklı fıkralarda ayrı ayrı düzenlenen suçlar olup kanun koyucu uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti açısından yapılan madde metninde belirtilen her hareketi ayrı suç olarak değerlendirdiğinden Yargıtay uygulaması yerindedir.

Son olarak aynı kişiye karşı suçun temel şeklinin tamamlanıp nitelikli halinin teşebbüs aşamasında kaldığı ihtimalinde, teşebbüs aşamasında kalmış suç bağımsız bir ceza normu olmayıp tamamlanması gereken bir suçun eksik kalması sebebiyle oluştuğundan yardımcı norm niteliği taşımaktadır. Teşebbüs aşamasındaki suç tamamlanmış suçun bir parçası halindedir.[414] Bu sebeple tamamlanmış suç asıl norm olduğundan yardımcı norm niteliğindeki teşebbüs aşamasında kalmış suçtan fail cezalandırılmayacaktır. Görünüşte içtima kuralları uygulama alanı bulduğundan fikri içtima hükümlerine ceza verilmemelidir.

F. İştirak Halinde İşlenen Suçlarda Fikri İçtima

İştirak halinde işlenen suçlarda, birden fazla kişinin suçun işlenmesinde rolü bulunmaktadır. Bu durumun fikri içtima açısından çok kişi ile tek fiilin işlenebilmesinin mümkün olup olmadığı hususu değerlendirilmelidir.

---

[412] Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 20.05.2008, E. 2008/3207, K. 2008/8664 ve 01.02.2007, E. 2006/13782, K. 2007/885. Nolu kararları.
[413] Göktürk, **Fikri İçtima**, s. 250-251.
[414] Adem Sözüer, **Suça Teşebbüs**, Kazancı Yayınları, İstanbul 1994, s. 46-47.

Müşterek faillik bakımından müşterek faillerin suç işleme kararı noktasında mutabakatın varlığı arandığından fiil sayısı tespiti için ortak suç işleme kararına bakılmaktadır.[415] Her müşterek failin, işlenmesi kararlaştırılan suçun fiili üzerinde fonksiyonel hakimiyeti aranmaktadır. Fiil üzerinde ortak ve suçun icrasına etkili hakimiyetin kurulması ve birlikte suç işleme şartlarının gerçekleşmesiyle meydana gelen suçlardan faillerin hepsi aynı ceza ile cezalandırılmaktadır.[416]

Somut olayın özelliklerine göre ortak karardaki önemsiz sapmalardan tüm failler sorumludur. Konuta girilerek mücevherlerin çalınmasını kararlaştırılan faillerden birinin ayrıca para ve ev eşyası çalması, alınan kararda hesaba katılması gereken durumlardır. Alınan ortak kararın dışındaki önemli sapmalarda diğer failler tarafından bu sapma konuşulmamış ve öngörülemez nitelikte ise diğer failler sorumlu olmayabilir.[417] Örneğin, A ve B'nın birlikte C'yi öldürmek amacıyla ateş etmeye başladıktan sonra B'nin silahından çıkan merminin duvardan sekerek D'yi yaraladığı olayda A, D'nin yaralanabileceğini öngördüğü ölçüde sorumlu tutulabilir. Böylece oluşan birden fazla suçtan dolayı eylemi gerçekleştirmeyen diğer failin öngörüsünün tespiti yapılarak fiil üzerindeki hakimiyeti değerlendirilmelidir. Fiil üzerinde her iki müşterek failin hakimiyetinin olduğu sonucuna varıldığında meydana gelen suçlardan fikri içtimaya göre cezalandırılır.

Şeriklik bakımından ise iştirak edenlerin cezalandırılması suçun kanuni tanımına göre belirtilen fiilin fail tarafından gerçekleştirilmesine bağlıdır.[418] Şerikler bakımından uygulama alanı bulan bağlılık kuralı gereği şerikler, failin fiiline olan katkısı ölçüsünde cezalandırılmaktadır.[419] Azmettiren veya yardım eden sıfatındaki şeriklerin fiilin icrası öncesindeki rolleri suçun yasal tanımına uygun haksızlığı gerçekleştirecek nitelikte değildir.[420] Failin işlediği tek fiille birden fazla suçun gerçekleştiği ve sonucunda fikri içtima yahut gerçek içtima kurallarının uygulanıp uygulanmayacağı tartışması suçu işleyen failin cezai sorumluluğuyla ilgilidir.

[415] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 537.
[416] Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 548-554.
[417] **A.e.,** s. 554.
[418] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 531.
[419] Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 558.
[420] Göktürk, **Fikri İçtima**, s. 252.

Tek fiille birden fazla suçun oluşmasında iştirak edilen fiilin böyle bir netice doğuracağı öngörülüp kabul edildiği takdirde şerikler faille birlikte içtima hükümlerine göre cezalandırılabilir. A'nın öldürülmesi için B'yi azmettiren C, A'nın hemen yanında duran sevmediği hasmı D'nin de bundan etkileneceğini kabul ettiği olayda A'ya birden fazla ateş edilmesi sonucu A'nın ölmesi ve D'nin yaralanması durumunda, fail ile birlikte fikri içtima hükümlerine göre cezalandırılır. Bu durumda hedefte sapma durumlarında fikri içtima açısından şeriklerin cezai sorumluluğuna gidilebilmektedir.[421]

Şeriklerin birden fazla suçun oluşabileceğini öngörmediği olayda yalnızca işlenmesi istenen suç bakımından azmettirme veya yardım etme ölçüsünde cezalandırılmaktadır.[422] Failin A'ya ateş ettiği sırada mermilerden bir tanesinin duvardan sekerek D'yi yaralaması durumunda şerikler, birden fazla suçtan dolayı fikri içtimadan değil yalnızca A'ya karşı işlenmesi istenen suçtan azmettirme veya yardım etme sıfatıyla cezalandırılır.[423]

G. Suç ile Kabahat Arasında Fikri İçtima

5326 sayılı Kabahatler Kanununun İçtima Başlığı altında düzenlenen 15. maddesinin üçüncü fıkrasına göre, bir fiil hem suç hem kabahat olarak tanımlanmış ise fail sadece suçtan cezalandırılmaktadır. Ancak suçtan dolayı ceza verilemediği hallerde kabahat dolayısıyla yaptırım uygulanır. Bu düzenlemeyle tek fiil ile suç ve kabahat bir arada bulunduğu hallerde öncelikli olarak suça ilişkin hükümlerin uygulanacağı getirilmiştir. Bu düzenlemeden çıkarılan sonuç kabahatlerin suçlar karşısında yardımcı norm niteliği taşımasıdır.[424]

Fiil tekliği içerisinde suç ve kabahatin bir araya gelmesi durumunda suça ilişkin normun uygulanma sebebi suçun haksızlık içeriğinin kabahatin haksızlık

[421] **A.e.**
[422] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 561.
[423] Göktürk, **Fikri İçtima**, s. 259.
[424] Asıl-yardımcı norm ilişkisi hakkında detaylı bilgi için bkz.: s. 30-35.

içeriğinden daha fazla olmasıdır.[425] Bu durum asıl ve yardımcı norm arasındaki ilişkiden kaynaklıdır. Tek fiille hem suç hem kabahat normlarının ihlal edilmesiyle suçtan dolayı faile ceza verilmesinin sebebi fikri içtima kaynaklanmamaktadır.

15. maddenin gerekçesinde non bis in idem kuralının suçlarla kabahatler arasında geçerli olduğu ve üçüncü fıkranın içtima ile ilgili olduğu belirtilmiş ise de iki norm arasında fikri içtima bulunması sebebiyle en ağırından cezalandırılması söz konusu değildir. Zira gerekçenin devamında suçtan dolayı ceza veya güvenlik tedbirine hükmedilemeyen hallerde kabahatin uygulanacağının ifade edilmesi kabahat normlarının daha ziyade yardımcı norm oluşuna vurgu yapmaktadır. Fikri içtimada ise oluşan suçlarda en ağır cezası olan suçun uygulanamadığı durumlarda daha hafif olan suçtan hüküm kurulması gibi bir durum söz konusu değildir. Nitekim fikri içtimaın uygulanabilmesi için TCK madde 43/2 ve 44 yönünden birden fazla "suçun" oluşması gerekmektedir. Bu durumda bir suç ile kabahat işlenmiş ise fikri içtima uygulama alanı bulamamaktadır.[426]

Kabahat yaptırımlarının yardımcı norm olması sebebiyle suçla ilişkin birtakım özel hallerde de kabahatin uygulanması geri çekilmektedir. Örneğin suç teşebbüs aşamasında kalmış olsa dahi kabahat normu uygulanamamaktadır. Fiil suça ilişkin norm kapsamında kaldığı müddetçe kabahate ilişkin normların uygulama alanı bulamamaktadır. Bir başka örnek olarak, iştirak hallerinde, kabahat fail olarak işlenmiş olsa da azmettiren veya yardım eden sıfatıyla bir suçun işlendiği durumlarda kabahate ilişkin norm geri çekilmektedir.[427]

Kabahat normları karşısında yalnızca suçun karşılığı olan ceza değil güvenlik tedbirleri de öncelikli durumdadır. Zira madde metninde bir fiil hem suç hem de kabahat teşkil ediyorsa sadece suçtan dolayı yaptırım uygulanacağı belirtilerek "yaptırım" ifadesinin kullanılması suça ilişkin güvenlik tedbirlerinin de kabahatler karşısında öncelikli olacak şekilde uygulanmasını gerekli kılar. Nitekim yaptırım

[425] Akbulut, **Ceza Genel Hükümler**, s. 924.
[426] Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 723.
[427] Akbulut, **Ceza Genel Hükümler**, s. 925.

ceza ve güvenlik tedbirlerini kapsamaktadır. Örneğin TCK 53. maddeye göre sürücü belgesi alınan bir kişi hakkında Karayolları Trafik Kanunu hükümlerindeki tedbir uygulama alanı bulamamaktadır.[428]

Bu durumun birtakım istisnaları beraberinde getirmektedir. İşlenen suç bir güvenlik tedbiri öngörmüyorsa ve kabahatten dolayı bir tedbir gerekiyorsa bu tedbirin uygulanması gerekir. Ayrıca suç ile kabahatin haksızlık içeriği ayrıksılaşmışsa bir başka deyişle kabahatle belirlenen idari tedbirin güvenlik tedbiriyle hiçbir ilişkisi yoksa suç o kabahatten dolayı gerçekleşmemişse, kabahate ilişkin tedbir ile güvenlik tedbiri birlikte uygulanacaktır. Her iki norm da aynı tedbiri öngörüyorsa ceza normuna ilişkin tedbir asıl norm gereği önceliklidir ve bu tedbirin uygulanması yoluna gidilmelidir[429].

Bir fiilin hem suç hem kabahat olduğu hallerde yalnızca suçtan yaptırım uygulanmasına karşı istisnai bazı düzenlemeler mevcuttur. Karayolları Trafik Kanununun 48. maddesinin 5. fıkrasında *"Yapılan tespit sonucunda, 0.50 promilin üzerinde alkollü olarak araç kullandığı tespit edilen sürücüler hakkında, fiili bir suç oluştursa bile, 700 Türk Lirası idari para cezası verilir ve sürücü belgesi altı ay süreyle geri alınır."* şeklinde yapılan düzenleme ile alkollü olduğu tespit edilen sürücü hakkında suçtan kaynaklı yaptırımların yanında sürücü hakkında ayrıca idari para cezası verilir ve sürücü belgesinin geri alınması tedbiri uygulanır. Sürücünün alkollü araç kullanarak trafik güvenliğini kasten tehlikeye sokma suçu işlemesi örneğinde TCK 179. madde sevkiyle TCK 53. maddesi gereği sürücü belgesinin geri alınması KTK 48. maddesi gereği getirilen özel düzenleme sebebiyle uygulama alanı bulamayacaktır. Hâkim sürücü belgesinin geri alınması tedbirine TCK madde 53 sebebiyle değil 48. Maddesine dayalı olarak karar vermelidir.

Son olarak Vergi Usul Kanununun 359. maddesinin son fıkrasında *"Kaçakçılık suçlarını işleyenler hakkında bu maddede yazılı cezaların uygulanması*

[428] Karayolları Trafik Kanununun 48. Maddesi dışında kalan haller bakımından uygulanır. Suçla birlikte kabahatin de uygulanacağına dair 48. Madde ile özel düzenleme mevcuttur.
[429] Akbulut, **Ceza Genel Hükümler**, s. 926.

344 üncü maddede yazılı vergi ziyaı cezasının ayrıca uygulanmasına engel teşkil etmez." ile özel düzenleme getirilmiştir. Bu özel düzenlemeler halinde Kabahatler Kanununun 15. Maddesinin üçüncü fıkrası uygulanmayacaktır.[430]

Tek fiille birden fazla farklı kabahat işlenmesi durumunda, kabahatlere ilişkin sadece idari para cezası yaptırımı öngörülmüşse faile en ağır idari para cezası verilir. Kanun koyucu suç teşkil etmeyen birden fazla kabahatin işlenmesi durumunda TCK 44. maddesine paralel olarak farklı neviden fikri içtimaın uygulanmasını kabahatler yönünden uygun görmüştür. Ancak kabahatler bakımından aynı neviden farklı içtima yönünden bir düzenleme getirilmemiştir. Bunun sebebi olarak bir görüşe göre, kabahatlere ilişkin düzenlemelerin belli kişilerin mağduriyetini önlemekten ziyade toplum düzeninin korunması amaçlandığından birden çok kişiye karşı aynı kabahatin işlenmesi yönünden bir düzenleme getirilmemiştir.[431]

II. FİKRİ İÇTİMADA CEZANIN BELİRLENMESİ

Aynı neviden ve farklı neviden fikri içtima arasında cezanın belirlenmesi bakımından farklılık bulunmaktadır. Aynı neviden fikri içtimaın düzenlendiği TCK'nın 43. maddenin ikinci fıkrasında zincirleme suç hükümlerini düzenleyen 43. maddenin birinci fıkrasına atıf yapılarak aynı neviden içtimada verilecek ceza belirlenebilmektedir. Bu düzenlenmeye göre fail hakkında bir cezaya hükmedilmekte ancak bu ceza, dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılmaktadır.

Farklı neviden fikri içtima açısından cezanın belirlenmesi 44. maddede müstakil olarak düzenlenmiş olup kanuni ifadeyle fail birden fazla suçtan *en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılır.* Bazı Kara Avrupası Ceza Hukuku sistemlerine göre en ağır cezadan belli miktarda artırım yapılarak ceza verilirken Türk Ceza Hukukunda yalnızca en ağır suçtan ceza verilmesi eleştirilmekte olup şu

[430] Akbulut, **Ceza Genel Hükümler**, s. 927.
[431] Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 724.

anki düzenleniş itibariyle en azından işlenen suç sayısı dikkate alınarak en ağır cezanın üst sınırına yakın olacak biçimde temel cezanın tayin edilmesi gereklidir.[432]

Farklı neviden fikri içtimada ceza tayini açısından en ağır cezayı gerektiren suçun nasıl tespit edileceğinin belirlenmesi gereklidir. Suçun kanuni tanımında belirtilen cezaların niteliği farklı ise en ağır ceza olan hüküm uygulanır. Biri hapis diğeri adli para cezası olan suçlarda en ağırı hapis cezası olan suçtur. Ceza niteliği aynı olmakla beraber alt ve üst sınırı farklı olan suçlarda, üst sınırı yüksek olan suç en ağırı olarak kabul edilmekle birlikte diğer cezanın alt sınırı da dikkate alınarak temel ceza belirlenmelidir.[433]

En ağır cezanın tespiti hakkında bir diğer husus, bu cezanın soyut ceza mı yoksa somut cezaya göre mi belirleneceğidir. Soyut ceza, cezanın alt ve üst sınırı belirli olan ceza olup somut ceza ise yapılan yargılama neticesinde kanundaki soyut cezanın mahkeme tarafından somut olaya uygulanmasıyla belirlenen cezadır. En ağır cezanın belirlenmesinde soyut ceza esas alınarak suçun kanuni tanımında belirtilen nitelikli hallere göre artırım yahut indirim oranı uygulanarak soyut ceza göz önünde bulundurulmalıdır.[434] Nitekim soyut cezanın belirlenmesi TCK 61. maddesindeki kıstaslar dikkate alınarak belirlenmektedir. Teşebbüs, iştirak, zincirleme suç, haksız tahrik, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ve cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebeplere ilişkin hükümler ile takdiri indirim nedenleri somut cezanın belirlenmesine yönelik olup en ağır cezanın belirlenmesi açısından çıkış noktası olmamaktadır. [435]

---

[432] Koca, "Fikri İçtima", s. 219.
[433] İçel, "Suçların İçtimaı", s. 82.
[434] Koca, "Fikri İçtima", 219; İçel, "Suçların İçtimaı", s. 82; Göktürk, **Fikri İçtima**, s. 262; Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 602.
[435] **Cezanın belirlenmesi**
MADDE 61:
(1) Hakim, somut olayda;
a) Suçun işleniş biçimini,
b) Suçun işlenmesinde kullanılan araçları,
c) Suçun işlendiği zaman ve yeri,
d) Suçun konusunun önem ve değerini,
e) Meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığını,
f) Failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığını,
g) Failin güttüğü amaç ve saiki,
Göz önünde bulundurarak, işlenen suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında temel cezayı belirler.

Suçlar arasında cezası en ağır olan suç seçilerek faile ceza verilmekte olup cezası daha hafif olan suç bakımından ise ‘karar verilmesine yer olmadığı kararı’ verilmektedir. Örnek bir yerel mahkeme kararında aşağıdaki şekilde hüküm fıkrası kurulmaktadır.

“**HÜKÜM**

A) Sanığın üzerine atılı banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması suçunu işlediği sabit olduğundan, TCK'nın 61. maddesi uyarınca, suçun işleniş biçimi, suç konusunun önem ve değeri, sanığın kastına dayanan kusurunun ağırlığı ile suç sebep ve saikleri dikkate alınarak TCK'nın 245/1 maddesi uyarınca takdiren 3 YIL HAPİS VE 5 GÜN ADLİ PARA CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,

Sanığa verilen cezadan, cezanın olası etkileri nedeniyle TCK'nın 62. maddesi uyarınca takdiren 1/6 oranında indirim yapılarak 2 YIL 6 AY HAPİS VE 4 GÜN ADLİ PARA CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,

Sanığa verilen 4 GÜN ADLİ PARA CEZASININ sanığın sosyal ve ekonomik durumu göz önüne alınarak 5237 SY. TCK 52 maddesi uyarınca günlüğü takdiren 20 TL’den 80 TL ADLİ PARA CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA

Kasten işlenmiş olan suç için hapis cezasıyla mahkumiyetin yasal sonucu olarak sanığın TCK 53/1 maddesinin (a), (c), (d) ve (e) bentlerinde yazılı haklardan aynı maddenin 2. Fıkrası uyarınca cezanın infazı tamamlanıncaya kadar, kendi alt soyu üzerindeki velayet, vesayet ve kayyımlık yetkileri açısından ise anılan maddenin 3. Fıkrası uyarınca mahkûm olduğu hapis cezasından koşullu salıverilinceye kadar YOKSUN BIRAKILMASINA,

B) Her ne kadar sanık hakkında TCK 155/1 maddesi kapsamında güveni kötüye kullanma suçundan hayat olayı anlatımı gerçekleştirilmiş ise de TCK 44. maddesi uyarınca fikri içtima kapsamında kalan eylemin daha ağır netice öngörülen suç bakımından sanığın cezalandırıldığı anlaşılmakla TCK 155/1 maddesi bakımından KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA,”

..

(4) Bir suçun temel şekline nazaran daha ağır veya daha az cezayı gerektiren birden fazla nitelikli hallerin gerçekleşmesi durumunda; temel cezada önce artırma sonra indirme yapılır.

(5) Yukarıdaki fıkralara göre belirlenen ceza üzerinden sırasıyla teşebbüs, iştirak, zincirleme suç, haksız tahrik, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ve cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebeplere ilişkin hükümler ile takdiri indirim nedenleri uygulanarak sonuç ceza belirlenir.

İlgili yerel mahkeme kararında mağdurun rızası ile faile verdiği kredi kartını failin devir amacının dışında kullanması eylemi sebebiyle oluşan güveni kötüye kullanma suçu, banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması suçundan daha hafif ceza verilmesi öngörüldüğünden uygulamada daha hafif olan suç bakımından 'karar verilmesine yer olmadığı' şeklinde hüküm verilmektedir.

Fikri içtima türlerinin aynı madde metni altında düzenlenmemesine dair eleştiriler 5276 sayılı TCK'nın hazırlanışı sırasında gündeme getirildiği gibi[436] günümüzde de eleştiri konusu olmaktadır. Zira yapısal farklılık arz eden iki farklı kurumun 43. maddede "zincirleme suç" başlığı altında düzenlenilmesi esasen kanun mantığı açısında isabetli bir seçim değildir. Bu iki farklı kurumun aynı cezai yaptırıma bağlanması Yargıtay uygulamasında problemleri de beraberinde getirmektedir. Yargıtay 6. Ceza Dairesi üyelerinden Salim Çevik ile 10.06.2024 tarihinde yapılan görüşme sonucunda zincirleme suç ile fikri içtimaın birlikte gerçekleştiği olaylarda verilmesi gereken cezalara ilişkin için getirdikleri çeşitli çözümler ele alınmıştır.

A. TCK Madde 43/1 ve 43/2'nin aynı olayda gerçekleştiği durumlarda sonuç ceza hesaplaması

Zincirleme suç ve aynı neviden fikri içtimaın bir arada gerçekleştiği olaylarda verilecek sonuç ceza hakkında tartışmalar bulunmaktadır. Zincirleme suç araştırma konumuzun dışında kalmış olsa da aynı neviden fikri içtimada verilen cezanın anlaşılması ve tartışmalı olan hususların açıklanması açısından burada ele almak uygun görülmüştür. Nitekim konumuz dahilinde bulunan aynı neviden fikri içtima kurumunun cezai yaptırımı zincirleme suç hükümleriyle aynıdır.

Yargıtay uygulamalarına baktığımızda örneğin A, B, C'ye husumet besleyen D, ilk gün A, B, C'ye ikinci gün A ve B'ye ve üçüncü gün sadece C'ye karşı tehdit

[436] Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 697.

suçu işlediğinde hem zincirleme suç hem de aynı neviden fikri içtimaın somut olayda birlikte gerçekleştiği görülmektedir. Her iki kurumun ceza artırım oranları aynı olduğundan sonuç cezanın nasıl belirleneceği tartışmalara yol açmıştır.

İleri sürülen bir görüşe göre her olayı birbirinden ayrı değerlendirerek ceza belirlenmeli ve belirlenen cezalar toplanarak sonuç ceza bulunmalıdır. Yukarıdaki örnek olaya bakıldığında, ilk gün gerçekleşen olay için tehdit suçundan bir temel ceza belirlenerek aynı neviden fikri içtima hükmüne göre bir artırım yapılmalı, ikinci gün ayrı değerlendirilerek birden fazla kişiye karşı işlendiğinden yine aynı neviden fikri içtima hükmüne göre bir artırım yapılmalı son olarak üçüncü gün yalnızca C'ye karşı işlendiğinden artırım yapılmaksızın tek bir tehdit suçu verilmelidir. Ayrı ayrı belirlenen tüm cezalar toplanarak bir sonuç ceza bulunmalıdır.

Bir diğer görüşe göre, zincirleme suç ve aynı neviden fikri içtima kurumu aynı madde altında ve aynı ceza oranları bulunduğuna göre tıpkı bir suçun birden fazla nitelikli hallerinin gerçekleştiği olaylarda alt sınırdaki ceza miktarından uzaklaşılarak ceza takdiri yapıldığı gibi ¼ ve ¾ oranları arasında ¾ oranına yakın şekilde bir artırım oranı belirlenip tek bir ceza verilerek üzerinden artırım yapılmalıdır. Bir başka deyişle sanki suçun birden fazla nitelikli hali işlenmiş gibi 43/2'den tek ceza belirlenip alt sınırdan uzaklaşarak karar verilmelidir. Bunun sebebi olarak artırım üzerine artırım yapılmasının mükerrer değerlendirme yasağını oluşturma ihtimalidir. Yukarıdaki örnek olayda tüm durumlar için tehdit suçundan tek bir temel ceza verilerek 3/4'e yakın bir artırım oranı belirlenerek sonuç ceza belirlenmelidir.

Son olarak ve ağırlıklı olarak kabul edilen görüşe göre, ilk görüş aynı neviden fikri içtimaın birden fazla kez uygulanmasının mükerrer değerlendirme yasağı problemini ortaya çıkardığından uygulanması yerinde görülmemektedir. İkinci görüş ise ceza özel hukukundaki esasların ceza genel hukukuna uyarlanarak 43/1 ve 43/2 aynı suçmuş gibi bir arada değerlendirilip alt sınırdan uzaklaşarak karar verilmesi kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesine tamamen aykırılık teşkil etmektedir. Kaldı ki 43. madde, işlenen suçların tespiti yapıldıktan sonra cezanın belirlenmesi için

başvurulması gereken ceza genel esaslarındandır. TCK sınıflandırması bakımından suçun ceza özel kısmındaki niteliği belirlendikten sonra ceza genel esaslarına gidilmelidir. Bu yönüyle ikinci görüşün getirmiş olduğu çözüm de yerinde görülmemektedir.

Yargıtay'ın güncel olarak kabul ettiği çözüme göre, öncelikle zincirleme ve aynı neviden fikri içtima suçlarının birlikte gerçekleştiği olaylarda TCK'nın 43/1 maddesinin 43/2 maddesinden önce uygulanması gerektiğidir. Sebebine bakıldığında 43/2'de ceza oranlarının 43/1'e atıfla belirlenmesi ve madde metninin düzenleniş sırası gözetildiğinde ikinci fıkranın birinci fıkradan sonra uygulanması gerektiği sonucuna ulaştırmaktadır. TCK'nın 43/1 ve 43/2 maddelerinin birlikte uygulanması gerektiği durumlarda artırımın nasıl yapılacağı birkaç ihtimalle izah edilmektedir.

Birinci ihtimal olarak bir suç işleme kapsamında değişik zamanlarda birden fazla tehdit suçunun işlenmesi halinde, bu eylemlerden birinin birden fazla mağdura karşı diğerinin bu mağdurlardan birine karşı işlenmesi durumunda, örneğin ilk eylem A'ya karşı, ertesi gün aynı suç A ve B'ye karşı işlenmiş ise temel ceza üzerinden TCK'nın 43/1 maddesi gereğince artırım yapılacak ardından yine temel ceza üzerinden 43/2 maddesi uyarınca artırım yapılarak 43/1 maddesi ile belirlenen cezaya eklenmek suretiyle sonuç cezanın belirlenmesi gerektiği gözetilmelidir.

Bu ihtimale göre, silahla işlenen tehdit suçunda 106/2-a gereği temel cezanın 2 yıl hapis cezası olarak belirlendiği olayda, 43/1'den örneğin ¼ oranında artırım yapılarak 2 yıl 6 ay hapis cezası verilmeli daha sonra yine 'temel ceza olan 2 yıl' üzerinden ¼ oranında artırım yapıldığında bulunan 6 ay, 2 yıl 6 aya eklenerek 2 yıl 12 ay hapis cezası olarak sonuç ceza verilmelidir. Dikkat edilmelidir ki, 43/2'deki artırım oranı 2 yıl 6 ay üzerinden değil, 2 yıl üzerinden bulunarak 43/1'de belirlenen cezaya eklenmiştir. Bunun nedeni, B'ye karşı ilk olayda bir tehdit söz konusu olmadığından B bakımından zincirleme suç işlenmemiştir. Bu sebeple zincirleme suç üzerinden tekrar artırım yapılarak sonuç ceza verilmesi adil bir sonuç doğurmayacaktır.

İkinci ihtimal olarak bir suç işleme kararı kapsamında, değişik zamanlarda birden fazla tehdit suçunun işlenmesi halinde, bu eylemlerden en az ikisinin birden fazla kez aynı mağdurlara karşı işlenmesi durumunda, örneğin ilk eylem A ve B'ye karşı ertesi gün yine A ve B'ye karşı suç yeniden işlendiyse temel ceza üzerinden TCK 43/1. maddesi gereğince artırım yapılıp 'bulunan ceza üzerinden' 43/2 maddesi gereği yeniden artırım yapılmak suretiyle sonuç ceza belirlenmesi gerektiği gözetilmelidir.

Bu ihtimale göre, silahla işlenen tehdit suçunda 106/2-a gereği temel cezanın 2 yıl hapis cezası olarak belirlendiği olayda, 43/1'den örneğin ¼ oranında artırım yapılarak 2 yıl 6 ay hapis cezası verilmeli daha sonra bulunan bu ceza üzerinden ¼ oranında artırım yapılıp 2 yıl 6 aya eklenerek 2 yıl 13 ay 15 gün hapis cezası olarak sonuç ceza verilmelidir. Dikkat edilmelidir ki, 43/2'deki artırım oranı 2 yıl 6 ay üzerinden yapılarak eklenmiştir. Bunun sebebi olarak A'ya ve B'ye karşı hem zincirleme suç hem de aynı neviden fikri içtima suç koşulları oluştuğundan ilk ihtimalden farklı bir uygulamaya gidilmesi daha adil bir sonuca ulaştırmaktadır.

İki ihtimalden daha karmaşık nitelikte olacak son bir örnek vermek gerekirse, ilk eylem silahla tehdit olup A, B ve C'ye karşı, ertesi gün A ve B'ye basit tehdit edilmiş olup bir başka gün sadece C'ye karşı silahla tehdit edildiği olayda özetle ilk gün 106/2-a, ikinci gün 106/1, son gün 106/2-a madde fıkralarındaki suçlar oluşmuştur.

İlk adım olarak somut olayda zincirleme suçun gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılmalıdır. Failin basit ve nitelikli halleriyle birden fazla zincirleme suç işlediği olaylarda temel ceza suçun nitelikli hali düzenlenen maddesine göre belirlenmektedir. Dolayısıyla olayımızda zincirleme suç gerçekleşmiş olup silahla tehdit suçunu düzenleyen 106/2-a fıkrasına göre temel ceza belirlenir. Bu durumda ikinci gün A ve B'ye karşı işlenen 106/1'deki suç yalnızca artırım oranını takdir etmek noktasında (1/4-3/4 arası artırım oranı) hâkim tarafından belirlenir.

İkinci adımda zincirleme suçun değişik zamanlarda aynı kişilere karşı işlenmediği görülmektedir. Nitekim ilk gün A, B ve C'ye karşı, son gün yalnızca C'ye karşı silahla tehdit suçu işlenmiştir. Bu durumda yine ilk ihtimaldeki çözüm yolunda gösterildiği gibi aynı neviden fikri içtima suçu her iki olayda gerçekleşmediğinden bir başka deyişle zincirleme suç temelinde aynı mağdurlara bir kez daha işlenmediğinden zincirleme suçtan yapılan artırım üzerinden bir kez daha artırım yapılmayıp suçun temel cezasında belirlenen artırım oranının zincirleme suça eklenerek sonuç cezanın belirlemesi yapılmalıdır.

B. TCK Madde 43/1 ve 44'ün aynı olayda gerçekleştiği durumlarda sonuç ceza hesaplaması

TCK 44. madde birden fazla suç oluşarak en ağır suçtan ceza verilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus faile ceza verirken suçlar arasında adeta bir tercih yapılmaktadır. Failin işlediği birden fazla suçun arasından en ağır olan tercih edildikten sonra ceza miktarı tayin edilmektedir. Bu sebeple öncelikle failin hangi suçtan cezalandırılacağı seçilmeli ardından bu suçun hâkim tarafından TCK 61/1'e göre suçun madde metninde belirtilen alt ve üst sınır arasındaki temel ceza belirlemelidir. Ardından TCK 61/5'e göre "*...ceza üzerinden sırasıyla teşebbüs, iştirak,* ***zincirleme suç****, haksız tahrik, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ve cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebeplere ilişkin hükümler ile takdiri indirim nedenleri uygulanarak sonuç ceza belirlenir.*"

Böylelikle öncelik olarak temel cezayı belirlemek için TCK 44. maddedeki en ağır suçun hangisi olduğu tespit edilmeli ardından sonuç ceza için uygulanması gereken sıralamada yer alan zincirleme suça ilişkin olarak TCK 43/1 gereği ¼ ila ¾ arasındaki artırım oranı takdir edilerek verilecek ceza miktarı hesaplanmalıdır. Dikkat edilmelidir ki iki kurum her ne kadar suçların içtimaı çatısı altında toplanmış olsa da sonuç ceza belirlenirken birbirinden tamamen bağımsız uygulanmaktadır.

Örneğin bir çocuğun çıplak görüntüleri değişik zamanlarda kayıt altına alındığında özel hayatın gizliliğini ihlal ile müstehcenlik suçu gerçekleşmektedir. Bu

olayda farklı neviden fikri içtima ve zincirleme suç hükümlerinin uygulanması gerekmekte olup en ağır ceza olan müstehcenlik suçundan temel ceza miktarı belirlenerek TCK 61. maddedeki sırasına göre zincirleme suç hükümlerinde belirlenen artırım oranı uygulanarak ve diğer hususlarda dikkate alınarak sonuç ceza tayin edilmektedir.

C. TCK Madde 43/2 ve 44'ün aynı olayda gerçekleştiği durumlarda sonuç ceza hesaplaması

Aynı neviden fikri içtima ve farklı neviden fikri içtimaın aynı olayda gerçekleştiği dosyalarda, aynı neviden içtimaı düzenleyen TCK 43/2 maddesine göre zincirleme suç hükümlerine uygulanan artırım oranlarının aynı neviden fikri içtimaya da uygulanması gerektiğine dair TCK 43/1'e atıfta bulunmaktadır. Bu durumda yukarıda ifade edilen sonuç ceza tayini burada da uygulanmaktadır. Öncelikle TCK 44. maddeye göre birbirinden farklı suçlardan en ağırının hangi olduğu tespit edilmeli ardından tespit edilen suça göre temel ceza tayin edilerek artırım yapılmalıdır. Ancak belirtmek gerekir ki TCK 44. madde sonuç ceza için artırım veya indirim nedenlerinden biri olmayıp failin ceza verilmesi gereken suçun temel cezasına yönelik bir uygulamadır. Bu açıdan TCK 61/5'teki sıralamadan tamamen ayrı bir değerlendirmeye tabidir.

Aynı neviden fikri içtimaın uygulanamadığı TCK 43/3'e belirtilen suçların varlığı halinde farklı neviden fikri içtima ile uygulanmasına bakıldığında, örneğin birden fazla kişinin bulunduğu bir evde fail öldürme amacıyla evi yakarak evin içindeki kişilerin yanarak ölmesine sebebiyet vermesi durumunda genel güvenliği kasten tehlikeye sokma suçu ve kasten öldürme suçunu birden fazla kişiye karşı aynı anda işlemiş bulunmaktadır. Bu durumda TCK 44. maddeye göre suçlar arasında en ağır olan kasten öldürmenin nitelikli halinden ceza verilmesi seçilmektedir. Ardından birden fazla kişiye karşı öldürme suçu işlenmiş olmasına rağmen kasten öldürme suçu TCK 43/3'te sayılan suçlar arasında bulunduğundan TCK 43/2'ye göre temel cezadan artırım yapılmaksızın gerçek içtima hükümlerine göre oluşan suçların cezası ayrı ayrı hesaplanarak toplanması suretiyle sonuç ceza belirlenir.

III. FİKRİ İÇTİMAIN MADDİ HUKUK VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Fikri içtima, ceza hukuku açısından sonucu yaptırım teorisi ile ilgilidir. Sadece cezanın belirlenmesi yönünden özellik arz ettiğinden kalan diğer hallerde fikri içtima ilişkisinde bulunan her bir suç, gerek maddi hukukta gerek ceza muhakemesi hukukunda bağımsızlığını korur.[437] Fikri içtimada suç oluşumu ile ilgili bir farklılık arz etmemekte ancak kanun koyucu tarafından yaptırımı farklı düzenlenerek ayrıksı bir durum oluşturulmuştur.[438] Yaptırımın farklılık arz etmesi ceza muhakemesi hukukunun sonuçlarına etki etmektedir. Her suç yönünden kovuşturma koşullarının gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu bağlamda kovuşturma şartları yerine getirilmeyen suçlar fikri içtima ilişkisinde dikkate alınmayacaktır.[439]

Fikri içtimada aranan tek fiil kavramı ceza muhakemesindeki ve maddi ceza hukukundaki içerikleri birbirinden farklılık göstermektedir. Ceza muhakemesindeki fiil, uyuşmazlığın kendisi olup iddianamede bahsedilen olay örgüsünün bütünüdür. Mahkemenin iddianamede geçen fiille bağlı olması, iddianamede anlatılan olay örgüsüne bütünüyle bağlı olduğunu ifade etmektedir. Bu açıdan ceza muhakemesindeki fiil kavramı daha geniş bir anlam ifade etmektedir.[440]

Fiil sonucu oluşan yahut oluşmayan suçların belirlenmesi, fiilin hangi aşamada kaldığı ve bu haliyle hukuken hangi sıfatı kazandığı maddi ceza hukuku bağlamında değerlendirilir.[441] Her ne kadar iddianamede sevk maddeleri yazılarak hangi suç isnadıyla dava açıldığı belirtiliyor olsa da kanun gereği mahkeme savcılık makamının nitelendirdiği sevk maddeleriyle bağlı değildir.[442] Bu anlamda fiilin

[437] Göktürk, **Fikri İçtima,** s. 270.
[438] Kelep Pekmez, **Ceza Muhakemesinde Fiil**, s. 191.
[439] Koca, "Fikri İçtima", s. 218.
[440] Göktürk, **Fikri İçtima,** s. 18.
[441] Kelep Pekmez, **Ceza Muhakemesinde Fiil**, s. 189.
[442] Cumhur Şahin, Neslihan Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Cilt 1, 14. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 114.

maddi olarak ne şekilde tasnif edileceği, oluşan fiil sayısı ve fiil neticesinde suçların gelmiş olduğu aşamanın değerlendirilmesi mahkeme nezdinde belirlenir. Sevk maddesi dışında bir başka suç oluştuğu tespiti yapılır ise mahkeme sanıktan ek savunma alarak tespiti yapılan suçtan hüküm kurabilmektedir.[443]

A. Kesin Hüküm Etkisi

Fikri içtimada faile tek bir sonuç ceza verilse de hâkim hüküm fıkrasında oluşan birden fazla suçu ayrı ayrı göstermesi gerekir.[444] Suçlardan biri hüküm fıkrasında gösterilip karar verildikten sonra kesinleşir ise gösterilmeyen diğer suç bakımından da hüküm kesinleşmiş olur.[445] Bu durum suçların fikri içtima kapsamında bağlantılı olmasının doğal sonucudur. Daha az cezayı gerektirir suçtan dolayı faile ceza verilir ve karar kesinleşir ise aynı fiilden dolayı daha ağır bir başka suç oluştuğu gerekçesiyle yeniden yargılama yapılamaz.[446]

Soruşturma evresinde verilen kovuşturmaya yer olmadığı kararı kesinleştikten sonra diğer suçu oluşturduğu gerekçesiyle yeniden soruşturma açılamaz.[447] Nitekim ceza muhakemesindeki fiil, iddianamede bahsedilen olay örgüsünün bütünü olduğundan bundan kaynaklı kamu davasının açılmaması fiilin sebep olduğu tüm suçları kapsar niteliktedir. Kovuşturmaya yer olmadığı kararı, uyuşmazlığı oluşturan olay örgüsünün herhangi bir suçu ihtiva etmediğinin bir başka ifadesi olduğundan ilerleyen zamanlarda bir suç oluştuğundan bahisle yeniden bir tatbikat yapılamaz.[448]

Kovuşturma şartına tabi olup fikri içtima ilişkisi içerisinde bulunan ve daha ağır cezayı oluşturan bir suç hakkında şart gerçekleşmediği için değerlendirme dışı bırakılarak diğer suç hakkında verilen karar kesinleştikten sonra kovuşturma şartının gerçekleşmesi halinde durumun ne olacağı tartışmalıdır. Bir görüşe göre, hüküm

[443] Şahin, Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 116.
[444] Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 603.
[445] Göktürk, **Fikri İçtima**, s. 270.
[446] Göktürk, **Fikri İçtima**, s. 270.
[447] Göktürk, **Fikri İçtima,** s. 271.
[448] Şahin, Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 116.

kesinleştikten sonra değerlendirme dışı bırakılan suç hakkında kovuşturma şartı gerçekleşmesi sebebiyle tekrar yargılama yapılmasının non bis in idem ilkesine aykırı olacağı yönündedir.[449] Diğer görüşe göre ise, kovuşturma şartı gerçekleşmedikçe fiil ilgili suç bakımından dikkate alınmayacağından kovuşturma şartı gerçekleştiğinde yeniden yargılama yapılabilmesi mümkündür.[450]

B. Yer Bakımından Yetkili ve Görevli Mahkeme

Suç, eylemin kısmen veya tamamen icra edildiği veya neticesinin gerçekleştiği yerde işlenmiş sayılmaktadır.[451] Fikri içtima açısından tek fiil şartı arandığından fiilin icra edildiği yer mahkemesi görevlidir. Bu bakımdan fikri içtima ilişkisi içinde bulunan suçlarda yer bakımından yetkili mahkeme açısından bir problem oluşmamaktadır. Fiilin gerçekleştiği yere ilişkin tespitler Ceza Muhakemesi Kanununun 12 ile 21. maddelere göre aynen uygulanır.[452]

Fikri içtimaın gerçekleştiği suçlar bakımından görevli mahkeme farklı neviden fikri içtimaya göre en ağır cezayı gerektiren suç dikkate alınırken aynı neviden fikri içtimada oluşan birden fazla suçun niteliği aynı olduğundan suça bakmakla görevli mahkemede kovuşturma yürütülmelidir.[453]

Görevli mahkemenin ağır ceza mahkemesi olduğu durumda kovuşturma aşamasında fiilin fikri içtima kapsamında kalarak birden fazla suç oluşturduğunu ve suçlardan birine bakmakla görevli olmadığını tespit ederse, CMK 6. maddesi gereği

---

[449] Göktürk, **Fikri İçtima**, s. 272.
[450] Yargıtay'ın 765 sayılı TCK dönemindeki bir kararı da bu yöndedir. "Tehlikeli araç kullanarak bir kimseyi yaralayan fail hakkında 765 sayılı TCK'nın 565. maddesine göre hüküm kurulduktan ve bu hüküm kesinleştikten sonra mağdur daha ağır cezayı gerektiren taksirle müessir fiil nedeniyle TCK'nın 459. maddesinin uygulanması için şikayette bulunmuştur. Yargıtay, 565. maddeye göre verilen ve kesinleşen hükmün şikayet üzerine daha ağır cezayı gerektiren taksirle müessir fiilden dolayı yeniden yargılama yapılmasına engel teşkil etmeyeceğine karar vermiştir." (Yargıtay CGK, 2.2.1976, 2-18/32; Yargıtay 2. CD., 28.11.1980, 8145/8597 sayılı kararı)
[451] Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 603.
[452] **A.e.**
[453] Göktürk, **Fikri İçtima**, s. 273.

suçun hukukî niteliğinin değiştiğinden bahisle görevsizlik kararı verilerek dosya alt dereceli mahkemeye gönderilemez.[454]

Görevli mahkemenin asliye ceza olduğu durumlarda fiilin farklı neviden fikri içtima kapsamında kaldığını tespit edilirse ve ceza verilmesi gereken en ağır suç bakımından ağır ceza mahkemesinin bakmakla görevli olduğu anlaşılırsa mahkemenin görevsizlik kararı vererek işi görevli mahkemeye tevdi etmesi gerekmektedir.[455] Suç aynı neviden fikri içtima kapsamında kalıyor ise asliye ceza mahkemesinin görev alanına giriyorsa işin esasına girerek dosyayı karar bağlamalı ancak ağır ceza mahkemesinin görev alanına giriyor ise görevsizlik kararı verilerek dosyanın gönderilmesi gerekmektedir.

Mahkemeler tarafından dosyanın esasına girildikten sonra birden fazla farklı suçun oluşması sebebiyle tefrik kararı verilmemeli, oluşan suçlar tek fiille birbiriyle bağlı olduğundan fikri içtima esası gereği dosyanın bir bütün halinde incelenmesi gerekmektedir. Farklı esas numarasıyla yürütülen dosyaların tek fiille gerçekleşen fikri içtima şartlarını oluşturan suçlar niteliğinde olduğu tespit edildiğinde dosyalar hakkında birleştirme kararı verilerek birlikte yürütülmelidir.

Cumhuriyet savcısı fiilin fikri içtimaı oluşturmadığı kanaatine göre tek suçtan sevk maddesi yazarak iddianameyi düzenler ise de mahkeme CMK 174/2 maddesine göre suçun hukukî nitelendirilmesi sebebiyle iddianame iade edemez. Bu durumda mahkeme dosyanın esasına girdiğinde tek fiille birden fazla suçun oluştuğunu tespit etmesi durumunda sanığa tespit ettiği diğer suç bakımından ek savunmasını alarak kovuşturma sürecini ilerletmelidir. Sanığın ek savunması alınmadığı durumda iddianamede belirtilmeyen suçtan kamu davası açılarak sanığın bilgisinin olmadığı farklı bir suçtan yargılanarak karar verilmesi savunma hakkını kısıtlar niteliktedir.[456]

[454] Şahin, Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 240.
[455] Göktürk, **Fikri İçtima**, s. 273.
[456] Şahin, Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 108.

C. Şikâyet

Şikâyet bazı suçlar bakımından suçun faili hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılabilmesi için aranılan mağdurun iradesidir.[457] Şikâyet bakımından fikri içtima ilişkisi içinde kalan suçların şikayete tabi olup olmadığı bağımsız olarak değerlendirilmektedir.[458] Fikri içtima kapsamına giren suçlardan birinin takibi şikayete bağlı ise şikayet şartı gerçekleşmeden kovuşturma yapılamamaktadır. Bu durumda kovuşturulacak tek bir suç kalır ise fikri içtima söz konusu olmayacaktır.[459]

Bu noktada sorun, cezası ağır olan suçun takibi şikâyete bağlı olup şikayetin yapılmaması ve geri alınması durumunda hafif olan suçtan soruşturma/kovuşturma yapılıp yapılmayacağıdır. Örneğin köpek sahibi bir kimse, köpeğini başıboş bıraktığı sırada bir kimsenin yaralanmasına neden olduğu olayda hem taksirle yaralama hem de hayvanın tehlike yaratabilecek şekilde serbest bırakılması suçları oluşmuş olacaktır.[460] Mağdurun daha ağır ceza gerektiren suçtan şikayetçi olmadığı ihtimalinde cezası daha hafif olan suçtan soruşturma ve kovuşturma yapılıp yapılmayacağı sorusu Yargıtay'ın güncel ve istikrar kazanmış kararlarında cevap bulmaktadır.

Yargıtay 12. Ceza Dairesi'nin 04.10.2023 tarihli 2022/2519 Esas, 2023/3651 Karar Nolu kararında taksirle yaralama suçunda şikâyetin gerçekleşmemesi veya vazgeçilmesi durumunda sanığın fikri içtima ilişkisinde olduğu ve daha az cezayı gerektiren ve şikâyete tabi olmayan trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçundan cezalandırılması gerektiği belirtilmiştir:

"*...sanığın taksirle yaralama suçundan cezalandırılmasının mümkün olduğu ahvalde sadece taksirle yaralama suçundan cezalandırılması, ancak kovuşturma şartı olan şikayetin gerçekleşmemesi, şikayetten vazgeçilmesi veya uzlaşma nedeni*

[457] Koca, Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 358.
[458] Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 379; Şahin, Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 62.
[459] Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** s. 638.
[460] Hakeri, **a.g.e.**, s. 638.

ile taksirle yaralama suçundan cezalandırmanın mümkün olmadığı ahvalde ise, sanığın yalnızca 5237 sayılı Kanun'un 179 uncu maddesinde düzenlenen trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçundan cezalandırılması gerektiği gözetildiğinde, somut olayda sanığın taksirle yaralama suçundan cezalandırıldığının anlaşılması karşısında, trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçundan "hüküm verilmesine yer olmadığına" kararı verilmesi gerekirken bu suçtan da mahkumiyetine karar verilmesinde isabet görülmemiştir."[461]

D. Zamanaşımı

Dava zamanaşımı, failin işlediği suça ilişkin davanın açılmasına veya açılan davanın devam etmesine engel olan bir haldir. Soruşturma aşamasında ilgili suçun zamanaşımına uğradığı tespit edilirse kovuşturmaya yer olmadığı kararı, kovuşturma aşamasında zamanaşımına uğradığı anlaşılırsa düşme kararı verilmektedir.[462]

Fikri içtima kapsamında kalan her bir suç, faile sonuç cezanın belirlenmesi için yapılan işlemler dışında maddi hukuk ve muhakeme hukuku bakımından bağımsızlığını korumaktadır. Bu anlamda her suçun dava zamanaşımı ayrı ayrı dikkate alınır.[463]

Dava zamanaşımına uğrayan suçun bir başka suçla fikri içtima ilişkisi tespit edilse dahi zamanaşımına uğramayan diğer suçtan fail tek suç işlemiş gibi cezalandırılır. Zamanaşımına uğrayan suç hüküm fıkrasında belirtilmeyip zamanaşımı dolmayan tek bir suç kalmışsa tek bir suçtan, hala birden fazla suç mevcutsa kendi aralarında fikri içtima ilişkisi dikkate alınarak karar verilir. Fikri içtima ilişkisi bulunan suçlardan biri hakkında karar verilip bu karar da kesinleşmiş ise diğer suç bakımından zamanaşımının dolmadığı gerekçesiyle dava açılamaz.[464]

[461] Yargıtay 12. Ceza Dairesi, 04.10.2023 tarihli 2022/2519 Esas, 2023/3651 Karar nolu kararı.
[462]Mehmet Emin Alşahin, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı,** Ankara, Adalet Yayınevi, Nisan 2016, s. 7.
[463] Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 759.
[464] Göktürk, **Fikri İçtima**, s. 273.

Ceza zamanaşımı bakımından ise, fikri içtima ilişkisinde bulunan ve birlikte zamanaşımına uğramamış suçların kovuşturma aşamasında ceza zamanaşımı süresini tespit ederken aynı neviden fikri içtimada işlenen birden fazla suçun niteliği aynı olduğundan o suça bağlı olarak belirlenmelidir. Farklı neviden fikri içtimada ise gerçekleşen birden fazla suç türü farklı olduğundan en ağır cezaya göre ceza zamanaşımı belirlenmelidir.[465]

E. Tekerrür

TCK 58. maddenin birinci fıkrasındaki kanuni ifadeye göre *önceden işlenen suçtan dolayı verilen hüküm kesinleştikten sonra yeni bir suçun işlenmesi halinde, tekerrür hükümleri uygulanır. Bunun için cezanın infaz edilmiş olması gerekmez.* Tekerrür verilen bir hükmün kesinleştikten sonra failin yeni bir suç işlemesiyle ilgili olarak verilen cezaların infazına ilişkin bir meseledir.[466]

Tekerrüre esas alınacak hüküm fikri içtima ilişkisindeki suçlar bakımından hüküm fıkrasında geçen sonuç cezadır. Fikri içtimada faile tek bir ceza verilerek karar verilir. Temel ceza belirlendikten sonra fikri içtima hükümleri uygulanarak bir sonuç ceza verilir. Karar verildikten sonra failin başka bir suç işlemesi, önceki işlemiş olduğu suçların fikri içtima ilişkisi içerisinde bulunup bulunmadığıyla ilgili olmayıp hüküm fıkrasındaki sonuç cezanın infazına ilişkindir. Bu açıdan fikri içtimaı tekerrür bakımından önem arz etmemektedir.[467]

Aksi görüşe göre fikri içtima ilişkisinde bulunan ve daha az cezayı gerektiren suç bakımından hüküm kurulmuyor olsa da tekerrür kurumunun uygulanmasında bu suçun göz önünde bulundurulması gerekir.[468] Ancak kanaatimizce tekerrür

[465] Göktürk, **Fikri İçtima**, s. 273.
[466] İzzet Özgenç, "Tekerrür Hükümlerinin Uygulamasına İlişkin Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi", **(**Çevrimiçi), https://izzetozgenc.com/makale/tekerrur-hukumlerinin-uygulamasina-iliskin-yargitay-kararlarinin-degerlendirilmesi , E.T.: 30.06.2024.
[467] Göktürk, **Fikri İçtima**, s. 274.
[468] Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökcen, Ahmet Caner Yenidünya, **Ceza Hukuku Genel Hükümler-1**, 8. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s. 804.

hükümleri cezanın infazına ilişkin olduğundan karar aşamasında ceza belirlenirken dikkate alınan daha az gerektiren ceza, tekerrüre bir etkisi bulunmamaktadır.

F. Af

Genel olarak kaynağını anayasalardan bulan, teknik yönleri bakımından ceza kanunlarında düzenlenen af, kamu davasını düşürdüğü veya kesinleşmiş mahkumiyeti tüm hukuki sonuçlarıyla ortadan kaldırdığı gibi kısmen veya tamamen infazını önleyen veya başka bir cezaya dönüştüren bir kamu hukuku tasarrufudur. Bu tasarruf yasama veya yürütme organları tarafından yapılmaktadır.[469]

Af, yargı işlemini oluşturmayan istisnai bir yasama faaliyetidir. Affın tesisinde ve kullanılmasında yargısal usullere başvurulmamakla birlikte doğurduğu sonuçlar bakımından yargısal işlemleri etkilemektedir.[470] Af, genel af ve özel af olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Genel af TCK'nın 65. maddesinde düzenlenmiş olup kamu davası düşmekte ve hükmolunan tüm cezalar neticeleriyle birlikte ortadan kalkmaktadır. Bu halde tek fiille birden fazla suç oluştuğu durumlarda genel affa tabi olan suçlar sanki hiç oluşmamış gibi hüküm verilir. Her ne kadar fikri içtimada ayrı ayrı suçlar oluşsa da ayrı ayrı kamu davası yürütülmediğinden genel affa tabi olan suç bakımından düşme kararı verilememektedir. Karar aşamasında genel affa tabi olan suçtan failin cezalandırılmadığı hüküm fıkrasında gösterilmelidir.[471]

En ağır cezayı gerektiren suç genel affa uğramış olsa bile daha az cezayı gerektiren suç bakımından hüküm kurulabilmektedir. Tek fiille birden fazla oluşan suçlardan biri genel af kapsamında kalıyor ise, bu suç fikri içtima ilişkisinin dışında tutularak diğer suçlar arasında fikri içtima ilişkisi değerlendirilip hüküm

[469] Veli Özer Özbek, **İnfaz Hukuku**, 17. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2023, s. 433.
[470] **A.e.**, s. 434.
[471] Göktürk, **Fikri İçtima**, s. 275.

kurulmalıdır. Genel af dışında kalan tek bir suç var ise fikri içtimadan söz edilmeksizin tek suçtan ceza verilmektedir.[472]

Özel affın sonuçları bakımından sanığın hapis cezasının infaz kurumunda çektirilmesine son verilebilir veya infaz kurumunda çektirilecek süresi kısaltılabilir ya da adlî para cezasına çevrilebilir.[473] Fikri içtimada her suç karar aşamasına kadar bağımsızlığını sürdürmekte olduğundan özel affın kapsamının suçlar bakımından ayrı ayrı değerlendirilmesi yapılmalıdır. Özel af kapsamında kalan bir suç tespit edildiğinde fikri içtima ilişkisine sokulmamalıdır. Örneğin daha ağır cezayı gerektiren suçun özel af kapsamına girdiği halde, cezası hafif olan suç af kapsamına girmiyorsa fail hafif suçtan cezalandırılabilir.[474]

G. Önödeme

Önödeme, cezası ve etkisi az kabul edilen bazı suçlarda failin belli bir miktar para cezasını ödeyerek yargılanmasının önüne geçilmesi prosedürüdür.[475] TCK'nın 75. Maddesinde düzenlenen önödeme yoluna başvurabilmek için suç uzlaşma yolu kapsamı dışında kalmalı, yalnızca adli para cezasını gerektirmeli veya suçun üst sınırı 6 ayı geçmemelidir. Bu şartların varlığı durumunda fail hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılamamaktadır.[476] Söz konusu suçun ödeme kapsamı içinde olduğu soruşturma aşamasında anlaşılmış ise Cumhuriyet savcısı, kovuşturma aşamasında öğrenilmiş ise mahkeme tarafından faile 10 gün içinde suçun karşılığı olan adli para cezasının ödenmesi için süre verir. Ödenmesi halinde soruşturma aşamasında ise kovuşturmaya yer olmadığı, kovuşturma aşamasında ise düşme kararı verilecektir. [477]

[472] Artuk, Gökcen, Alşahin, Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 804.
[473] Özbek, **İnfaz Hukuku**, s. 435.
[474] İçel, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 594.
[475] Muharrem Özen, Atacan Köksal, "Önödeme ve Bazı Çözüm Önerileri", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,** Cilt 70, Sayı 2, 2021, 591.
[476] Özen, Köksal, **a.g.e.**, s. 594.
[477] Özen, "Suçların içtiması (zincirleme suç - fikri içtima - bileşik suç)", s. 362.

Fikri içtima ilişkisi içinde olan suçlardan biri önödeme kapsamında kalan suçlardan biriyse, önödeme prosedürü bu suç bakımından işletilerek fikri içtima ilişkisi dışında bırakılır. Önödeme koşulları yerine getirildiği için geriye tek bir suç kalır ise fikri içtimada birden fazla suçun gerçekleşmesi koşulu arandığından ortada fikri içtima kurumuna göre çözümlenecek bir husus kalmamaktadır. Örneğin kendisine ait köpeği gözetme yükümlülüğünü ihlal edilmesi neticesinde köpeğin bir kişiyi yaralaması olayında taksirle yaralama (TCK 89) ve hayvanın tehlike yaratabilecek şekilde serbest bırakılması (TCK 177) suçları ortaya çıkmaktadır.[478]

Hayvanın tehlike yaratabilecek şekilde serbest bırakılması suçu TCK 75. maddesi uyarınca önödeme kapsamındaki suçlardan olup gereken adli para cezasını süresi içinde öderse bu suç bakımından kovuşturmaya yer olmadığına karar verilecektir.[479] Fail yalnızca taksirle yaralamadan cezalandırılacaktır. İlgili suç bakımından önödemenin kapsamında kalmadığı varsayıldığında fikri içtima ilişkisi değerlendirilerek en ağır suçtan fail cezalandırılacaktır. Her ne kadar örnek verilen somut olayda her iki ihtimalde de faile yalnızca taksirle yaralamadan ceza verilecek olsa da fikri içtimaın gerçekleşmiş olduğu varsayımında gerekçeli kararda daha az cezayı gerektiren suça da yer verilmesi gerektiği şekilde bir ayrıma gidilmektedir.

H. Uzlaştırma

CMK'nın 253. maddesinde düzenlenerek tanımı yapılmamakla birlikte Uzlaştırma Yönetmeliğinde tanımı yapılan uzlaştırma, işlendiği hususunda yeterli şüphe bulunan suçtan ötürü mağdur ile failin uzlaşarak mağdurun tatmin edilmesi suretiyle devletin soruşturma ve kovuşturma yapmaktan vazgeçmesi olarak ifade edilmektedir.[480] Uzlaştırma, ceza muhakemesi hukukunda uyuşmazlığın alternatif bir çözüm yolu olup tarafların bir edim karşılığında ya da edimsiz olarak anlaşıp muhakemeyi sona erdirmektedir.[481]

---

[478] Duman, "Türk Ceza Hukukunda Fikri İçtima", s. 53.
[479] Duman, "Türk Ceza Hukukunda Fikri İçtima", s. 53.
[480] Berrin Akbulut, Murat Aksan, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma**, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 27.
[481] Cumhur Şahin, "Ceza Muhakemesinde Uzlaşma", **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 1-2 (Prof. Dr. Süleyman ARSLAN'a ARMAĞAN), 1998, s. 225.

Fikri içtima ilişkisi içinde olan suçlardan biri uzlaşma kapsamına girer ve taraflar uzlaşırsa soruşturma ve kovuşturma yapılacak bir suç kalmamaktadır. Birden fazla suçun varlığı halinde fikri içtima gerçekleştiğinden geriye kovuşturulacak tek bir suç kalır ise fikri içtima söz konusu olmayacaktır. İhlal edilen diğer hüküm bakımından soruşturma ve kovuşturma devam edecektir.[482] Örneğin, failin alkollü şekilde araç kullandığı sırada B'ye çarparak basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek şekilde B'yi yaraladığı somut olayda taksirle yaralama suçu ve trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçu oluşmuştur. Taksirle yaralama uzlaştırmaya tabi bir suç olup soruşturma aşamasında fail ile B'nin uzlaşması halinde taksirle yaralama suçu bakımından kovuşturmaya yer olmadığına karar verilecektir. Trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçu bakımından şartları oluşması halinde kamu davası açılacaktır.[483]

I. Suçluların İadesi

Suçluların iadesi, işlemiş olduğu bir suçtan dolayı aranan şüpheli hakkında soruşturma veya kovuşturma aşamasının tamamlanabilmesi yahut mahkûm olduğu bir suçun infaz edilebilmesi için talepte bulunan devlete teslim edilmesi işlemidir. Bir başka ifadeyle suç işleyip yurtdışına kaçan kişinin yargılanabilmesi veya kesinleşen mahkûmiyet kararının yerine getirilebilmesi amacını taşıyan devletlerarası bir adli yardım yoludur.[484]

İade sürecini genel olarak iade talebinden önceki evre ve iade talebi sonrası evre şeklinde ikiye ayırmak mümkündür. İlk evrede geçici iade yakalaması, gözaltısı ve geçici iade tutuklaması veya adli kontrolü tedbirleri uygulanabilir. İkinci evreyi oluşturan iade talebinden sonrası ise kendi içinde, iade talebinin Bakanlık tarafından incelenmesi, iade talebinin ağır ceza mahkemesinde kabul edilebilirliğinin

[482] Özen, "Ceza Hukukunda Fikri İçtima", s. 142.
[483] Duman, "Türk Ceza Hukukunda Fikri İçtima", s. 56.
[484] Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 197.

değerlendirilmesi ve kabul edilebilirlik kararına dair idari onay ve teslim aşamalarından oluşmaktadır.[485]

Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanunu (6706 sayılı Kanun) ve Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi (SİDAS) esas alındığında iade şartları fiile ve kişiye ilişkin olarak ikiye ayrılmaktadır.[486] Fikri içtimaın oluşması fiile dayalı olduğundan suçluların iadesini düzenleyen fiilleri içerir maddeler dikkate alınmaktadır.[487]

İade talebinde bulunan devlet tarafından suçun türü, niteliği, ihlal edilen kanun hükümleri ve bu hükümlerin ne kadar ceza gerektirdiğini içerir bir talepname hazırlanarak iade istenen devlete gönderilmektedir. Talepnamede belirtilen fiil dışında bir başka suçu oluşturan farklı bir fiilden dolayı soruşturma veya kovuşturma yapılamaz. Yalnızca talepname içeriğiyle sınırlı olarak soruşturma ve kovuşturma veya mahkûm olunan cezanın infaz gerçekleştirilebilmektedir.[488]

İadeden sonra soruşturma ve kovuşturma aşamasında suçun niteliğinde değişiklik meydana gelebilir yahut fiilin birden fazla suç tipini oluşturduğu tespit edilebilir. Aynı neviden fikri içtima bakımından suç niteliğinde bir değişiklik olmadığından problem teşkil etmemektedir. Ancak farklı neviden fikri içtima

---

[485] Selman Dursun, "İade Amacıyla Geçici Tutuklama ve Diğer Koruma Tedbirleri", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 21, 2019, s. 3280.

[486] **A.e.**

[487] **6706 sayılı Kanun**

Türkiye'den yabancı devlete iade MADDE 10/2

(2) Talep eden devlet hukuku ile Türk hukukuna göre, soruşturma veya kovuşturma aşamasında üst sınırı bir yıl veya daha fazla hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlardan dolayı iade talebi kabul edilebilir. Kesinleşmiş mahkûmiyet kararları bakımından iade talebinin kabul edilebilmesi için hükmolunan cezanın en az dört ay hürriyeti bağlayıcı ceza olması gerekir. İadesi istenen kişinin birden fazla suçu bulunması hâlinde, bunlardan bazılarının cezası belirtilen sürelerin altında olsa dahi birlikte iadeye konu edilebilir.

SİDAS MADDE 2: Suçların İadesini İstilzam Eden Fiiller

1) Gerek iadeyi talebeden tarafın ve gerek kendisinden iade talep edilen tarafın kanunlarınca en aşağı bir sene müddetle hürriyeti selbedici mahiyette olan bir cezayı veya emniyet tedbirini veya daha ağır bir cezayı mucip filler suçlunun iadesini istilzam eder. İadeyi talebeden tarafın ülkesinde bir cezaya mahkûmiyet hükmü veya bir mevkûfiyet kararı verilmişse, verilen ceza en aşağı dört aylık olmalıdır.

[488] Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 823.

açısından talepnamede içeren suçun niteliğinden farklı bir suç oluşması sorunu ortaya çıkmaktadır. [489]

Bu husus Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 14. maddesinin 3. fıkrasındaki *"Suç addolunan fiilin evsafı takibat esnasında değişmişse, iade edilen şahıs hakkında ancak yeniden tavsif edilen suçun unsurları iadeyi icap ettiriyorsa, takibat ve muhakeme yapılabilir."* düzenlemesi dikkate alındığında tespit edilen farklı suç, iadeye engel bir suç niteliğinde değilse yargılamaya devam olunabilir. Farklı neviden fikri içtimaın varlığı sebebiyle ortaya çıkan ve talepnamede belirtilmeyen suç iadeye engel olan suçlardan biri ise sadece diğer suçlardan yargılamaya devam olunabilir.[490]

[489] Göktürk, **Fikri İçtima.** s. 275.
[490] Göktürk, **Fikri İçtima.** s. 276.

SONUÇ

Fikri içtima 765 sayılı ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda kanun koyucunun hukuki bakış açısı ve hukuk nosyonuna göre tercih edilmiş ve madde metni olarak yer verilmiştir. Fiilin meydana getirdiğin suçlara karşılık verilen cezanın tam olarak çektirilmesini tercih eden ülke yasaları bulunmakla birlikte Türk hukuk dünyasına kanun koyucunun inisiyatifiyle fikri içtima girmiştir. Bunun sonucunda fikri içtimaın "hayali bir müessese" adlandırılarak fikirsel olarak suçların birleştirilip tek ceza verilmekle ayrı ceza verilmemesinin failin tek fiille birden fazla suç işleyebilmesiyle ödüllendirilmiş olduğu yönündeki görüşleri de beraberinde getirmiştir.

Fikri içtimaın kanunumuzda yer verilmesi, dış dünyada meydana gelen netice ile salt nedensellik bağından dolayı objektif sorumluluk ilkesinden uzaklaşılarak kusura dayalı sorumluluğun kanun koyucular tarafından benimsenmesi etkili olmaktadır. Kusura dayalı sorumluluğa göre fail yalnızca gerçekleştirdiği eylemin haksızlığından sorumludur. Fail kişisel sorumluluğu kadarıyla gerçekleştirdiği eylemin haksızlık muhtevasına göre cezalandırılır. Fikri içtimaın getiriliş sebeplerinden biri olan haksızlık muhtevasının tüketilmesi ilkesine göre fikri içtimada oluşan birden fazla suçtan failin ayrı ayrı cezalandırılması, failin gerçekleştirdiği tek fiilin ifade ettiği haksızlık muhtevasını aşmaktadır. Bu aşkınlık sebebiyle failin her suçtan ayrı ayrı cezalandırılması kusura dayalı sorumluluğa ters düşmektedir. Bu perspektif fikri içtima müessesinin kanunumuzda düzenlenmesine katkıda bulunmuştur.

Fikri içtimaın uygulanabilmesi için temelde tek fiil ve birden fazla suçun oluşumu olarak iki şartın bulunması gerekir. Çalışmamızda tek fiil izah edilirken fiil kavramının ne olduğunun belirlenmesi önem arz etmiştir. Öğretide fikri içtima açısından fiilin hareket olduğu görüşündeki yazarlara göre failin hukuki anlamda oluşan tek hareketiyle birden fazla suçu işleyebilmesi mümkündür. Hukukumuzda hareketler hukuki anlamda bütünlük arz edip etmediğine göre belirlenmekte olup bu bakımdan doğal anlamda hareket görüşü kabul görmemektedir.

Bir başka görüşe göre, netice sayısı kadar fiil oluşmaktadır. Bu durumda birden fazla suçun varlığı birden fazla fiilin varlığını gerektirdiğinden fikri içtimaı oluşturan tek fiil şartı oluşmamakta ve bu sebeple fail her cezadan ayrı ayrı cezalandırılmaktadır. Görüldüğü üzere fiil kavramı temelindeki görüş farklılıkları fikri içtimaın uygulanıp uygulanmayacağı belirler niteliktedir. Ancak belirtmek gerekir ki fiil kavramının bu kadar tartışmaya yol açması kanun metninin yoruma açık halde düzenlenmesinden kaynaklanmaktadır. Günümüz öğretisindeki ağırlıklı görüşe ve Yargıtay kararlarında istikrar kazanan uygulamaya göre fikri içtima açısından fiilin hareket olduğu kabulü ile fikri içtima değerlendirilmektedir.

Fikri içtima açısından fiilin hareket olduğunun kabulü uygulamada ceza adaleti açısından problemli bazı hususları da beraberinde getirmektedir. Failin ateş etmesiyle bir kişinin öldüğü ve merminin sekerek diğer kişiyi ağır yaraladığı somut olayda fikri içtima kuralı gereği sadece öldürme suçundan ceza verilmesi ağır yaralanan diğer mağdura karşı işlediği suçun cezasını çekmemesi anlamına gelmektedir. Bu probleme karşılık getirilen çözüm olarak Alman doktrini tarafından öncülük edilen ve artık Yargıtay'ın bazı kararlarında uygulandığını gördüğümüz "*malvarlığına ilişkin olmayan bireysel nitelikteki hukuki menfaatlerin ihlali*" durumunda fikri içtima kuralına bir istisna getirerek gerçek içtima kuralına göre faile ceza verilmektedir. Yaşam, vücut dokunulmazlığı, cinsel dokunulmazlık, kişi hürriyeti gibi hukuki menfaatlerin ihlali halinde fiil tekliği bulunmadığı kabul edilerek mağdur sayısınca fiil bulunduğu ve faile mağdur sayısınca ceza verileceği uygun görülmüştür.

Fikri içtimaın ikinci şartı birden fazla suç oluşmasıdır. Öncelikle suç sayısının nasıl tespit edildiği belirlenmelidir. Öğretide, suçun maddi unsurunu esas alan görüşe göre, fiil sayısına göre suç sayısının tespit edilebileceği savunulmaktadır. Bu görüş kendi alt başlığında fiilin hareket mi yoksa netice mi olduğu tartışması yaparak suç sayısı tespit etmektedir. Ancak belirtmek gerekir ki, fiil suçun oluşması için gerekli ancak yeterli değildir. Failin cezalandırılabilirlik şartlarının gerçekleşmesiyle suç oluşmakta olup salt fiilin gerçekleşmesi suçu oluşturmamaktadır. Bizim de

katıldığımız görüş olan normun ihlali kriterine göre failin ihlal ettiği norm sayısınca suç oluşmaktadır. Yargıtay uygulamasında suçtan kastedilenin ihlal edilen norm olduğu şeklindeki kararları istikrarlı biçimde verilmektedir.

Bunun sonucu olarak fikri içtimaın şartlarından olan birden fazla suç oluşumu norm ihlali sayısına göre tespit edilmektedir. Norm ihlali sayısı kadar suç oluşmakta olup tek fiili birden fazla kişiye karşı işlemek suretiyle aynı normun ihlali edilmesi durumunda aynı neviden fikri içtima hükümleri uygulanmaktadır. Farklı normların ihlal edilmesi sonucu farklı neviden fikri içtima hükümleri uygulanmaktadır. Fikri içtimaın iki türü farklı maddelerde düzenlenmiş olup ceza miktarları birbirinden farklı olup bir bütünlük hali sağlanamamıştır.

Aynı neviden fikri içtima TCK 43/2'de düzenlenmekte olup zincirleme suç hükümlerinin ceza oranına göre fail cezalandırılmaktadır. Ancak zincirleme suç ve aynı neviden fikri içtimaın aynı somut olayda gerçekleşmesi durumunda faile nasıl ceza verileceği tartışma konusudur. Yargıtay uygulamasında birbirinden farklı sonuç ceza belirlemesi yöntemlerinin olduğu görülmektedir. Bu problem kanaatimizce fikri içtima türlerinin tek bir madde başlığı altında toplanması ve uygun bir ceza yaptırımı öngörülmesi ile giderilebilecektir.

TCK'nın 43. maddenin üçüncü fıkrasında zincirleme suçun ve aynı neviden fikri içtimaın uygulanamayacağı suçlar zikredilmiştir. Bu suçlar öldürme, yaralama, işkence ve yağmadır. "Cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı" ibaresi, 29/6/2005 tarihinde madde metninden çıkarılmıştır. Kanaatimizce bu düzenleme isabetli değildir. Nitekim mağdura karşı işlenen cinsel saldırı eylemi mağduru adeta yaşayan bir ölü haline getirmektedir. Mağdurda bıraktığı hayat boyu süren geri dönülemez etki dikkate alındığında suç sayısı kadar cezalandırılmaması failin gerçekleştirdiği eylemlerin karşılıksız kalmasına sebebiyet verecektir. İhlal edilen hukuki değer ve mağdurda oluşturduğu dönülemez etkisi, kanaatimizce madde hükmünde sayılan suçlar kadar önemlidir. Ancak burada ispat sorunu oluşabilme ihtimalinden ötürü kanun koyucunun bu şekilde bir yol izlediği görülmektedir.

Farklı neviden fikri içtima TCK'nın 44. maddesinde aynı neviden fikri içtimadan ayrı bir madde başlığı altında düzenlenmiştir. Madde gerekçesinde non bis in idem kuralı gereğince işlediği tek fiilden failin ancak bir defa cezalandırılabileceği ifade edilmiştir. Fakat non bis in idem kuralı aynı fiilden dolayı sanığın iki kez yargılanamaması anlamına gelmekte olup ceza muhakemesini ilgilendiren bir ilkedir. Aynı sanık hakkında aynı fiilden ötürü birden fazla kez dava açılamamakta veya hüküm verilememektedir. Fikri içtimaın tek fiilin içerdiği haksızlık muhtevası sebebiyle failin kusurunu aşan bir ceza verilememesi çifte değerlendirme yasağı kapsamında kalmaktadır. Tek fiil sebebiyle faile tek ceza verilmesi non bis in idem kuralına göre değil çifte değerlendirme yasağından kaynaklıdır. Bu sebeple madde gerekçesinin bu kurala dayanması yerinde görülmemektedir.

Madde gerekçesinde bir diğer husus olarak hedefte sapma durumunda fikri içtima uygulanması gerektiğine dair görüşün hâkim olduğu ifade edilmiştir. Tek neticeli hedefte sapma durumunda, failin hedeflediği suçun tamamlanamayıp hedeflemediği diğer suçun tamamlanmış olmasıdır. Hedeflenmeyen bir suçun tamamlanmış olup failin hedeflediği diğer suçun teşebbüste kalmaktadır. Failin tek fiille birden fazla suçun oluşumuna sebep olmakla tamamlanmış ve teşebbüste kalmış iki suçtan en ağırından ceza verilmektedir. Çok neticeli hedefte sapma durumunda iki suç tamamlanmış olmakta bir başka deyişle fail gerçekleştirmeyi hedeflediği suçla birlikte gerçekleştirmek istemediği bir başka suç da tamamlanarak iki suç meydana gelmektedir. Bu durumda yine fail fikri içtimaya göre cezalandırılmaktadır. Dikkat edilmelidir ki burada ifade edilen netice, fiil kavramı tartışmasındaki görüşleri oluşturan hareket veya netice anlamına gelmemekte, tamamlanmış suçu ifade etmektedir. Ancak belirtmek gerekir ki fikri içtima bakımından neticeyi fiil olarak kabul eden yazarlara göre çok neticeli hedefte sapmada netice sayısı kadar fiil sayısı oluştuğundan hedefte sapma olsa dahi fail fikri içtimaya göre cezalandırılmamalı, gerçek içtimaya göre her fiilin oluşturduğu suçtan ayrı ayrı cezalandırılmalıdır.

Farklı neviden fikri içtimada verilen cezanın yalnızca en ağır suçtan verilmesi öğreti ve Yargıtay kararlarında adalete ve vicdana uygun olmadığı eleştirisini

beraberinde getirmiştir. Fikri içtimaın kabul edildiği farklı ülke yasalarında en ağır suçtan artırım yapılarak ceza tayini yapılmaktadır. Böylelikle daha hafif olan suç göz ardı edilmemiş olmaktadır. Ancak madde metninde en ağır suçtan artırım oranı belirlenmeksizin ceza verilmesi daha hafif suçtan faili affetmek anlamına gelebilmektedir. Fikri içtimaın madde metni olarak getirilişi failin eylemiyle sınırlı olarak kusuru oranında ceza verilmesi bakımından adil bir çözüm olsa da yaptırımının yalnızca en ağır suçtan verilmesi tartışmaların önünü açmaktadır. Bu anlamda yapılacak kanun metni değişikliği isabetli olacaktır.

Çalışmamızda fikri içtima konusunun belirginleştirilmesi için gerçek içtima ve görünüşte içtimaya değinilmiştir. Gerçek içtima genel kural olmakla birlikte kaç fiil varsa o kadar suç, kaç suç varsa o kadar ceza vardır. Bu durumda fiil sayısı kadar suç sayısı bulunmakta ve işlenen her suçtan failin ayrı ayrı cezalandırılması gerekmektedir. Bu durumda fiil çokluğu söz konusu olduğu takdirde gerçek içtimaya göre ceza verilmektedir. Fikri içtimada izah edilen fiil tekliğinin tespiti bu açıdan önem arz etmektedir. Zira fiil tekliği tespit edilemediği durumlarda fiil çokluğu sebebiyle oluşan her suçtan faile ayrı ayrı ceza verilmesiyle yalnızca en ağır suçtan ceza verilmesi arasındaki ceza miktarı açısından büyük farklılık bulunmaktadır.

Görünüşte içtima konusu birçok kaynağın aksine çalışmamızda fikri içtimadan önce anlatılmış olup bunun sebebi Yargıtay kararlarına yansıyan görünüşte içtima şartlarının oluştuğu takdirde fikri içtima uygulanmasına yer olmadığıdır. Fikri içtimaın uygulanabilirliği görünüşte içtimaın şartlarının oluşmamasına bağlı olduğundan görünüşte içtimaya değinilmesi önem arz etmektedir. Görünüşte içtima normların çokluğu anlamına gelmekte olup tek fiille birden fazla norm ihlali yapılmaktadır. Fikri içtimadan farkı tek bir suçun oluşmasıdır. Suç, norm ihlali sayısına göre tespit edilmekle birlikte görünüşte içtimada oluşan birden fazla normun ihlali birden fazla suç anlamına gelmemektedir. İhlal edilen normlar arasında öncelik ve sonralık ilişkisi bulunmakta olup öncelik sırası olan normun uygulanamadığı ölçüde sonraki norm uygulanabilmektedir. Fikri içtimada ise faile yalnızca en ağır suçun oluşturduğu normdan ceza verilmekle yetinilmektedir.

Sonuç olarak fikri içtimaı düzenleyen kanun maddelerinin belirlilik ilkesi gereği tekrar düzenlenmesi, fikri içtima türlerinin aynı madde başlığı altında bir bütün olarak düzenlenmesi ve farklı neviden fikri içtimaın yaptırım kısmının ceza adaletine uygun bir biçimde düzenlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Akbulut Berrin : **Ceza Genel Hükümler,** 8. Baskı, Ankara,Yayınevi, 2021.

Akbulut, Berrin
Aksan, Murat : **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma**, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

Akkaya Çetin : "Suçların İçtiması Bağlamında Fiil Tekliği", **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi,** Yıl 7, Sayı 13, Haziran 2019.

Alşahin Mehmet Emin : **Ceza Hukukunda Zamanaşımı,** Ankara, Adalet Yayınevi, Nisan 2016.

Artuk, Mehmet Emin,
Gökcen, Ahmet,
Alşahin, Mehmet Emin,
Çakır, Kerim : **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** 17. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, Nisan, 2023.

Artuk, Mehmet Emin,
Gökcen, Ahmet,
Yenidünya, Ahmet Caner, : **Ceza Hukuku Genel Hükümler-1**, 8. Basım, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013.

Artuk, Mehmet Emin,
Alşahin Mehmet Emin : "Objektif Cezalandırılabilme Şartı ve Zamanaşımı", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları,** Cilt 19, 2013, s.17-44.

Centel, Nur/
Zafer, Hamide/
Çakmut, Özlem : **Türk Ceza Hukukuna Giriş,** 9. Baskı, İstanbul,
Beta Basım Yayım ve Dağıtım A.Ş., 2016.

Çetintürk Ekrem : "Farklı Neviden Fikri İçtimaın Ceza Adaletine Zarar Veren Sonuçlarına İlişkin Değerlendirmeler", **Yargıtay Dergisi**, Cilt 45 Sayı 1 Ocak 2019 s. 31-278.

Demirel Muhammed : "Tehlike Suçları- Zarar Suçlarına İlişkinin İçtima Kuralları Kapsamında Değerlendirilmesi", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. LXXI, S. 1, s. 1479-1488, 2013.

Demirbaş Timur, : **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 18. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2023.

Devellioğlu, Ferit : **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat**, Ankara, Ertem Matbaacılık, 1999.

Dönmezer Sulhi/
Sahir Erman : **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku,** 15. Baskı, İstanbul, Cilt 1, Der Yayınları, Temmuz 2021.

Duman, Emre :"Türk Ceza Hukukunda Fikri İçtima" (Yüksek Lisans Tezi), Bahçeşehir Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim dalı, İstanbul, 2021.

Dursun, Selman :"İade Amacıyla Geçici Tutuklama ve Diğer Koruma Tedbirleri", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 21, 2019, s.3277-3291.

Dursun, Selman : "Malvarlığına Karşı Suçlar", **Hukuki Perspektifler Dergisi**, Sayı: 2, 2004, s. 190-196.

Dülger, Murat Volkan : "Suçların Birleşmesine İlişkin Tanımlar, Sorunlar ve Çözüm Önerileri", Leges Ceza Hukuku Dergisi, Yıl 2014, S. 1.

Dursun, Selman : **Disiplinerarası Bir Yaklaşımla Ceza Hukukunda Hareket Kavram ve Terimi,** Ankara, Seçkin Yayıncılık, Eylül 2021.

Ergüne, Elif : **Objektif Cezalandırılabilme Koşulları ve Bu Koşullar Bağlamında Türk Ceza Kanununda Yer Alan Suçlar**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017.

Ersoy Uğur : "Türk ve Alman Ceza Hukuku Sistemlerinde Kusur Prensibinin Kapsamı ve Objektif Cezalandırılabilme Şartlarının Kusur Prensibi ile Bağdaştırılabilirliği" **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 109, 2013, s. 203-250.

Erdoğan, Yağmur Müge : "Zincirleme Suç" (Doktora Tezi), **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı**, Ankara, 2023.

Göktürk, Neslihan : **Fikri İçtima (Suçların İçtiması)**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013.

Göktürk, Neslihan : "Türk Hukuku'nda Suçların İçtiması", **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, Cilt 2, Sayı, 1-2, 2014, s. 31-59.

Hacıfazlıoğlu, Ali : **Teori ve Uygulamada Suçların İçtiması (Bileşik Suç- Zincirleme Suç-Fikri İçtima),** Bilge Yayınevi, Ankara, 2014.

Hafızoğulları, Zeki/
Özen, Muharrem : **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** 14. bs. Ankara, Us-A Yayıncılık, 2022.

Hakeri, Hakan :**Ceza Hukuku Genel Hükümler,** 25. bs. Ankara,
Adalet Yayınevi, 2024.

Hakeri, Hakan :"İhmali Suçlar", **Ceza Hukuk Dergisi**, Yıl:2, 2007/4.

İçel, Kayıhan
: **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 7. Bs. İstanbul,
Beta Basım Yayım ve Dağıtım A.Ş., 2023.

İçel, Kayıhan : "Görünüşte Birleşme (İçtima) İlkeleri ve Yeni Türk Ceza Kanunu", **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl:7 Sayı 14, 2008. S. 35-49.

İçel, Kayıhan : "Suçların İçtiması", (Doçentlik Tezi), **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kütüphanesi**, İstanbul, 1971.

İçel Kayıhan/
Sokullu- Akıncı Füsun/

Özgenç İzzet/
Sözüer Adem/
Mahmutoğlu Fatih S./
Ünver Yener : **Suç Teorisi**, 3. Baskı, Beta Basım A.Ş., İstanbul, Eylül 2004.

Koca, Mahmut : "Fikri İçtima", **Ceza Hukuku Dergisi** 2007/4, s. 197-221.

Koca, Mahmut,
Üzülmez, İlhan : **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** 16. Bs. Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2023.

Kunter, Nurullah :"Fikri İçtima Sebebiyle Suçların Birleştirilmesi", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 1948, Cilt XIV, Sayı 1-2, s. 359- 374.

Kunter, Nurullah : **Suçun Kanuni Unsurları,** 2. Baskı, İstanbul, Der Yayınları, 2022.

Önder, Aydın :**Ceza Hukuku Genel Hükümler,** Cilt 2, 1. Baskı, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., Eylül 1989.

Özen, Mustafa : **Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri,** 8. Bs.
Ankara, Adalet Yayınevi, 2023.

Özen, Mustafa :"Ceza Hukukunda Fikri İçtima",
Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 73, 2007, s. 132-145.

Özen, Mustafa : "Suçların içtimaı (zincirleme suç - fikri içtima – bileşik suç)" Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı**, Ankara, 2008.

Özbek, Veli Özer : **İnfaz Hukuku**, 17. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2023.

Özbek, Veli Özer : TCK İzmir Şerhi Türk Ceza Kanununun Anlamı, 4. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2010.

Özbek, Veli Özer,
Doğan, Koray
Meraklı, Serkan,
Bacaksız, Pınar,
Başbüyük, İsa : **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** 14. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2023.

Özgenç, İzzet : **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** 19. Bs. Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2021.

Özgenç, İzzet : "İhmali Suç Teorisi", **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,** C. XXV, Y. 2021, S. 4.

Öztürk, Bahri
Erdem, Mustafa Ruhan : **Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**, 23. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.

Sarıtaş, Erkan : "Cezalandırılmayan Sonraki Hareketler", **İstanbul Hukuk Mecmuası**, 80 (2), 17.06.2022, s. 615-654.

Sözüer, Adem : **Suça Teşebbüs**, Kazancı Yayınları, İstanbul 1994.

Soyaslan, Doğan : **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** 10. Bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2022.

Şahin, Cumhur : "Ceza Muhakemesinde Uzlaşma", **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 1-2, (Prof. Dr. Süleyman ARSLAN'a ARMAĞAN), 1998, s. 221-297.

Şahin, Cumhur,

Göktürk, Neslihan : **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Cilt 1, 14. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2023.

Toroslu, Nevzat/
Toroslu, Haluk : **Ceza Hukuku Genel Kısım,** 26. bs. Ankara, Savaş Yayınevi, Eylül, 2021.

Ünal, Osman Gazi :"Tehlike Suçu ve Zarar Suçu Arasındaki Suçların İçtimaı Konusunun Uzlaştırma Kurumu Bakımından Sonuçları", **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 30, S. 2, 2022, s. 859-902.

Yalçın Sancar, Türkan :"Yeni Türk Ceza Kanunu'nda 'Zincirleme Suç'", **TBB Dergisi**, Sayı 70, Mayıs/Haziran 2007.

Yaşar, Osman,
Gökcan, Hasan Tahsin,
Artuç, Mustafa : **Türk Ceza Kanunu, 1. Cilt**, Ankara, 2014.

Zafer, Hamide : **Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m. 1-75**, 8. Bs., İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2021.

ÇEVRİMİÇİ KAYNAKLAR

Adalet İstatistikleri 2022, (https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/29032023141410adalet_ist-2022cal%C4%B1sma100kapakl%C4%B1.pdf) Erişim Tarihi 12.01.2024.

Zeki Hafızoğulları, "5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun Yorumu Meselesi, **Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi**, (Çevrimiçi) http://www.abchukuk.com/cezahukuku/tckyorum.html#:~:text=Hukuk%20d%C3%BCzenimizde%2C%20su%C3%A7%20ve%20ceza,ba%C5%9Flang%C4%B1%C3%A7%20noktas%C4%B1n%C4%B1n%20bulunmas%C4%B1n%C4%B1%20zorunlu%20k%C4%B1lmaktad%C4%B1r. Erişim tarihi 01.02.2024.

Kayıhan İçel, "Fikri İçtima Üzerine Bir İnceleme", (Çevrimiçi) https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/96507 Erişim Tarihi: 20.11.2023.

İzzet Özgenç, "Tekerrür Hükümlerinin Uygulamasına İlişkin Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi", (Çevrimiçi), https://izzetozgenc.com/makale/tekerrur-hukumlerinin-uygulamasina-iliskin-yargitay-kararlarinin-degerlendirilmesi , Erişim Tarihi: 30.06.2024.

Öztekin Tosun, "Müselsel Suçlar", (Çevrimiçi), https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/96333 , Erişim Tarihi.: 02.06.2024.

Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593), (Çevrimiçi) https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c059/tbmm22059119ss0664.pdf , Erişim Tarihi: 02.03.2024.

Yargıtay Büyük Genel Kurulunun 18/01/2024 tarih ve 1 sayılı kararı, https://www.yargitay.gov.tr/documents/ek-1706165589.pdf (Çevrimiçi), Erişim Tarihi: 03.02.2024.

İSTİFADE EDİLEN YARGITAY KARARLARI

Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 25.10.2010 tarihli, 2009/586 Esas, 2010/6893 Karar nolu kararı.

Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 21.11.2012 tarih, 2012/1872 Esas, 2012/8562 Karar nolu kararları.

Yargıtay 1. Ceza Dairesi 22.05.2023 tarihli, 2022/14589 Esas, 2023/3403 Karar nolu kararı.

Yargıtay 2. Ceza Dairesi, 22.12.2014 tarihli, 2013/35419 Esas, 2014/30823 Karar nolu kararı.

Yargıtay 2. Ceza Dairesi, 28.11.1980 tarihli, 8145/8597 nolu kararı.

Yargıtay 4. Ceza Dairesi, 11.02.2019 tarihli, 2014/42479 Esas, 2019/1725 Karar nolu kararı.

Yargıtay 4. Ceza Dairesi, 08.07.1993 tarihli 4714 Esas, 5644 Karar nolu kararı.

Yargıtay 4. Ceza Dairesi, 2021/17327 Karar:2023/24234 nolu kararı.

Yargıtay 4. Ceza Dairesi, 13.07.2011 tarihli 2009/9819 Esas, 2011/12534 Karar nolu kararı.

Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 30.11.2023 tarihli, 2023/13598 Esas, 2023/25052 Karar nolu kararı.

Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 26.04.2022 tarihli 2021/10184 Esas, 2022/6479 Karar nolu kararı.

Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 26.04.2022 tarihli, 2021/10184 Esas, 2022/6479 Karar nolu kararı.

Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 23.02.2022 tarih, 2021/7254 Esas, 2022/2258 Karar nolu kararı.

Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 26.04.2022 tarihli, 2021/10184 Esas, 2022/6479 Karar nolu kararı.

Yargıtay 8. Ceza Dairesi, 10.02.2016 tarihli, 2015/15546 Esas, 2016/1315 Karar nolu kararı.

Yargıtay 8. Ceza Dairesi, 25.06.2013 tarihli 2012/25081 Esas, 2013/18955 Karar nolu kararı.

Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 20.05.2008 tarihli, 2008/3207 Esas, 2008/8664 Karar nolu kararı.
Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 01.02.2007 tarihli, 2006/13782 Esas, 2007/885 Karar nolu kararları.
Yargıtay 11. Ceza Dairesi, 14.01.2021 tarihli, 2019/6741 Esas, 2021/228 Karar nolu kararı.
Yargıtay 11. Ceza Dairesi, 24.06.2013 tarihli, 2012/4023 Esas, 2013/10568 Karar nolu kararı.
Yargıtay 11. Ceza Dairesi, 10/04/2014 tarihli, 2012/23305 Esas, 2014/6980 Karar nolu kararı.
Yargıtay 12. Ceza Dairesi, 04.10.2023 tarihli, 2022/2519 Esas, 2023/3651 Karar nolu kararı.
Yargıtay 12. Ceza Dairesi, 04.10.2023 tarihli 2022/2519 Esas, 2023/3651 Karar Nolu kararı.
Yargıtay 12. Ceza Dairesi, 04.10.2023 tarihli, 2022/2519 Esas, 2023/3651 Karar nolu kararı.
Yargıtay 12. Ceza Dairesi, 05.10.2023 tarihli, 2022/9256 Esas, 2023/3664 Karar nolu kararı.
Yargıtay 16. Ceza Dairesi, 16.10.2019 tarihli, 2019/8067 Esas, 2019/6031 Karar nolu kararı.
Yargıtay 16. Hukuk Dairesi, 30/06/2014 tarihli, 2014/8665 Esas, 2014/9307 Karar nolu kararı.
Yargıtay 18. Ceza Dairesi, 15.01.2019 tarihli, 2016/18526 Esas, 2019/1428 Karar nolu kararı.
Yargıtay 18. Ceza Dairesi, 15.01.2019 tarihli, 2016/18526 Esas, 2019/1428 Karar nolu kararı.
Yargıtay 19. Ceza Dairesi, 12/11/2015 tarihli, 2015/2689 Esas, 2015/7112 Karar nolu kararı.
Yargıtay 19. Ceza Dairesi, 31/03/2016 tarihli, 2016/268 Esas, 2016/14243 Karar nolu kararı.
Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 04.05.1987 tarih, 9-127 Esas, 253 Karar nolu kararı.
Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 18.10.1982 tarih, 4-296 Esas, 365 Karar nolu kararı.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 14.1.1985 tarihli, 1984/1-491 Esas, 1985/8 Karar nolu kararı.
Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 12.3.1984 tarihli, 1983/1-176 Esas, 1984/87 Karar nolu kararı.
Yargıtay Ceza Genel Kurulu 20.09.2023 tarihli 2020/(Kapatılan)14-355 Esas, 2023/461 Karar nolu kararı.
Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 04.07.2022 tarihli, 2021/282 Esas, 2022/518 karar nolu kararı.
Yargıtay Ceza Genel Kurulu 20.09.2015 tarihli, 2015/412 Esas, 2015/286 Karar nolu kararı.
Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 25.10.2023 tarihli, 2022/2-590 Esas, 2023/548 Karar nolu kararı.
Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 21.01.2014 tarihli, 2013/686 Esas, 2014/19 Karar nolu kararı.
Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 30.10.2014 tarih, 2014/2-40 Esas, 2014/453 Karar nolu kararı.
Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 06.05.2014 tarihli, 2013/2-687 Esas, 2014/228 Karar nolu kararı.
Yargıtay Ceza Genel Kararı, 08.04.2014 tarihli, 2013/2-683 Esas, 2014/174 Karar nolu kararı.
Anayasa Mahkemesi Kararı, 24.03.2010 tarihli, 2008/14 Esas, 2010/51 Karar nolu kararı.
Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 23.03.2021 tarihli 2016/11-182 Esas 2021/135 Karar nolu kararı.
Yargıtay Genel Kurulu, 28.05.2013 tarihli, 2013/14-35 Esas, 2013/266 Karar nolu kararı.
Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 24.05.2023 tarihli, 2022/9-46 Esas, 2023/303 Karar nolu kararı.
Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 05.02.2019 tarihli, 2018/310 Esas, 2019/62 Karar nolu kararı.
Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 08.11.2023 tarihli, 2019/(Kapatılan)14-216 Esas, 2023/591 Karar nolu kararı.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 14.11.2019 tarihli, 2019/98 Esas, 2019/661 Karar nolu kararı.
Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 08.06.2010 tarihli, 2010/11-98 Esas, 2010/143 Karar nolu kararı.
Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 18.10.2018 tarihli, 2015/158 Esas, 2018/444 Karar nolu kararı.
Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 05.02.2019 tarihli 2018/310 Esas, 2019/62 Karar sayılı kararı.
Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 03.12.2013 tarih, 2012/1569 Esas, 2013/575 Karar nolu kararı.
Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 22.04.2014 tarihli, 2013/13-5 Esas, 2014/204 Karar nolu kararı.
Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 06.06.2017 tarihli, 2017/317 Esas, 2017/317 Karar nolu kararı.
Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 06.05. 2021, 2017/1153 Esas, 2021/203 Karar nolu kararı.
Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 05.02.2019 tarihli, 2018/310 Esas, 2019/62 Kara nolu kararı.
Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 15.12.2013 tarihli, 2012/1572 Esas, 2013/600 Karar nolu kararı.
Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 09.06.2015 tarihli, 2013/713 Esas, 2015/203 Karar nolu kararı.
Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 02.02.1976, 2-18/32 nolu kararı.